Mizo Historical Novel

LAL HLAU LO ṬHI

Lalzuia Colney

MIZO HISTORICAL NOVEL

LAL
HLAU LO
THI
(1910 - 1952)

BY : LALZUIA COLNEY.

Lal Hlau Lo Thi

First Publication
Copies — 1500.
Sept, 1993.

Published and Printed
by M.c. Awia
at Arbee Publication
Republic Road Venghlui
Aizawl.

LAL HLAU LO ṬHI
(INTRODUCTION)

Dr. R.L. Thanmawia

Lal Hlau Lo Ṭhi hi hman lai chanchin-a innghat thawnthu a ni a. 'Hetiang chi thawnthu hi kan nei ve ta nual a. Historical novel hi a tlângpui chuan a thawnthu ruangâm leh a chhûnga mihring lo lang ṭhenkhatte pawh hmehbel tûr awm sa atanga thawnthu puitling-a siam tâkte an ni a. Entir nân, Shakespeare-a lemchan thawnthu lâr tak, "Julius Ceaser" a a changtu ber Ceaser-a hi kum zabi khatna lai a mi a ni a. Brutus-a pawh a awm tak tak a-Brutus-a'n Ceaser-a a that ngei bawk a. Amaherawhchu, Ceasera vuina inkhâwm leh chu inkhâwm-a thusawi ropui tak takte leh thil dang zawng hi chu Shakespear-a ngaihtuah chhuak a ni.

Historical novel chi dang leh chu a thawnthu ruangâm awmsa ring lova a ziaktuin a din chawp vek; amaherawhchu, a chhûnga mihring leh thilthleng ṭhenkhatte behchhana thawnthu puitlinga siam tâk a awm bawk a. 'Lal hlau lo ṭhi' pawh hi hetiang chi zâwk hi a ni. Binchhingpuii leh a pa Thanhrângate, a pu Vanhnuailiana te, Sukte Lal Zapaova te, Semthonga te hi mihring awm tak tak an ni a; Semthonga leh Vanhnuailiana te'n inremna saui an tan te, Semthonga fapa Zapaova'n Vanhnuailiana fapa Thanhranga khua a rûn thute hi thil thleng tak tak ni mah se, a thawnthu ruangâm aiân ṭêng thilte hi a hmang lo

va, mihring hming kan han târlan tâkte phei hi chu Banchhingpuii'n a mikhualte hnêna thawnthu sawia a thil tawn râpthlâk tak takte a lo hrilh chhâwn chauh an ni nghe nghe a. Amaherawhchu, Pu Lalzuia Colney hian hei hi a thawnthu tingaihnawmtu atân thiam takin a rawn thur chhuak a. Chumi piah lamah chuan Mizote chanchin-a thilthleng pawimawh tak, hnim leh hruizâm te'n an khuh vek tawh chu hailang-in, ţhangtharte hmuhah a rawn pho chhuak leh ta a ni a. A thawnthu kal zêla Mizote chenna rama thil-thlengte mil a phuah chhoh dân chu sawi loh, a chung a thilthleng pakhat a târlan dân aţang ngawt pawh hian historical novel pawimawh tak chu atling awm e.

Hmasâng thawnthu awmsa aţanga thawnthu din ang chi hi ţhenkhat chuan kan dah sâng lo hle ţhin. Mahni irawm chhuak a nih pumhlum loh vâng pawh a ni thei. Hman lai Greek ho ngaihdân ang chu la ni se, thawnthu awm sa hmanga thawnthu phuah hi chuan dinhmun sâng tak a luah thei lo rêng a. Anni chuan a chhûnga mihring (characters) aiin a thawnthu ruangâm (plot) ah dah pawimawh zâwk a. Amah-erawhchu, he ngaihdân hi chu hman lai ngaihdân a ni tawh a. A thawnthu ruangâm aiin a chhûnga mite mize hrang hrangin mihring nun hi a târlan zâwk avângin dah pawimawh zâwk loh theih a ni lo. Chuvângin a thawnthu ruangâm chu a awm sa lo ni ta teh rêng mah se, chu lungpui chunga In satuin a sak dân chu a pawimawh zâwk a nih tâk avangin

Shakespear-a lemchan thawnthu'e hi hun hrang hrang-ah pawh an la chûl thei lo zawng a nih hi.

'Lal hlau lo ṭhi' hi a thupui aṭang ngawt pawh hian chhiar a châkawm nghâl a. Tak tak na ngeiin, ka han chhiar a,. Damate ṭhian zaho ṭhihna phur tûr chu ṭang ṭeuhvin kan thlir liam a. An thleng hla tulh tulh a, hlau thâwng rêng rêngin min awm tir a, an hâwng lam lah chuti bawk. Khuanglêng khua dam taka an han lût chu kan thaw huai a. Mahse dah mai na tûrin boruak a la veng chuang lo. chhiar zêl a n'gai tlat.

He thawnthuin târlan a tum pawimawh tak chu "Zalênna hlutzia" niin a lang. A thupui han chhiar mai chuan kum la naupang deuhte chuan ṭhi huai-sâr tak a nih loh vêk chuan rangkachak ṭhi ang hiala ṭhi hlu bik leh zahawm, Lalte pawhin a neitu chu an zah phah hialna tûrah an ngai ngei ang. Mahse hming ṭha lêm lo, "Lal hming sak dâl lo" an tih ang deuhvin, Lalin a it tham loh ṭhi narân sawina mai a ni si. Hman lai chuan ṭhi mâwi tak leh ṭha tak tluka hlut hi an nei tlêm hle a; mahse chu an thil ngaihhlut tak pawh chu nei mahse an awrh chhuak ngam si lo. Dama pawh hian lu chhum-bân chhum huama a han hlawhchhuah chu a rûktê-in, Lal hriat hlau takin, thûl mawngah a dah ngawt ngawt mai a. Kum 70 zet a dam hnuah khawvâr hmu hman lovin a thi a; a tâwp a tâwpah mipui tan zalênna khua a vâr tâk hnuah a nupuiin tar thih dâwn a ruaiah a awrh chhuak ve ngam ta chauh a ni. Sakhaw tharin

zalênna kâw'êng a rawn thlen a, sorkar tharin kawng-khâr a han kik hawng leh zêl hi chu kharkhipte tân chuan a va han lâwmawm dâwn êm.

He thawnthu hian thawhrimna rah thlum tak chu min tem tir bawk. Thawhrimna leh tumruhna avâng chauhvin Buangate ṭhian pathum hian ṭhihna khur an thleng thei a; a rah chu tlangvâl pahnih Dama leh Chhûngate'n an têl zual bik a; an duh tak nupuiah an nei ve ve a. A hnu daihah Khuma pawhin thawh-rimna leh tumruhna hmang bawkin ṭhihna a han phur ve leh a. Itsikna leh hlemhlêtna chi tuhtu Sainêka rah lawh erawh chu mualphona mai a ni,

Thutiam-a rinawm ṭhin Mizoten, saui an tanpui Sukte Lal rinawm loh avânga thangâwk ang maia, an inrin loh lai, vai rûna mipa ṭhalai zawng zawng Lalpa hova an thangbo hlâna rûn an han ni kha an hre-thiam thei ngang lo. Hei hian thutiam an ngaih pawimawh ṭhin zia a tilang.

He thawnthuah hian nula leh tlangvâl inkâra in hmangaihna kan hmu a; nu leh pate leh an fate inkâra inhmangaihna hrui inthlung chu kan hmu bawk a. Pu Lalzuia Colney hian Thanhrânga'n a nupui leh a fanu Sukte ho sala tâng tlan tûra a tih theih tâwp a chhuah dânte, an inkâra hmangaihna hrui inthlung ropui tak te chu thiam taka a târlan laiin, nula leh tlangvâl inhmangaihte inkâra inhmangaihna a tarlang

nêp deuh va. Harsatna a nasat poh leh hmangaihna a lang chiang ṭhin a. He thawnthu-a nula leh tlangvâlte hian harsatna an tawng nasa tâwk lo pawh a ni mah na.

Kum zabi sawmhnihna tir lam aṭang rênga Mizote zinga hlemhlêtna chi hi lo intuh tawh a nih zia tarlan a ni hi a pawimawh danglam hle na a, rilru crawh a rûm a ni. Mizote'n vaiho rêna insumdâwn tawnna kan neih hmasak pâwl, ṭhelrêt hralh chungchâng bung hmasa berah kan hmu a. Ṭhelrêta lungtum hlum hnanin vaiho chu ṭumkhat bum thei mahse a dawta an kal leh chuan an lo hre tawh a, an lo chhun zêl ta a. A hnua an kal leh chuan ṭhelrêtin changêl bul an fûn ve leh a; an han chhun pawhin an hre ta lo va, bum thiam inti takin, an uang hle a ni tih kan hmu a. Hetih hun lai daih-a a siper awm tawh hian tûnah chuan Zofate thinlung ngaw dui pui hi a kâng bua zo ta a. Midang chalah phûng han in kawh tâwp siak ta em ni a tih theih.

Pu Lalzuia Colney-in he thawnthu chhiartu apiangte ngaihtuah zui loh theih loh tûr, "Khawvâr chhawng thum" a han dah thiam hi a ropui hle. A bul lam, rihdil kam aṭang khân khawvâr chhawng thum chu kan ngaihtuahnaah a dah ṭan a. Hmehbel tûr thilthlengte han awm zauh mah se a dang a vâng si. Han thâwk huaina tûr thilthleng ṭhenkhatte lah chu "Khawvâr" han tih êm tham a ni meuh si lo. Rilru

a inkhâp inkhâp chungin bung tâwp ber a, thu-hlawm hnuhnung ber kan thleng hlawl mai a. Khaw-vâr chhâwng hnih chu kan nemnghet thei ta mai a; mahse khawvâr chhâwng thum hi a thleng kim vek nge, a chhâwng thumna chu lo la thleng tûr tih chu zawhna a ni ta tlat mai. Lo la thleng tûr ni ta se eng khawvâr nge kan la hmuh tûr awm ang ? Pu Rokunga'n "Zalênna dâr" ri a lo hriat lâwk kha em ni zâwk ?

THUHMA

'LAL HLAU LO ṬHI' (1910—1952) han tih ringawt aṭang hian a ril hle. A thu hi chu mite'n a an hriat ṭhan fo hnu niin an ngai mai thei a, amah erawhchu an hriat ṭhan fo hnu ni-a an hriat ang aiin an hre khât-in a rinawm. Hemi lehkhabu ziaktu hian a bu hming leh a chhûng a thu te hi a phuahthiam hle in ka hria. Hmanlai Mizo te nunphung aṭanga Mizo te Kristian kan lo nih ṭan laia thil kal dan leh hun inher danglam dan a tilang chiang hle in ka hria.

Lalin a khua leh tui te chunga thu a neih dan leh lal rorelna hnuai aṭanga mipuiin talchhuah an tumna kawnga hmâ an lak dân pawh he lehkhabu aṭang hian engemaw chen chu a ngaihruat theih a. Hmanlai Mizo mipui te hun lai leh tunlai a ram inkaihhruaina danpui hnuaia inkaihhruaina in Mizo te hunpui lian tak tak pahnih a min ṭhen na lai hun transitional period an tih ang laia thil kal dan a ti chiang thiam hle in ka hria.

Hetianga Historical Novel ṭha leh belhchian dawl hi Mizo te hian kan nei tam lo hle in ka ring a. Tunlai hian kan rama mithiam tam tak ten kan thlahtu bul chhuina lâmah beng chhi-in hriatna tihzau nan an thawk mêk zel a, chutihlai chuan he lehkhabu ṭha tak mai 'Lal hlau lo ṭhi' tih hi Pu Lalzuia Colney in a han buatsaih hlauh mai hi ṭhang thar zel tur te tanah lehkhabu ro tling leh ṭangkai tak anih ka ring

tlat a ni. Chhingpuii khawchhak lama sala tâng; a neitu lalin that tura a tih; a thattu turin ama anpui anga zuk hmuhna leh khawngaihna lian tak a neih avanga a han zuah tak te, chutah pasal a han nei a, a pasal neih te pawh ama vun rawng ang tak pu mi te niin nupa kawpchawi rem tak an din dan te hi hmanlai chanchin chhui mi; mithiam kan tih hote tânah chuan ngaihtuah a tisei duh ngawtin a rinawm a ni.

A tawp berah chuan a ziaktu Pu Lalzuia Colney hrênah ka duhsakna sang ber ka hlan a, ani hi lehkhabu chi hrang hrang ziakin zirlaibu te pawh a ziak nual tawh a. A lehkhabu ziak te hian belhchian a dawlin a chhiar a hahdam thlâk a, Mizo ṭawngah ngat phei chuan a lehkhabu ziak aṭang hian ṭhangthar te'n zir tur tam tak kan nei a ni tih hi ka hmu ve nghe nghe a ni. Hetiang lehkhabu ṭha leh ṭhang thar te tan chhenfakawm lehkhabu te min ziah sak avâng hian ka duhsakna sang ber ka hlan e.

Mc. Awia
Publisher.

A CHHUNGA THU AWM TE.

LAL HLAU LO ṬHI
(1910—1952)

BUNG 1.

Tlai tla eng leh Khuangchawi thla

Tûn hmain indo leh inrûnte chu awm ṭhin mah se, râpthlâk taka inthah buai buaite chu an ning ve tawh a. Inremna Sa-ui an tan chinah ngat phei chuan mipui mimir nun a thlamuanga, nunâute pawh khumlaizâwlah thin thi dapin an muhil chiah chiah tawh a. Chutiang a nih laia an khawtlângin chhiatna rapthlâk tak mai, khawbu pawh luah ngam tawh lo khawpa manganna leh buaina zakhua an han tâwk ta mai leh, Sa-ui an tanpuite ngei kut an tuar leh ta si chu a hria apiang mak tih a tling a, chhuan tam tak ral hnuah pawh mi rilru luahtu ber a nih avângin, an sawi tâwp theih loh thawnthu a lo piang chhuak ta hial a ni.

Tlai lam a nih chuan, thlasik ṭantir boruak thiang tak kârah chuan ni tla tûr chuan Lêntlâng chhip sâng laite chu nêm diaiin a chhun sen riai a. Chutih lai chuan naupangte chuan puan ârchem-paiin an nute lo-sûl hâwng an hmuak a. Tlai ni tla tûr kâwl sen chu lâwmin, "Kâwl aw sen sen, ka fanghma tai tai," tiin, daikiang lungdawhah chuan an au rual dial dial a. Lo-sûl hâwng hmahruai chu an lo thleng

ṭan ta a. Thlasik rim a nam ṭan tawh avârgin, naupang vâwt ti chuan an puan ârchem-p i chu phelhin an kctu m thung a, an khabe an khâwng kl ûr hlak hlak a. Nula leh tlangvâl chu an lo hâwng a, tlangvâlin an nula chhawmte chu an fiam a, hlim takin an nui bâwk bâwk a. Paho an lo thleng ve a, iptèah chemtum an ak a, an kâwng an dawm a, hah âwm takin an kal hnak hnak a. Paho hmâ h chuan nuho chuan paikâwngin thing tuah chawp tûr tlêm leh anhnah an phur a, tuibûr an zu a, an hâm khu hluah hluah bawk a. Paho zinga pakhat chuan, "Iûn lai kan khaw awm dân chu a mak hle zawng a ni, hei, zan thum lai a ni ta, simeikhu a zâm ruih teng mai a, khawvêlah hian thil mak danglam tak a thleng dâwn a ni ngei ang," a ti a. Pakhat chuan a lo zâwm ve a, "Ni e, arsi chu a ni ngei si a, khatia vàna inkham zui mai khân mi a râp deuh roh tlat a ni," a lo ti ve bawk a. Mi dang leh chuan, "Ṭâmpui mitthi a thleng dâwn a ni ang," an ti a. Ṭhenkhat thung chuan, "Simeikhute chu a awm ve bawk ang chu, thil dang tehchiama ngaih tûr a ni lo ve. Tûn hmâah pawh thil mak tak takte a lo thleng fo tawh ṭhin a, hei hi khawvêla thil thleng ve tûr rêng a ni," an lo ti ve bawk a. "A ni tak asin, hmânah khân arsi a lo tla chiam tawh a, kha pawh kha mite mak tih a tling a; mahse, tûn thlengin khawvêl chu a kal pângngaiin a la kal reng tho a ni," lo ti tâwkte pawh an awm bawk a. Chutianga kal paha an titi zêl lai chuan khua an lut ṭan ta a.

Simeikhu pawh a lo lang ṭan leh tawh a, van lama an han hawi chuan, arsi lian deuh deuhte pawh khât pharhin an lang ṭana, Hrângchhuana leh Chawngmâwii pawh kâwlkilah an lang ṭhiang riala a, Feh an thleng kim ta a, chhûngkaw tin chuan zanriah an ei a, khawlai lam erawh chu a reh diak thung a ni.

Zanriah ei kham chuan tlangvâlte chu tuallaiah an chhuak ṭan a, ṭhenkhat chuan zawlbûk lam an pan nghâl a. Mi ṭhenkhat khawlaia la tawi khaw-tlaite chuan phênglâwng an hâm a, a ṭhen an lo zai bawk a. Nakinah chuan zawlbûkah an lût khâwm ta a. An zinga lal upa pakhat lo tel ve chuan an khaw chanchin chu a sawi a. an lalpa felzia leh an khawtlâng a kaihhruai dân ṭhatzia chu a sawi mawlh mawlh a. Thil tih fel kawngah he khua hi an hming-thang hle ni tûr a ni, "Vaihleia khua pawhin hei bâk chuan an ti chuang lovang," tiin, ṭawngfung takah an lo hmang fo tawh ṭhin a ni. An lal upa chuan a titi chu a chhunzawm zêl a. An khuaah chuan Sailo hnahthlâk an lal laiin, an lalpa Vai rûn hlânin, inremna thuthlung bawhchhiain, Suktehovin an lo rûn chiam thu a sawi a. A thu ngaithlatute zinga vâl upaho chu an thin a ur hle a, "Engati nge Run tui a leh luan hma loh leh arpui meiin bân a chen hma lohva indo tawh lo tûra sa-ui hial lo tan tawh si, chutianga mipa awm loh hlâna nunauho an lo rûn chiam mai chu le?" tiin, mak ti takin an ha chang an ṭhial bap bap a. Tlangvâlho pawhin an khaw-

tlângin Suktezâl kut an tuar nasatzia an hriat chuan an thinur chu an insum zo bik lo va, an thin a nâ a, an chek tlawk tlawk bawk a ni.

Tlangvâl lênglên a lo hun chuan, zawlbûk aṭang chuan nula rim tûrin an chhuak ta a, upa lam deuhte erawh chuan zawlbûk an nghâk a Zawlbûk nghâktute chuan an thukah chuan thingnawi an vûr belh sauh sauh va, an khûpah an puanven an suih a, an vaibêl chu sepa-mawngpâwn thârin an beng a, an pak mawlh mawlh a.

Thla a êng nuam hle a, hemi zân hian Khuangchawi tûr an awm nghe nghe a, zânah chuan an tihtur hrang hrangte tiin pâwn thla engah chuan intihhlimna an buatsaih a. Pathian thu awihte erawhchu Kohhranin hetiang thiltihnaah hian tel ve an khap tlat avângin nula leh tlangvâl tam tak chu an tel lo va, ralkhat aṭangin an thlir ve thung a. Hemi zân hian Chawngi leh a ṭhiannu Sângi pawh Chawngi te leikapuiah khuangchawi vêl chu en pahin la an kai a. Tlangvâl pathum, Buanga te, Dama te leh Chhûnga te chuan Châwngi te ṭhian dûn lakai chu an rim a. Buanga hi 'tlangvâl' kan han ti tak nain nupui nei hlim a ni. Dama chu Chawngi bulah chuan a ṭhu a. Dama leh Chawngi hi an inmitmei ru sa deuh rêng tawh ṭhin a. An sawi chhuak kher lo nain Khuangchawi thla êng nuam tak an han hmang dun chu tihzia an ti ve ve hle a ni. Dama chuan, "Chawngi, Hapta lehah chuan, a rem chuan zin kan tum deuh asin," a ti a.

Chawngi chuan, "Khawiah nge U Dam, in zin ang ?" a han tih chuan Dama chuan, "Kâwl ramah zin kan tum a ni. A rem chuan Ṭhi-hnate kan han phur ve ang chu," a ti a.

Chawngi chuan, "U Dam, in va zin rei awm ve. Lo haw leh thuai ang che u aw. Eng tikah nge in lo hâwn ang ? Ka lo hmuak dâwn che u nia'" a ti a.

Dama chuan, "Eng chen nge kan thang dâwn ka hre thiam hauh lo mai," a tih pah chuan chung lam a en a, "Chawngi, khi arsi khi i hre ngai em ?" a a ti a. Chawngi chuan, "A eng ber khi maw ?" a ti a.

Dama chuan, "Khi, simeikhu hmawrra arsi êng deuh leh êng lo deuh awm ṭhiang rial khi; tin, a piah deuhvah pawh arsi pahnih intlar a awm khi," a ti a. Chawngi chuan, "E, U Dam, ka hmu ta. Engnge a hming i hria em ?" a tih chuan Dama chuan, "Dingdi puantah a nih khi. Arsi êng deuh bula arsi awm ve khi a rimtu tlangvâl a nih khi," a ti a.

Tichuan, Dama chuan an zin tûr thu bawk chu a sawi leh a. A han sawi hmangah chuan Chawngi pawh chuan a lung a leng dawn tih a hrethiam mai a. Chawngi chuan, "A nih U Dam, in zin hun chuan mumanga inhmuhah aw ?" a han tih chuan Dama chu a nui deuh sak a, "Chawngi, mumangte chu duh ang leh tum ang apiang mang lama hmuh mai theih em ni ang ?" a han ti a. Chawngi chuan, "Vei zâwngte

chu an mangphan deuh nge nge a ni lâwm ni ?" a ti a. Dama pawh chuan, "A ni tak maw, a nih leh le," a ti a, mumang lama inhmuh chu an tum ta a ni. Chawngi chuan, "U Dam, kei chu arsi, 'Dingdi puantah' i tih khi, ka rawn thlir reng ṭhin dâwn a ni," a ti a. Chutih lai chuan Chhûnga khan, "Dama in titi tui nain i hâwng tawh ang u hmiang, chu, lêng hâwn âr a khuang ta e," a ti a. (Lênghâwn âr a khuang thliai thliai a). Tichuan, an inmang ṭha a, Damate ṭhian zaho chu zawlbûk lam panin an hâwng ta a.

Zawlbûk an thlen chuan paho inkâwm kha an la ṭîn lo va, an titi lai chuan Damate-ho chuan an fin ve a. Paho chuan Lamsuaka chungchâng an lo sawi mêk a- Chhûnga chuan, "Chu, Lamsuaka chu engvângin nge maw an khai hlum mai le ?" tiin a lo zawt ve chhên a.

Upa pakhat chuan, "Eng dang a ni law, Lamsuaka hian Nunsânga, ṭhi zuar chu a lo that mai alawm mawle," a han tih chuan, Dama chuan, "Chu a va zia lo êm ! Suaka chuan ṭhian a nei em ? A nih loh leh Nunsânga pawh chuan ṭhian a nei lo vem ni ?" a ti a.

Upa chuan, "Nei e. Suaka chuan Taikhama leh Chaltea chu a ṭhiante an ni a, Thingtlubuan khua an ni nghe nghe a. Tin, Nunsânga pawh hian ṭhian a nei a, an tlanchhe hman a ni," a ti a. Damate

ṭhian zaho leh mi dangte pawh chuan tualthah chu râpthlâk an ti a, an chek vawng vawng a. Amaherawhchu, Suaka chu khai hlum kher a ni ta chu an ngai thiam lo va, ṭhenkhat chuan, "Hmannia Mission sâp kha chuan, 'Sual eng pawh ngaihdam zêl tûr,' tih thute pawh a sawi kha n awlk," an han tih chuan lal upa chuan, "Anmahni lellul kha a'âwm, khai hlumtu chu. Khawi lamah nge an ngaihdam tehlul ang ni," a lo ti bawrh bawrh a. Upa dang pakhat ve thung chuan vaibêl petkawh chung hian, "Ni e, sual ngaihdam hi a ṭha a; mahse, mi sual ngaihdam zêl chu mihring khawsak dânah hian a ṭha ber lo mai thei bawk a. Suaka pawh hi ngaidam ta mai sela chuan miin mi thil it vângin tual thah hi an hreh lo vang a, kan nun hi a râlmuang thei dawn lo a ni," a ti a. Buanga pawh chuan, "Tual that ngaihdam mai chu a ṭha lo tawp ang," a lo ti ve tûn tûn a. Lal upa pakhat chuan, "Naute u, chhin chhiah reng teh u: hun hi a danglam zêl a, ṭhangthar zêlah chuan tualte hi that mah sela, tual that lo ang maiin an lên ve mai mai hun a lo la thleng dâwn a ni," a han tih chuan Dama chuan, "Chu tiang hun chu a va nuam awm lo ve. Inrûn leh indote mah kan duh tawh lo a ni a, chutiang hun chu hun râpthlâk tak a nih dâwn chu," a lo ti ve a.

Lal upa chuan, "Mi ten sum leh pai an ngah tual tual ang a, an sumin rorêltu an tlawn lungawi ang a, tual thattu chu thiam changin a awm mai

dâwn a ni," a han tih chuan Dama chuan, "Chu, mi hausa chuan tual an that thei dâwn lo tihna a ni ber maw?" a ti a. Lal upa thu sawi chu mak an ti hle a, upa thu chu hnial chi niin an hre si lo va, chutiangte chu thil awm thei leh ni thei turah an ngai phâk lo rêng rêng a ni. Tichuan, upaho an ţin hnu chuan mut zai an rêl ve ta a.

A tûkah khua a lo vâr chuan, Khuangchawitute pawh khân an hun hman chu an titâwp ve dâwn ta a. A ţiak ni a nih vâng erawh chuan tuman hnathawh zai an rêl hran bik lêm lo va. Zân a lo thlen chuan Chawngi rim tûrin Lalrênga te, Mânga te, Sainêka te chu an chhuak a. Chawngi hi lal upa fanu a ni a, a hmêl pawh rual pâwl tâwk tak a ni. 'Nula ngo' ai chuan hâng lam deuh hlek hi a ni a, ngaihno bei tak a nih avângin tlangvâl a hîp hle a. A hmêl leh a pian mawina ai mah hian a felna hian mite a hip zâwk mah a ni awm mang e tih tûr a ni. Chawngi chuan zanriah an ei kham chuan an chaw eina chu a seng fel thuai a, hmun a phiah zawh chuan vawk chaw chhum a siam a; tichuan hmui a hung ve chauh a ni. Khumpui lam dawhthlêng hmâwrah chuan a hmui chu a hûng a, la a lo kai ham ham a. Chutih lai chuan Lalrêngate ţhian zaho chu an lût a. Chawngi chuan ţhutthlêng pe pah chuan, "E, U Rêng, lo lêng rawh u, eng thli chhiain nge kan in lam lama rawn lêng lût ta che u chu le?" a ti a.

Lal-Rêng chuan, "Chawngi, eng thil nge ni se i tih ? Hn ê' ṭha leh nula fel thliin in inah min chhêm lût a nih hi-" a han ti ve a. Tichuan, hlim takin an inkâwm a, chhûn lama an hnathawhte an sawi tlâng a. Chutih lai chuan Chawngi pa chu khumpui lama tungchaw ngl êngin a ṭhu a, a vaibê' a pak mawlh mawlh a. A nu erawh chu tap kil lam hawiin a ṭhu a, puakzo vaimim kâwr chu a lo keu phel mêk a.

Mânga chuan, "Ka pi, engngc ni ta le ? Tap chhak lam hawi meuhva i thawh tak mial mial chu le ?" a ti a. Chawngi nu chuan, "Eng dang ni lo ve, hei, vaimim kâwr zial tur ka siam a nia," a ti a. Hetih lai hian lehkha zial tûr an la nei lo va, vaimim kâwr an zial mai ṭhin a ni. Chawngi pa erawh chu titi thiam tak a ni a, fiamthu a duh bawk a, Chawngi in-lêngte pawhin an kâwm duh viau ṭhin a ni.

Chawngi pa chuan an tlangvâl laia Sairânga an chi-seh phurh thu a sawi a, Chawngi in lê gte chuan an ngaithla ṭhap a. Mânga chuan, "Ka pu, chi chu a to em ? Engzatin nge in lei ṭhin ?" tiin a zâwt a.

Chawngi pa chuan, "A to leh to loh ka hre lo, pawisaa lei kan ni lo va, ṭhelrêt kan phur thla a, chi nên a bûk tâwk zêlin kan inthleng mai ṭhin a ni," a ti a.

Rênga chuan, "Ka pu, Vaiho chuan chi chu an ngah em ? Chi ten hi a huaithlâk hle si a, neih ṭeuh atân a va ṭha êm ! A tu nge maw hlâwk zâwk ṭêng che u le ?" a ti a.

Chawngi pa chuan, "Chi chu a tam khawp mai. Hlâwk thuah chuan kan hlâwk ve ve ka ti mai. (A vaibêl a pak tulh a). Ṭum khat erawh chu Vaiin an chi chu tuiin an lo leih huh vak mai a, chuni ṭum chuan kan tum anga tam kan lei thei hauh lo. Chi chu a rit ta êm êm zêl mai a, ṭhelrêt tam tak tak a buk mai si a," a han tih chuan Mânga chuan, "Chu, ka pu, Vai fin in chelh lo deuh a ni maw ?" a lo ti vat a.

Chawngi pa chuan, "Chelh lo bik lo ve, kan kal leh chuan ṭhelrêtin lungtum kan fûn ve thunga le, chi chu tam tak tak kan lei ve mai. Mahse, kan zin leh chuan an lo fing thiam ve leh zêl a, kan ṭhelrêt chu thir zumin an vit ta zung zung mai, lungtum fûn chu le kan tifuh lo kher mai le !" a han tih chuan an nui dar dar a. Mânga chuan, "Mihring rilru chu mihring bawkin a hria, tih ang a ni maw," a lo ti a.

Sairêka chuan, "Ka pu, chutiang chu a nih chuan, in va hlâwk âwm lo ve," makti deuh tak hian a ti a.

Chawngi pa chuan, "E le, kan thiam ve leh zêl alâwm le! Kan ṭhelrêt chuan changêl bul kan han fûn ve leh thung a, (an nui dar dar a) an han chhun

pawhin an hrethiam bik tawh lo rêng rêng," a han tih chuan remhria an ti a; an inkâwm hlim hle a ni. Chutianga hlim taka an inkawm lai chuan, lênghâwn âr a lo khuang ta a, ṭin zai an rêl ta a. Chawngi chuan, "Aw, in hâwng mai dâwn em ni, U Rêng?" a ti a. "In âr khuangin min hnar tawh tlat a, kan ṭin mai ta'ng e," an ti a, an inmang ṭha a, an ṭîn ta a.

BUNG 2

Thian Pathumte Chu

Zîngah chuan khawvâr âr a lo khuang chiah chiah a, kâwl a lo ên chuan Chawngi pawh a harh ve hlawl a. Mumang a lo nei a, a mumangah chuan a in'êng ve fo ṭhin, Dama te, Chhûnga te, Buanga te chu a lo hmu a, hla ta ka kal tum ni âwm tak hian kawtchhuahah an liam chiah a. Chawngi chuan, "Aw, U Damate chu, nizân pawh an lo lêng si lo va, engtiziaa zin ta mai nge maw an nih chu aw," a ti a. Mei a chhêm zawh chuan chaw-tui a chhuang a, tui chawi tûrin a liam ta a.

Damate ṭhian zaho chu nu pâkhat thing phur tûr rên an kalho va, Chu Nu chuan,"Dama, khawiah nge in kal dâwn ? Zin hlat in va tum hmêl êm!" a ti a. Ni e hei, Kâwl ramah Ṭhi-hna han phurh ve kan tum a ni," a ti a. A ṭhiante chuan an lung-lên thu an sawi luam a, Dama pawh chuan, "Ka pi,

Chawngi mawlh kha min han biak mawlh mawlh ang che. Hei, nizânah lah kan lêng si lo va, lung a lêng ṭan viau tawh a nia," tiin, a chah ve bawk a. Nu pawh chuan, "Ni e, ṭha takin ka rawn sawi ang e, ngaihṭha takin zin rawh u, in lama in ngaih tak tûrte chu ka hre vek a'âwm," a ti a. Biak mawlh mawlh tûrin a tiam hlawm a ni.

Chawngi hi, sawi tawh ang khân, an khaw nula chhuanvâwr leh nula ṭela sawi a ni a. A hming pawh hi thlahtu hming chawia sak a ni nghe nghe a, a hming tluan chu, "Chhiahchawngi" a ni. Thenkhat chuan Liandovate pawh in hrechhuak zawk âwm e! Chawngite khua hi Hualngo lal Lalvunga'n Palian lal Lianpuia a ûm chhuah khân, Lianpuia awm hmun khuar vena a ni a. Hman deuhah chuan, "Lianpuia Hmun" tih a ni ṭhin. Chawngite awmna hmun tak hi chu, hmasâng lehzualah chuan Hmâr hnam chi khat "Khuang'êng" -ho awmna a nih avângin, hei hi hmingah a pu hlen ta a. Mizorâm khawchhak lam Ṭiau thlang· lawka awm a ni a, Champhai aṭangin chhim lam mel 15 vêla awm a ni. He khua hi Sukte râlin an rûn avângin an ṭehdarhsan a, chumi hnu chuan Nikuala tupa Vaihleian hemi hmunah hian khua a kiam ve leh ta a ni.

Kan hriat tawh angin, Damate ṭhian zaho hian Thi-hna phurh an tum a, Ṭhi-hna lah chu Kâwl ram awm a ni si a. Tûn lai mite ṭâna hriat awl-

samna ber chu, Burma ram, Shan State-ah a ni, ti ila, a chiang ber âwm e. Mizoram aṭanga a hlat lam chu, upain, "Kâwlva lênchham" an tih anga hla hi a ni ber mai. Kâr hnih khata thlen mai rual lah a ni si lo, a thlaa thla thang a ngai dâwn a ni. Kalkawnga ei ṭûr buhfai pawh tukkhum tawngin phur mah se, ei sên loh a awm kher lo vang. Chhûnga chu naupang ber a ni bawk a, an thiltih tumah hian a zâm leh deuh va. An kalna tûr a hla si a, khaw lam a ngaihtuah chuan a lung a lêng leh deuh a ni ber mai. A rilruah kir leh nge kal zêl ṭûr ni ang aw, tiin a ngaihtuah a, a rilru a insual a insual mai a ni. Hetiangte hian a ngaihtuah a, "Tlangvâl dang zawng zawng pawhin Ṭhi-hna an phur kher lo va, an khawsa thei tho va, 'Ṭhi-hna kan phur loh avangin chutin kan awm ta' an ti bawk hek lo. Tûna paho zawng zawng pawh hian Ṭhi-hna an phur vek bawk hek lo. Engnge maw keini hian phur a bik kher kan tum chu aw ! Dik takin, ram khi leh chena thang tûr chuan damin kan chhuak leh ang nge chhuak lo vang tih pawh tuman an sawi thei bawk hek lo vang," tiin, a inngaihtuah buai hle a ni. An kal thui hmâa kir leh mai chu a firthlâk zâwk hialin a ring a. Mi rama kal ṭûr chuan ṭawng lah an thiam tlem si, pawisa lah an nei vak bawk si lo.

Hetiang hian Chhûnga chu a inngaihtuah buai hle a, a ṭhiante hrêna sawi nge ṭha ang sawi lêm loh tihte a inhnial a inhnial a. A sawi loh chuan

thil awmzia a ţhiante chuan an hre dâwn si lo va, chuvângin, hreh chung chung pawhin a rilru chu sawi chhuah mai ţha a ti a ni. Hetiang hian a ţhian te hnênah chuan a sawi ta hlawl mai a: "Ţhiante u, rilru danglam ka nei deuh ta tlat mai. Hei, kan kalna tûr hi a hla si a, kan thil-tih tum hi thil âtthlâk takah a ni ka ngaih tâk ni. Kan kalna tûr hi a hla si a, keiniho hi kan ât vâng mai mai niin ka hria. Kan thiltih tum hi tumna â mai a ni. Chuvângin, kal thui hmain kir leh mai hi a finthlâk zâwkin ka ring deuh tlat ta mai,'. a ti a.

Dama chuan Chhûnga thu sawi a han hriat chuan, "Chhûnga, chu i zâm leh deuh a ni maw ? Thil eng pawh hi hlawhtling tak tak tûr chuan tum ruhna te, huaisenna te, chhel te a ngaih bâkah beidawng lova theihtâwp chhuah a la ngai asin. Mi tam takin chutiang chu an hlen peih loh avângin mi hlawhchham an lo ni mai ţhin a ni, Buanga pawh chuan a lo tui-hnih ve a, "Ni e, nuam leh awlâi aţang ringawt chuan hlawhtlinna leh hmasâwnna a piang thei ngai lo. Mi hlawhtling tam takte hian hrehawm tam ţak an tuar chhuak mai a ni lo va, hlauhawm tam tak an su tlang zâwk asin. Chhûnga, i rilru siam ţha sauh sauh rawh. Kir leh ta ila kan kal hma ai khân miin min ngainêp zo vek tawh ang," tiin, a fuih sauh sauh va.

Chhûnga chuan, "Mite pawhin Ţhi-hna kher phur lo pawhin thil dang an ngaihtuah mai a, an

awm thei tho va, sum lâk luh dân awlâi deuhte pawh kan ngaihtuah zawk a dik ang chu. Awl-ai taka tih theih harsa taka tih ṭalh tum chu, a âtthlâk mai mai alâwm. Kawng nuam lama kal theih reng, kawng harsa lama kal luih tlat chu, mi fing lote awm dân mai niin ka hria," a ti a.

Dama chuan a han fuih leh a, "Lunghlu hi vântlâng kawng bul maiah chuan a awm lo tih kan hriat tawh kha. Miin kawng nuam tak tak an sial hnuah pawh pumpelhah kalna tûr kawng an la siam leh cheu zu nia. Chuvângin, 'A ṭha lam kawng a chho va, a chhe lam kawng a phei' tih hi, kan ngaihtuah fo ṭhin a ṭha a ni," a ti a.

Buanga pawh chuan, "Thil eng pawh hi, rim taka thawh chhuah chu a hlu bik a ni. Pawisa pawh hi awlâi taka neih theih mai chu, awlâi tak bawkin a ral leh ṭhin. Awlâi taka pawisa hmuh tum chu rûkhmang kawng a ni," tiin a lo fuih ve leh a.

Chhûnga chu ngun takin a inngaihtuah a, a ṭhiante fuihna chu hnial harsa a ti a, a aia upate an ni bawk nên, khual zinnaa aia upate thu hnial chu a ṭha ngai lo tih a hre bawk a, a rilru a tipachang a, a ṭhiante thu chu a zâwm ve ta zâwk a. Hlim takin an kal ṭ'âng leh ta zêl a ni.

Buanga an ṭhianho zingah chuan a upa ber a, khawchhak lamah hian khualpângzin tih ang reng chuan rei tawh takah khân a kal tawh a, mahse a

kalna rei deuh tawh avângin kawng a hre bik vak tawh lo va. An kal pah chuan, a ṭhiante chu an zâm mai a hlau va, a fuih sauh sauh va, "Mite pawhin Ṭhi-hna chu an phur tawh ṭhin a, mi kal theihnaah chuan engah nge kan kal theih loh bik ang ? Mite pawhin hrehawm an tuar a, thil ṭha an nei a, an beidawng duh lo va, a tâwpah an hlawhtling ṭhin a ni. Thil ṭha an neih theih nân an ram leh khawtlâng chang ni lovin, an nupui duh lai leh an ngaihzâwng thlâkhlelh êm êmte pawh an kalsan lui zâwk ṭhin a ni," a ti a. Tichuan, hlim takin an kal zêl a, tlai lamah chuan Rih dil kam an thleng ta a. Riahbûk sual chawp tûr an nih avângin kal zêl chu ṭha an ti lo va, riak tûrin an innghat ta a.

BUNG 3

Rih Dil Kamah An Riak

Khua a lo tlai lam ta bawk a, Rih Dil kamah chuan riahbûk an sual ta a. Dik tak chuan, tuman an sawi lang lêm lo nain, Rih Dil kam kher khera riah a ngai ta tlat mai chu pumpelh theih chu nise pumpelh an duh zâwk a. An hmêlah chuan hnambei loh riauna an nei ru ṭhâma. Hmun dang zawn lehna hun an neih tawh loh avângin rawtna hran neihin awmzia a nei chuang tawh lo va; chuvângin, tuman hmun danga kal an rawt duh lo a ni.

Rih Dil hi a hual'sâr h'e r, rûlp i fêp nei a awm a. Mi p l h t Dârkâw'chhuna chuh lo chuan tuman hleuh ngam an awm lo tihte p wh an hre t'âng vek a ni. Mitthi t l rau kalkawng a ni a, mitthi z wng zawng chu Ri Dil h hian an kal vek ț'u tih chu, tuma hi ih r n ngai lovin an hre ch i g sa vek a. Tûn hn â-a ri k'e p w'hin eng maw thâw n hri t leh thil hmuhte pawh an nei ngei ț'hin a. Pasal țhaho ramchhuak pawh v wikhat chu hetah hian an riak a. An țhian p chuan a a pui aw a hre ta tlat mai a. Chu aw chuan, "K naute chu aw, ka kalsan ta mai si a, a pa lah a awm si lo. R ppui chung sânga bel'âm chhûnga ka sarêp dai te kha an hre awm si lo." a rawn ti a An hâwn chuan an țhianpa nupui chu a lo thi ngei a, bel'âm chhunga h chuan sarêp chu an hmu bawk a Heta chinah phei hi chuan Rih Dil hi mitthi kalkawngah an ngai nghet chiah a ni Tûn lai huna a lan dân hi chuan engmah hlauh tûr a awm tawh lo va, Bangla-te hial awmin, an riah chilh tawh a, a velte pawh hulum takin an chenchilh bawk a. Tûn laiah chuan Rih Dil chanchin hi an hrechiang tawh a, a dung lam nêl khat, a vâng lam mêl chanve tih leh, tuifinriat ațangin 2966 ft. a sâng a ni tihte rên lam an hre tawh bawk a ni. Hêng țhian pathumte kal hun lai hi chuan, a vêlin ramngaw dur puiin a khuh khup a, chhûn êngah pawh ngaw-pui hnuai chu a thim rum rum mai a, mitthi kalkawng ni âwm rêng a ni. Chu bâkah Rih huai a awm tihte pawh an hre chiang hle bawk. Kalkawngte lah chu

a hnimin a zim êm êm a, thang en kawng ang lek hi a ni si a, pal pawh chawp mai mai deuh hlır a ni. Ngaih ṭha lo tak leh lungsi lo tak chung chuan ṭhian pathumte chuan riahbûk an sual pah zêl a. An rilruah chuan sapui hnu hmuh ang deuh a ni ber mai. Sapui sulhnu hi a ṭhin hle chuan a lô kal leh a hnaiin an hria a, a la thar viau chuan amah tak a la hla lovin an ring thung a ni. Chuvângın, sapui chêt tlatna ramah chuan râlmuan tak tak hun a awm lo, an tih ang deuh hi a ni ber mai. Rih Dil chu mitthi kalkawng a nih hrim chuan, a kawng neitu chu lo kal ta mai pawh ni se thil âwm lo a ni hauh dâwn lo a ni.

Riahbûk an sual zo va, tuite an chawi zawh chuan, hnahte an la leh a, thing an fawm bawk a; tichuan, zanriah tûr khawsak an rêl ṭan ta a. Thimhmul a lo thlen chuan a reh deuh vung vung a, an rilruah chuan, "Kan huphurh ang êm êm chu a nih dâwn loh hi maw," an ti hman deuh tawh a. An bûk tualah chuan mei an chhêm hluah a; tûn lai ang erawh chuan meichhher ṭha chhit tûr a awm hauh lo va. Chutih nâka laiin, ram ngawpui hnuaiah chuan meichhher a êng zau mawh hle a. Meichhher chu buk fe pawhin siam se, a alh mai bâk chu a vêl a êng pha teh chiam lo. A chhan chu tûn lai Science lam zir mite chuan an hre thiam mai âwm e. Khua a la hnâwn avângin, thing lah chu a alh mawh hle nghe nghe a. Chutia ngawi renga chaw-mei vila an

ţhut ţhap lai chuan, sava lianpui, dum zêl zûl hian a rawn thlawh khûm fua a, an thin a phu deuh zawk a. An bul lawk kawrte kamah chuan, eng sa-leh-va nge tih pawh hriat loh, hrâm chuap chuap te, phun deuh ang nuah nuah te; a ţhen chu na tuar ni âwm taka chiau deuh ţâwk ţâwk te hriat tûr a awm bawk a. Hêng thâwm ri mak tak tak kârah hian rûm deuh ngul ngulte pawh hriat tûr a amm bawk. A châng chuan thlipui rawn tleh tûr thâwm ni awm takte hi a rawn ri hum hum a, an hnên rawn thleng chu a awm lawi si lo va. A châng chuan mipui sâng tam tak thâwm ni âwm takte pawh an hre bawk. Hêng thawm ri mak sak tak tak kârah hian za êm êma nui ri awr awr angte pawh an hre bawk a. An thâwm aţang leng chuan chhûn êng aia zân khaw thim lâwm zâwk an ni tih a hriat theih hle a. An mei êngin a tihlan phâk bâkah chuan eng emaw phe zoh ţhin hi an hmu fo mai a. Chutiang kârah chuan zanriah tûr khawsak chu an rêl zêl a.

Zanriah ei a lo hun a, chaw an han kilho chuan, Rih Dil kama riah chu an huphurh sa ang chu a ni ngei dâwn tih chu an hre ru ţheuh a ni. Dik tak chuan, chaw kaw-puara han eina chi pawh a ni meuh lo. Zanriah an ei kham chuan bûk chhungah chuan mutna an han siam ţan ta a. Mi pângngai tân chuan tui taka han mutna chi rual a ni lo va. Muthilh theih chu ni se, hêng thâwm ri ngaihnawm lo tak tak hriat fo ai chuan muthilhsan daih theih chu an

thlang zâwk hle a ni. Zân a lo rei chuan, hetiang thâwm mak pui pui hi zâwi zâwiin a reh tial tial a, an ţin zo dâwn ta a ni ang e tiin an ngaihtuah deuh va. Thâwm ri leh va pawh a khât tial tial bawk. Zân lai a han pelh hnua khua a vâr hnaih tawhah chuan, lung muangin an awm dâwn tawh emaw an intih hnuin, hêng thâwm ri tâwp tûr khârna ni âwm tak leh an lalpa ber ni âwm tak hi bûk tual mei êng lep lup kârah chuan puandum sinin thim lam hawiin a rawn ding zur mai a! An mitvai lah a ni hauh si lo. Haider tuma khaw dang an han hawisan pawhin, an han en leh nâk chuan a ngai tê bawkin a lo la ding zur mai si! Nakin deuhvah chuan a han che hrut a, eng emaw hian meipui chu a rawn thlawh khûm nge a rawn zuan khûm tih pawh hriat loh hian a rawn phe thuak a, Chhûnga chu a râk ţhawt a. An mang a angin an mut a chhuak lo tlâng hle a ni. Khawvâr a hnai tial tial a, thâwm ri-va hriat tûr a awm tawh lo nain, an mitthla ei âm reng tûr an hmuh chuan an rilru a tinuam lo hle a ni.

Khua a lo vâr dâwn ta a, sava ţhenkhat chu kawl eng lâwmin an rawn hrâm ţan ta a. Chutah zawng engmah hriat tûr dang leh maksak hmuh tûr pawh a awm ta lo. An thla a muang a, an thaw sawng sawng a ni ber mai. Khawvâr êngin a muan ta bawk ţa, zan lama an mut ţhat hleih theih loh avangin chaw-mei vil chung chuan an muthlu bawrh bawrh a. Dama phei chu a muhil tui hle a, mumangte

hial a nei ni ngei tûr a ni, mu tui viau e ti lo chuan a rawn nui ri chhuak leh hek ṭhin a. Khawvâr hnu chuan tlêm chu an chhing [illegible] ṭheuh a ni. Mahse khawvâr êng leh khaw êng lâwm riva chuan a kai harh zêl a, khawsak rêl a ṭûl bawk a ên, mutna hman a awm tâ meuh lo a ni.

Dama pawh chu a rawn harh ta hlawl a, a mumang lama a thil hmuh avângin thil dang rêng rêng a ngaihtuah thei lo va, Chhûng tho hmu ang mai hian en ngai a lo en leh ngawih ngawih ṭhin a. A ṭhiante chuan khaw lam ngaia lunglêngah an ruat deuh a ni. Buanga chuan biak harh a han tum a, "Dama, i lung a lêng ve ta a ni maw? Chhûnga ang mai khân kir lehte i lo lungkham ve mai ang e," a han ti a. Dama chuan, "E, chu lam a ni lo. Ka han chhin hlek khân mumang mak tak mai i hi ka nei a, chu chuan ka rilru a hru i deuh a ni" a han tih chuan Buanga chuan, "E, i mumang ka hre thei ngai ang. Ka rin dânin, i muhil i nuih hak dânah khân khuaah i lo chêng ni ngei tûr a ni. I ngaihzâwng i hmu a ni lo maw?" tiin a han fiam pah a. Mahse Dama chuan, "Mai mai a, chu lam a ni lo," a ti a. Chhûnga chuan, "A nih han sawi teh le," a tih chuan Dama chuan a mumanga a thil hmuh chu a sawi ta a: "I maw u, nu pakhat hi ka lo hmu a, thil rei tak ngaihtuah leh eng emaw lungkham tak nei ni âwm tak hmêl hi a pu a. Mi biak teh hi a tum a, ka han en chian chuan kan kawmthlang nu emaw ka ti

a, ka han ko rawk a, min han en chuan kan kawmthlang nu a lo ni awzâwng si lo va, chutah tak chuan ka nui ta a ni," a ti a. Chhûnga chuan, "Eng ang hmêl pu nge a nih a?" tia a han zawh chuan Dama chuan, "Ka hmuh fo tawh hmêl angin ka hria a; amaherawhchu, khawia ka hmuh nge tih rêng ka hre chhuak zo hauh lo mai. Nu ni tawh ngeiin a lang a, a nulât lai chuan nula hleitling tâwk leh inphut mawi tâwk tak chu a ni ngei ang tih a hriat theih. Dik tak chuan hnamchawm mai hmêl chu a puin ka hre lo," a ti a. Buanga chuan chik takin thu a zâwt a, "Chu, Dama, i mi hmuh chuan thu sawite a nei lo maw ? Rih Dil kama riak hian mumang lama mi an hmuh chuan a chhan a awm deuh zêl ania. Chhe lam emaw, ṭha lam emaw, eng emaw chu a hril deuh zêl an ti asin," a ti a.

Dama chuan, "A tirah chuan a ṭawng duh lo hmêl hle a, ka sawi tâk ang khân thil eng emaw ngaihtuah nei hmêl a pu a; mahse, ka'n biak tâkah chuan ka be pawp ve ta a ni ber ang chu, heti hian a sawi ta a: "Hei, ka silhfên inthuamna hi ngun takin en la, min hmuh leh hunah pawh min hai mai loh nân ngun takin chhinchhiah tlat rawh, Kâwl ram khaw pakhatah kan awm a, in lo kal zêl ang a, kan inah ngei in lo thleng tûr a ni. Chumi hunah chuan thil awmzia fiah takin ka hrilh ang che u. Tûna tana i hriat tûr pawimawh tak chu 'Ia ramah khawvâr chhâwng thum . . . . . . Chhâwng thum ......'

a ti a, biak hman lohvin hmanhmawh takin a kalliam ta mai a ni," a ti a. Dama ţhiante chuan a mumang chu mak an ti hle a. Buanga pawh chuan a rilru tê têin, "Rih Dil kama riak hi chuan hmuh an nei châwk, an ti reng a," a ti a. An rilruin Dama mumang chu an ngaihtuah ta ţham mai a ni.

Buanga chuan a han zâwt leh a, "A nih, Dama, i mi hmuh chu hmu leh ta la, a inthuam dân chu i la hre thei ang em ?" a ti a. "Ka chhinchhiah tlat alâwm. Hei, ka mitthlaah a la châm reng mai. A fiah khawp mai. A pawnfên ti mai ila, Lusei hmeichhia lo ang takin pawnfên pum a fêng tlat mai a. A pawnfên zia chu a pâr sen deuh va, arsi ang taka pâr a ni. A hlui lam deuh a nih avângin a rawng pawh a da deuh a. A kawr erawh chu a thar lai chuan a vâr ni chiah lo mah se, a vâr lam rawng kai chu a ni ngei tih a hriat theih; chutiang chu a ha a ni," a ti a.

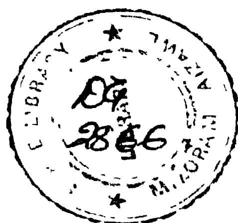
Buanga chuan, "A nih tak chu. Mahse, engtin nge mi tam tak kârah kan hriat fâl theih ang aw ? Khawii khuaah nge tih pawh kan hre thei si lo va," a ti a. Dama pawh chuan, "Chuti zawng chu ka hmuh dân chu a ni mai, a dang sawi tûr ka hre chuang tawh lo," a ti a.

Tichuan, tukţhuante an ei a, an ei kham chuan an kal leh ta a. Dama hian nula kawm bîk deuh a neih avângin a lung a lêng hle a, ngaihzâwng la

runth'âk mi tak a ni bawk a. Lêntlâng pang an thlen chuan, Lêntlâng ațang chuan Lusei (Mizo) ram an thlir a, Lurh tlâng te, Țan tlâng te, Khuanglêng tlâng te, Ngur tlâng te chu a lang ruih mai a; thlang lam duhawh chuan Hrângtûrzo tlâng te, Sialluk awt tlâng te leh Khawhai tlâng te a lang a. Țawi tlâng phei chu a lang pâwl ruih mai a ni. Lêntlâng an liam hma chuan phur nghat mcul vin an chhâwl a, Mizoram an hmuh tâwp a ni dâwn tawh si a. Meizîkte an siam a. Mizoram tlâng hrang hrang chu an thlir kual an thlir kual a Dana chu Lianpui tlângdung leh Khuangêng tlâng vêl chuan a rilru a la bik hle tih a lang theih a. An khaw awmna lai vêl a han thlir chuan, a mitthlah chuan Chawngi pian zia leh hmê chu a lo lang chhuak ni ngei tûr a ni, a mittui chu a lo parawl kiang tawh a. Heti hian hla a han chham ta hial a,

"Ka taksa chuan e, Lêntlângpui liam mahse,
Ka rauvi thla kawngka lo hawn rawh . . . . . "

a ti vawng vawng a. Buanga chuan a khawngaih hle a, tihian a han hrêm ngial a, "Dama, tuar hram hram rawh, Mite pawhin lunglênte chu an lo tuar ve bawk țhin a, thil țha tih bahlah phah rân an hmang ngai lo ve. Ngaihzâwngte chu mi zawng zawng neih hnu vek a ni a, mi-aia chungchuang leh runth'âk bikin an la ngai lo. Dik takin, khuavâng sam suih nih dâwn leh dâwn loh pawh hriat hleih loh laka intâ lan mai hi, mi rilru tlêm leh mi puitling lo hna a ni ngai e," a han ti a.

Dama chuan, "Ni e, i thu sawi chu a dik alâwm. Mahse, Chawngi kher hi chu neih loh ka hlau khawp asin. Kan thu thlun rûk dân chuan Ramtuk thla vêlah chuan inneih zai kan rêl deuh nghe nghe asin," a ti a. Chhûnga pawh a lo ṭawng ve hlut a, "A nih tak chu. Chawngi kher hi chu kan khaw nula fel leh chhuanvâwr a ni a. Han sawi tâk mai maiah chuan, a nungchang mawlh hi mawi ka lo ti ve ṭhin asin," a ti a. Buanga chuan, "Ngawi tak rawh, kan hâwn hunah chuan, rangkachak tlangin a pa kan han dêng ṭhuai mai ang a, Ṭhi-hna eng leh vâm ṭha ṭha kan han khai bâwr ṭhuah mai ang a, vâl dang chuan nei ve dâwn hek lo, Chawngi chu bêl chhung sa a ni mai alâwm," a han ti a.

Dama chuan, "In thu chu a dik alâwm. Mahse, hmeichhia hi an mak khawp a, pa uangthuangin, "Hmeichhia leh uitê chu a râwt peih peih an ni mai, an tih ang hi a ni ve bawk a. Kan lal kawt tlangvâl Sainêka kha a lêng ve fo si a, chutia a lên ngut ngut chuan a lo hmin mai ang tih hi ka hlau hlel lo a ni," a han tih chuan Buanga chuan, "E, Dama, hlau ma ta che, khualzin chhûng maia rilru dang pû hman a nih ngat chuan, a pawi hlei rêm, a duh tak tak lo che tihna a ni mai alâwm. Patling takin thil ngaihtuah la, Inneih chu lâwm anga bân leh mai theih a ni lo, an lo ti ngai a. Nula sih-hnip leh buanchak lo mi, rilru nghet lo leh mite ṭawngkam thiam vânga âwn mai chi chu, chhûngpuinu atân

meuh chuan an tlâk ngai lo ve," a ti a. Chhûnga pawhin a lo tuihnih ve a, "Nula sih-hnip takte hi tlangvâl tân hum sual min dâitirtu a ni thei reng a ni. Hetlang lakah hian mi tam tak an fimkhur zo lo fo tawh a, dam chhûng hrêngah an tân phah ṭhin a ni. Nupa nih hnuah nulât laia an zia an thup ṭhin chu thup sên loh hun a lo awm a, chumi hun chu inṭhen hun a ni mai ṭhin. Awl-âi taka neih theih chu awl-âi tak bawkin an inṭhen leh ṭhin tih hi, keini chuan i chhinchhiah tlat ang u," a lo ti ve a.

Tichuan, Buanga chuan, upa ber a ni bawk a, kal leh a rawt ta a. Dama pawhin, "Ni e, kal leh tawh ila a ṭha ang, chawlh hi kham hun a awm tak tak ngai lo ve, kham lo chunga kal leh hi a ni châwk a nia," tiin Buanga chu a zawm a. An kal leh ta a, rei lo têah Lêntlâng ngawpui chhûngah chuan an lût ta a, Mizoram chu an her liamsan ta vang vang mai a ni. Dam taka an kal tluan pawhin Lusei ram an hmuh leh hun tûr chu Pâwl kût thla aiin a hma thei tawh lo vang.

BUNG 4

Kawl phaizawlah

Ṭhian pathumte chuan Lêntlâng an liam ta. Kâwlphaizâwl chu duhthusamin la hmuh theih loh mah se, khawi maw lai aṭang chuan phaizâwl cham hmuai mai chu a lang thei ṭan ta a. An piah lawkah chuan tlâng lianpui mai hi a awm zui mai bawk a, chu chu Buanga chuan Than tlâng a nih thu a sawi a. Reifê an kal hnu chuan phaizâwl chin chu an thleng ta a. Buanga ṭhiante chuan phaizâwl zau pui mai hi an la hmu ve ngai lo va, mak an tiin nuam pawh an ti ṭan viau a ni. Khaw hawi zau theihna hmun apiangah chuan an hawi vel zêl a, phaizâwl lang thei tâwpah chuan tlâng lianpui hi an hmu bawk a, chu chu Buanga chuan a lo hre tawh a, "Saw tlâng lianpui saw 'Awksa-tlâng' an tih chu a nih saw," tiin a ṭhiante chu a hrilh a.

An kal zêl chuan phaizâwl khaw pakhat an thleng ta a. Khuate a lo tlai lam ta bawk a, chu khuaah chuan riah mai ṭha an ti a, an riak dâwn ta a. Chu khuaa mite nên chuan ṭawng an inhre pawh ṭha thei meuh lo va; mahse, chaw hán buatsaihna leh riahna chungchângah erawh chuan an inhre thei ṭâwk ṭâwk a. Chûng laia mite nên chuan ṭawng an inhre tawn thei vak lo nain; an hrrêl leh pianziaah chuan an inang tlâng hle thung a. Thlahkhat ni thei mai âwm hi an ni. An thlenna-ah chuan an inkulh a,

khawsakte an rêl zawh chuan chawte an ei a; an ei kham chuan an thlen inte nên chuan an inkâwm ngial a; ṭawng an inhriat tawn loh vang erawh chuan an buai deuh hle a ni. Chu inah chuan nula a awm ve a, han kawm deuh ngial pawh an tum ṭhin a, mahse harsa an titlâng hle a. An mang a ang hle a, a tâwpah chuan an han nui tlâng leh rih ṭhin a. Dama chuan Chawngi a hre chhuak rum rum a, a lunglên a tizual hle a.

Dama chu pâwnah a chhuak a, chutih lai tak chuan thla a lo chhuak ve chiah a. Chu thla êng chu Chawngite leikapuia an inkawmho laia thla bawk kha a la nih avângin Chawngi a ngaih chu a zual hle a. Van lam a han hawi zau chuan Dingdi puantah kha a hmu ta ngei a, Chawngite leikapui chu a hre vawng vawng mai a, a tihngaihna hre lo chuan hla a han chham chhuak leh ngawt a,

"Chung si-ar khi a ṭhiangten an 'êng e van zâwlah,
Tah khian chhingmit a lêng hmun mahna,"

a ti a. Rei fê a thlir hnu chuan inchhûngah a luh-san ta a.

A ṭhiante leh in neitute inkâwm chu, ṭawng an inhre lo nain an hlim ang reng phian a. Kawng chin an hriat vak loh avângin, a tûk lama an kalna tûr kawng chanchinte chu an han zâwt ngial ṭhin a. Phaizâwlah chuan kawngte chu intia vekin a intan tlang sung tawh mai si a, khi lam leh khu lam a

hriat chuan loh avângin bo mai a awl hle tawh a ni. An kalna lam tûr chu an han zâwt ngial ṭhin a, kut zaizir meuhva an han sawi dun chuan, kawngpêng a awm ngei tih erawh chu an hre thei a. Mahse, khawii lam zâwk nge zawh tûr tih erawh chu an hre thei lo a ni. Tichuan, zânte a lo rei ta a, mut zai an rêl ta a.

Sahmulphah thla (November) a ni nain, phai ramah thlasik a la tla tehchiam rih lo va, khua ala vâwt vak lo va. An kal hah bawk a, tui takin an mu bawrh bawrh a. A tûkah khua a lo var chuan, zing takah an tho va, an phur chu an siam mawlh mawlh a; an rilṭâm hun huna ei rawng bâwl chawp mai tûrin an kal chhuak leh ta a. Phaizâwlah chuan rei fe an kal a, an kawi an kawi a, a tâwpah chuan khaw pakhat hi an thleng ta hlawl a. Chutah chuan tûkṭhuan an buatsaih a, an ei kham chuan an kal leh ta a.

Chutia an kal zêl lai chuan kawng pêng an thleng ta hlawl a. An buai rilruk sa ang ngeiin zawh lam tûr an hre thei ta lo va. Rei fê an ding a, a châng chuan an inhnial leh rih a. An khaw tlai zo dâwn si a, a tâwpah chuan an upa ber Buanga ngaihdânah an innghat tlâng thei ta a. Vei lam zâwk chu a ngil deuh zâwk a; mahse a ṭhin deuh avângin ding lam pang zâwk chu an zawh ta a. An kal thui deuh deuh chuan kawng chu a mumal lo tual tual a, chu

veleh an hmanhmawh tial tial bawk a. "Kawng bo chu an hmanhmawh ṭhin," tih zawng zawng chu an neih zo ta a ni. Khua lah chu a tlai tial tial bawk si. Lêt leh dâwn pawh ni se khawii lai mah an ban hman chuang dâwn si lo. Tlâng lamah chuan an lâwn chho ta zêl a, a tâwpah chuan ni tlâk rual vêlin pûk pakhat an thleng ta hlawl a. An han en vêl chuan ruh ro leh la tharlam deuhte a lo let phung mai a. Ruh tam tak chu sa hrângin sa dang a eina hnuhma ni ngei tûr hi a ni. Ruh ṭhenkhat erawh chu mihring ruh ngei a ni tih hriat theihin, an khabe ruhte pawh a awm a. Chumi hmunah chuan, an duh vâng pawh ni lovin, hmun dangah lei rem mutna remchâng a awm loh avângin riah loh theih loh a ni ta a. Chaw chhumna tûrin khawiah nge tui a awm pawh an hre si lo. Mei an chhêm a, mut zai an rel ta mai a. Dik takin Rih Dila an riahna hmun aiin a thlanawm zâwk fahran lo.

An rilruah chuan Rih Dila an riah zân kha a lo lang thar leh ûai uai a. Thil awmdân an han belh chian chuan, Rih Dila riah aiin a thlanawm chuang lo tih an hria a. Rih Dil kamah kha chuan ṭhâwm leh riva a ni deuh ber a, tûna an riahnaah hi chuan thâwm vak awm lo mah se, an nunna atân a hlauhawm hle tih erawh chu an hria a ni. Ngâwi renga anmahni rawn thiar mai thei chu an hlauh ber a ni thung a. An han mut chuan, thâwmvâng eng emaw chu hriat mai an beisei hle a; mahse, an thâwmvângah

chuan sain zah a ngai ta nge ni, engmah rêng rêng hre lo leh tawng lovin an tlaivâr ta ṭhak mai a. Khawvâr dâwn ṭêp chuan Dama chuan mumang a lo nei leh hman a. A mumangah chuan Rih Dil kama a mi hmuh bawk kha chiang êm êmin a lo hmu leh a. Chu Nu chuan, "Engtizia nge hetah hian in awm ? Hei hi Âwksatlâng a ni a, in awmna hi rang takin chhuahsan rawh u. Hmanhmawh rawh u!" a rawn ti a. Dama chuan a mumang chu a han sawi chuan, hmanhmawh takin an kalnaah khân an kir leh ta a ni. An pên bo ṭantirhna hmun thleng khân an kir leh ta a.

Kawng dik lam zâwk kan han zawh ta chu an lawm hle a, an hmanhmawh hle bawk a. An bona kawng kha chu miin ramsa hlauhawm pui pui kah tuma an beihna hmun a ni tih an hre chhuak a. A hnu leha an hriat dân phei chuan, chuta ramchhuakte chu sakei rên an inbeibuai fo va, rawn hâwng tûr awm tawh lova sain a ei zawh tâkte pawh an awm rêng a ni tihte an hria a. Him taka an kir leh thei chu an lawm hle a ni.

Ṭhian pathumte chu an kal hah tawh hle a, an chau tawh bawk a, an rilṭam pawh an hre chang lo lek lek a ni. A tawpah zawng luipui lian tak kam hi an thleng ta hlawl a, chutah chuan mite pawh an lo awm noh noh va. Luipui chu an han thlir chuan zâu an ti hle a, meilawngin khualzin kal vêl chu a lo thiar zung zung a. An rilte a ṭâm tawh bawk a.

Chutah chuan chaw chhum an siam a, chawte puar takin an han ei tê tê a. Mi chêt dân zeizia chu an thlir reng a, chaw an ei kham chuan meilawngah chuan inkar kai ve tûr a ni tih an hria a. Meilawng chu a lo lêt leh a, a kal leh dâwn chuan an chuang ve ta a, him takin râl lehlam chu an thleng ta a ni. Chu lui chu eng lui nge ni tih mite an han zawh chuan, Chindwin lui a ni a, Chin Hills rama lui lian ber a ni tih an hre ta a. Chindwin aṭang hian an khawpui luhna tûr chu Mandalay a ni a. Chindwin aṭang hian Mandalay thleng tûr chuan kawng pahnih a awm a, kawng pakhat chu kea kalna a ni a, pakhat dang erawh chu lirthei leh boruak lamtea kalna a ni. Keạ kalna lamah chuan Irrawady luipui kân lovin a kal theih a, chu lamah chuan ṭhian pathumte chu an kal ta zâwk a ni. A remchânna apiangah mi an hmuh apiangte chu kawng chanchin an zâwt pah zêl a, rei fe an kal hnu chuan Mandalay khawpui chu an thleng ṭin ta a. Tûnah chuan Ṭhi-hna laihchhuahna pawh a hnai ṭan ta bawk a.

BUNG 5

Chhingpuii khawiah nge ?

Mandalay khawpui an han luh chuan an zâm deuh hle a, motor-te pawh a lo insul zut zut tawh a. Hla deuh fê-ah chuan rêl (train) kal tûr ri ruai ruaite pawh an hre thei a. An han hawi vêl chuan rângva in lian pui pui leh ropui tak takte an hmu a. Tûn hmâin chutianga rângva in tam chu an la hmu ngai lo va, ropui an tiin mak pawh an ti hle a ni. Khawlai hmun pakhatah chuan vûr an lo zuar a, an chhawl a hâl tawh bawk a, a man an han zawh chuan pakhat derê (2 annas) zêl an chhiar a. An han lei chuan an han ei a, manhla an ti hle a, an hah pawh a dam sawng sawng mai a ni.

Khawpui khawlaiah chuan an kal zêl a, dâwr ropui tak tak leh khâwl mak tak takte an hmu a, a tâwpah chuan veng hmâwr lam deuh hi an thleng a, khua a tlai lam deuh ta bawk a, in pakhat fâl deuhvah chuan innghah zâi an rêl ta a. Chu inah chuan, a rem chuan, inkulha riah mai an duh tawh a. Chu in chuan tual zâwl nuam tak leh zau tâwk tak a nei a, a tual sir thlang lamah chuan leikapui ang hi zau takin an dawh duai a. A sumhmun chu in chhûng ang maia nuamin an cheibâwl a, mikhual tân chuan riahna nuam tak tûr hi a ni. Buanga chuan kawngka chu a han hawng dêk dêk a, in

chhûngah chuan nupa hi an lo awm a, an nu zâwk chu a lo chhuak nghal vat a, Buanga chuan an ina riah an phal leh phal loh chu a zâwt a. In neitu nu chuan Buanga thu sawi chu a hre lo lek lek a; mahse an inah chuan thlen a rem leh rem loh an zâwt a ni tih a hre thei a. Sumhmunah chuan lo awm rih tûrin a ti a, in chhûngah chuan Nu chuan a luhsan leh ta rih a. A pasal hnênah chuan mikhualte chuan an ina riah an dil a ni tih a hrilh a. A pasal chuan lo innghat ve phawt tûrin a ti a. Buangate ṭhian zaho chuan an lo nghâk reng a.

Nakin deuhvah chuan Nu chu a lo chhuak leh a, Buangate ṭhian zaho chu engzât nge an nih leh, khawi atanga lo kal nge an nih te, engnge an tih dâwn tihte a rawn zâwt a. Buanga chuan a thiam ang tâwkin a lo chhâng ve a, pathum an ni a, khawthlang lam mi an nih thu leh Shan State-ah Ṭni-hna phurh an tum thu a hrilh a. Nu chuan an awmna khua tak a han zâwt leh kher a, Buanga chuan, "Vaihleia khua, Khuanglêng kan ni," a han tih chuan, a lu a bu nghat a, in chhûngah bawk chuan a luhsan leh ta a. In chhûnga a luh dâwn khân an phur chu nghat tûr leh châwl tûrin a ti a. Chutah chuan riak thei tûrah an innghat ta a ni. Kâwl ramah hian Buangate ṭhian zaho hi tlângrêl loh rûk deuhna riau an nei a, an puithiamin dawi a hmang a, tih ang rengte hi an hre tawh thin a, dawi an hlau deuh a ni.

In chhûnga in neitunuin a luhsan tâk chuan, Chhûnga chu a rilru a thlamuang zân lo deuh va, a pasal a pun ang a, an muthilh hlânah emaw an lo that vek ang tih a hlau a. Dama crawh chuan Buanga nên an inbiak lai khân ngun takin a lo en kiau va. In neitunu che vêl leh hawiherah chuan hriat chhuah a nei deuh ta tlat a. Amaherawhchu, a rilruin hmuh tum leh beisei a neih lutuk vârgte a ni ang tih erawh chu a hlauthâwng deuh va. Rih Dil kama an riah zâna a mi hmuh chiah kha niin a hria a ni. Amaherawhchu, a thawmhnaw inbel chuan a rilru a tibuai deuh tlat a, chuvâng chuan a duh angin thu a sawi chiang ngam lo va. Chiang zâwka hmuh leh a duh hle a, a lo chhiah leh ngai chuan lo belh chian a tum hle a ni. In neitunu chuan kâwl pawnfên a fê ng a, arsi anga pâr, da lam deuh chu a ni chiah mai a. chutiang chiah chu Rih Dil kama a hmuhin a fên pawh kha a ni e; mahse, a kawr chu a sendek a ni ta tlat mai si ! Chu chuan Dama chu a tibuai ta a ni. Rih Dil kama a mi hmuh kha chuan kawr vâr da lam deuh a ha si a. Rih Dil kama mi khân, "Ka thawmhnaw inbel hi ngun takin chhinchhiah tlat rawh," a ti bawk si a. A ang chiah ta lo a ni ber mai. Dama chuan a ţhiante hnênah chuan, "Ngawi teh u, ţhian te u ! kan thlen in Nu hi Rih Dil kama ka mi hmuh kha a ang ngawt mai nia ! Mahse, a kawr hâk kha chu a dang tlat mai si a," a han tih chuan Buanga chuan, "Mumang leh zêl lam chi hi, hmuh ang diak diak chuan a thleng duh lo viau rêng

a ni. Chu tak chu zâwl te, mumang te hi hruai sualtu a ni duh fo reng a. Awih loh dâwn chuan a dik lai a awm si, âwih vek dâwn chuan dik chiah lo lai a awm bawk si ţhin a ni," a ti a.

Chhûnga chuan, "Engpawh ni se, kei chu beiseina thui tak min neihtir deuh tlat mai â," a ti a.

In neitu Nu chuan an mikhual chanchin chu a pasal hnênah chuan a hrilh vek a. A pasal pawh chuan an mikhualte chu misual an nih a ring lo va, anmahni pawh hmuh ve ngei a duh ta a. Damate ţhian zaho chu an thlenin Nu chungchânga an lo inhnial lai chuan, a pasal rên chuan an lo chhuak leh ta a. In neitu Nu chuan kawrvâr da lam deuh, hlui deuh tawh hi a rawn ha chhuak ta ngei mai a. Dama chu a phâwk nasa ta mai! "Aw le! hei ngei chu a dik ta chiah mai, rinhlelh tûr pakhat mah a awm ta lo," a lo ti rilru mawlh mawlh mai a. A hrrêl leh a thu sawi laite chu ngun takin, mit khap lo baksakin a lo en kiau va. A pasal erawh chuan Chinese hmêl a ang deuh ber a. A nu emaw, a pa emaw chu Chinese hnam ni ngei tûr a ni. Pa lian tâwk tak, hmai bial lam deuh, mit meng zim deuh hi a ni a. A hnâr bang pawh a sâng tehchiam lo. A hmêl zţang chuan ngilnei âwm tak hrrêl a pû a. Chutianga an inbelh chian hnu chuan in neitupa chu in chhûngah a lût leh ta a, a nupui erawh chu a lut ve lo va, a pasal mitmei a ţhmu tawh bawk a, an mikhualte nên chuan an inkâwm ta zêl a ni. Tichuan,

rei vak lo an inkawm hnu chuan in chhûngah a luhsan ve leh ta a, thlamuang taka awm tûrin an mikhualte chu a hrilh a. Buangate pawh an lâwm hle a ni.

Chutia in neitu Nu in chhûnga a luh tâk hnu chuan thlamuang takin khawsakte an rêl ta a, Dama chuan "Ṭhiante u, tûnah chuan a dik ta chiah mai le ! Rinhlelh tûr pakhat mah a awm ta lo. Engtin nge ni ta ang le ?" a ti a. Chhûnga chuan, "Engnge ni ta ?" a lo ti hman a.

Dama chuan, "Kha ngei kha Rih Dil kama ka mi hmuh chu a ni ta. Buaina tûr a awm ta lo," a tih lai chuan in neitu Nu pawh a thuam dik tak, Dama hmuh ang chiah inbelin a lo chhuak leh ta a. In neitu hmêl chu an en duh hle a, a thinur dâwn nge a lungawi dâwn lah an hre si lo. Thehmeh ang maiin an ngawi ṭhiap a. Buanga erawh chuan ṭhutna a lo kian sawk sawk a. A ngawi reng a, a hmêl lah chu a hlim hmêl vak bawk si lo. A chang chuan thil rei tak ngaihtuah angin a awm a, chung lamte a melh leh kâwk ṭhin a. Chhûnga chuan a lo hlau hman hle tawh nghe nghe a ni. Nakinah chuan ṭhutmuan âr a lo khuang ṭan ta a, chutah chuan in neitu Nu chu a lo ṭawng chhuak ta hlawl mai a. Lusei ṭawng dik tak hian, "Naute u, kei pawh Lusei mi ka ni alâwm!" a rawn ti ta mai a. Chu veleh Buangate ṭhian zaho chu an phâwk nasa ta mai !

Chu lai hmuna Lusei Nu lo awm ve ta mai chu an ngaihtuah thiam lo hle si a. Fimkhur takin Buanga chuan thu a han zâwt leh ta a; mahse Nu chuan thu a sawi thui dâwn chuan vên tlâwn a nei deuh tlat a; a pasal koh chhuah leh zet ṭha a ti a, a han ko chhuak leh tê tê a. Nu chuan an mikhual chu Khuanglêng khuaa awm an nih thu chu a hrilh a. A pasal chuan ṭha ti ni âwm takin a lu a bu nghut a, in chhûngah a luhsan leh ta mai a. Chutichuan, ṭawngkhat hmangin thu an sawi thei dâwn ta a ni.

Dama chuan thu a han zâwt ve leh ta a: "Khai le, ka pi, engtizia a heta Lusei nu lo awm ve ta mai nge maw i nih min han hrilh chiang teh le ?" a han ti a. In neitû Nu chu a kûn a, a rawn dah chhuah leh chuan, "Ka rei aw .. .. !" a ti vawng vawng a. A puanin a inlukhûp a, a ṭap ta zawih zawih a. Damate chu an hrilhaiin an mang a ang ta hle mai a, Dama phei chuan, "Ka tifuh ta lo em ni aw .... !" tiin a inngaihtuah buai hle mai a. A ṭah chhan lah tuman an hre si lo. Dik tak chuan, an za chuan an hrilhai tlâng hle a ni. Chutia a mittuite a han hrûk hul hnu chuan, "Karei aw, naute u! thil hi a va mak thei ngai em ! Ka lung in tichhiain, ka lung intilêng bawk si. Kei pawh hi Khuanglênga awm ka ni asin!" a han ti ta mai a, an makti lutuk chu an meng phâwk nasa ta mai ! "Khuanglêng khua maw ?" an ti rual ṭhawt a. "Ni e, Khuanglêng khua ka ni asin !" a han tih chuan an thaw a vêng huai a, awm

ngaihna an hre thiam mang lo hial a. An helhhawlh zo ta. An thlen in Nu chanchin chu briet belh zêl an châk ta tual tual mai a, thu zawh an inchuh ta nak nak a.

Buanga chuan hotupa ber chan a charg deuh bawk a, khûnkhân takin a han zawt ṭan leh ta a. "Ka pi, chu, Khuang'êng khua i nih chuan, engtiziaa heta awm nge i nih le?" tiin a han zâwt a. Nu chuan- "A ni tak-a sin, ka chanchin hi khawiah mah ka sawi ngam lo va, tu hrênah mah ka sawi ngai hek lo. Ka pasal hian sawi a phal lo rêng rêng a ni. Tûnah pawh hian a phalna la hmasa zetin ka sawi thei chauh dâwn a nih hi," a ti a. Chanchin han zawh chîk vak pawh chu a inthlahrunawm zo ta vek nghe nghe a.

Dama chuan, "Ka pi, a nih leh, i chhungte chu tute nge ni a? Hemi hmunah hian engtia lo awm ta mai nge maw i nih le? tiin a han zâwt ve leh a. In neitu Nu chuan thil awmzia chu sawi loh theih loh niin a hre ve ta a. A chanchin a han sawi dâwn chuan a hnuk a ulh ṭauh zêl a, a sawi hlei thei ṭhin lo va. Heti hian a han sawi a: "Aw, ka chanchin hi chu sawi a hrehawm mang e aw," a ti vawng vawng a. "Min mantute chuan min thah vek tumin ramhnuaiah min hruai a, ka ṭhiante tam tak chu an that hman a. "Karei aw!" an nghâwnga an sât lai han hmuh kha chu! theihnghilh theih a va châkawm

tak êm! (a tih rual chuan a hmêlah a lang chhuak thei hial a). Kei erawh chu min that tûra min hruaitu hian min han hruai hran chuan, ka mang a ang lutuk a, tihngaihna rêng ka hre lo, 'Inremna thuthlung bawhchhiat hi chu a va pawi tak êm !' ka ti leh ringawt a. Ka chungah hriam a han lek dâwn chiah chuan, a rilru a buai leh tlat ṭhin a, a chem chu a la thla leh ṭhin a. A tâwpah chuan heti hian a ti ta a : 'Ka that lo vang che'ng a, mahse tu hrênah mah i sawi tûr a ni lo. I nunna hi ka zuahsak mai ang che,' a ti ta hlawl mai a. Ka lâwm lutuk chu ka ṭap zawih zawih mai a, a kokiah ka vuan a, 'Ka pu, ka nunna min zuahsak theih chuan chu aia thlanawm zâwk tûn hunah hian ka tân engmah a awm lo. Khuanun hualhim che rawh se,' ka ti ve ta a. Ani chuan, "Hei hi i hre tlat tûr a ni: Ka that lo che tih hi kan lalpan a hriat vaih chuan kei chu bung thuma tan tûr ka ni mai. Min that ngei ngei dâwn a ni. Heti hian Kâwlho hrênah ka hralh ang che'ng a, khuareiah chuan i chhûngte rên chuan in inhmu leh mahna,' a ti ta a. Tichuan, Kâwlho sumdâwng hrênah min hruai ta a ni. Hetih hun lai hian tleirâwl er er chauh ka la ni," a ti a.

Ṭhian zaho chuan mak an ti hle a, a chanchin chu hriat thui zêl an châk ta tual tual mai a. "Ka pi, chu engtiziaa man che nge an nih a, tute nge mantu che chu ?" an la ti he haw a: An bangbo tlâng ang reng hle a ni.

Nu chuan a sawi zawm leh ta a. "Khaw ṭhenawma kan kal ta chu, tûna ka pasal hian chêng zain min lei a, a tirah chuan sal leiin min lei a, nakinah chuan nupuiah min nei ta a ni," a ti a.

Chhunga chuan, "Ka pi, i pasal hi Kâwl em ni ?" a lo ti thuai a. Nu chuan, "Ni chiah lo ve, Chinese lam thlah a ni. Dik takin, ani pawh hian Chinese rên kan inan deuh avâng hian min lainat a, min ngaina ve ni pawhin ka hria. Hetiang hian nupuiah hial min nei ta a ni," a ti a.

Thil awmzia chu mak an ti ta tual tual mai a, hriat tûr awm zawng zawng chu Buangate chuan hriat an nghâkhlel tial tial bawk a, engemaw ti tak hian an zi deuh chung a ni her mai. Tichuan, zanlai âr a lo khuang ta thliai thliai a; an mut erawh a chhuak lo tlâng hle a.

Buanga chuan thu a han zâwt ve leh a. "A nih ka pi, hei, khaw lamahte pawh sawi kan duh ve ang a, i hmingte tal min hrilh ve dâwn lâwm ni ?" a ti a.

Nu chuan, "Hrilh tuk e a, amaherawhchu ka hming hi chu hrilh awm deuh mite hnênah chauh in sawi dâwn nia, ka hming chu 'Chhingpuii' a ni a," a han tih chuan, ṭhian zaho chu an inen he haw a, "Tunge kan khuaah Chhingpuii hming pu an awm tawh ngai em le ?" an inti a, a chhungte an hre duh ta hial a. An ngaihtuah buai nasa ta mai.

Dama chuan, "Ka pi, Chhingpuii kan va hre lo ve. Nangni ang rual tûr i hmingpui âwm chu, han sawi ta mai mai ila, awm tawh lo a ni a, hmânah kan khuaah hian Sailo hnahthlâk Thanhranga a lal laiin Sukte râlin a vai run hlânin an lo rûn chiam mai a, a nupui leh a fanu Chhingpuii chu an man a. Thanhrânga chuan a hawn hnu chuan a nupui leh a fanu chu tlan chhuah leh tumin a han kal a. A nupui Dari chauh a tlan thei a, a fanu Chhingpuii chu hun danga a han tlan leh dâwnin, 'A thi daih tawh, a awm tawh lo,' an lo tihsan a, a pa chu beidawng takin a hawng leh ta a ni tih thu hi' an sawi chu kan hria," an han tih chuan Nu chuan, "Aw ! chu chu keimah hi ka ni alâwm ! Chumi Chhingpuii chu alâwm ka nih !" a ti ta a. An ring lo lutuk chuan, "Tak tak maw ?" an tirual ṭhawt a. Buanga chuan, "Ka pi, kan tisual palh deuh a ni mai thei, chumi kan sawi chu 'Banchhingpuii' zâwk a nia," a han tih chuan, Nu chuan, "Aw, chu ngei chu ka hming alâwm. In sawi tâk ang khân ka hming chu Banchhingpuii a ni a, ka pa pawh Thanhrânga a ni. Ka pu chu Thâwmvunga a ni a, ka nu chu Dari a ni," a han ti ta mai a. Dama phei chu Thanhrânga unau Lallânga tupa tûr a la ni nghe nghe a, "Ka pi ?" tiin a va kuah chawt a. Tichuan, Chhingpuii chuan in chhûngah a luhsan leh ta a ni.

Chutichuan, kum 40 lai kal taa thi bo daih tawha an ngaih, an han hmu leh ta mai si chu,

mak an ti êm êm a, an inrit ghlel hial a, mumang lam emaw ni tate an ti hial bawk a. A châng chuan Kâwl puithiamin a dawi ta a nihte an ring rum rum bawk a. A châng chuan an mi hmuh chu thlarau niin an ring hial bawk a; mahse, a tak tak a ni si a. Buanga erawh chuan, "Mihring ve lêm chin hriat hauh lohva Khuangcher bo daih mai chu Khuain a phal bik ngai lo va, tûn hi atân hun remchang hmasa ber a ni ve mawlh ang le," a ti a. An hlim ang rerg hle a; mahse, hriat chian deuh duh pakhat erawh chu an la nei a, chu chu, Vanhnuailiana huna Sukte râl nên inremna thu thlung a, sa-ui meuh lo tan dûn tawh si, engvânga indo leh ta mai nge an nih tih hi hriat an châk hle a ni. Tichuan, a lo chhuah leh phawt chuan chik zâwka zawh an duh leh ta a.

Chhingpuii (kan ti tawh mai ang a) chu a lo chhuah leh chuan, an thu hriat duh chu an lo zâwt ta ngei a. Dama chuan, "Ka pi, engtizia nge, Vanhnuailiana leh Sukte chu indo lo tûra thu thlung vek tawh si, chumi hnua indo leh in rûnna râpthlâk tak lo thleng leh ta si chu, a chhan min hrilh thei em?" a han ti ta a.

Chhingpuii chuan "Ni e, Sukte lal Semthonga hunah khân ka pu Vanhnuailiana nên inremna thuthlung an siam ngei a: Rûntui a leh luan hma loh leh Arpui meiin bân a chen hma loh chuan indo leh ngai tawh lo tûrin an intiam ngei a. Hemi bâkah

hian chhiahhlawh t'ânbote chu inpêk kir leh zêlah, an ti bawk a. Semthonga chhiahhlawh tlârbo kha ka pu khan a lo awmpui a, a pe kir leh lêm lo va. Semthonga hoten zânah ka pu in chu a rûkin an rawn hâl ta mai a. Hetiang hian lehlam lehlamah a chhuan chhe zâwngin thil a kal zêl a, inremna a awm ta lo a ni. Semthonga leh ka pu Vanhnuailiana an thih hnuah pawh ka pa Vai rûn hlanin Semthonga fapa Siakzapaovan kan khua an rawn rûn leh ta a, an hâl fai vek a. Mipa lah tumah an awm si lo, kan thlabârin kan mang a ang êm êm a; tichuan, khaw chhûnga awm zawng zawng chu Ṭiau râlah min hruai chho ta vek mai a ni," a ti ta a.

Dama chuan, "Chutia Sukte râlin an hâl che u chuan, i pate khân an rawn hre har em ?" a ti a.

"Hre har lo ve. Ralkhat aṭangin an rawn hmu a, khawkâr erawh a hlat deuh avâng chuan an lo thleng mai lo va, kan khua an rawn thlen meuh chuan khawram mai a lo ni tawh a, an hrilhai hle tih pawh an sawi," a ti a.

Buanga chuan, "Ka pi, Sukte lal hi êna sala in awm ta chu, an rawn lam leh rêng che u em ?" a ti a.

Chhingpuii chuan, "Lam leh e, min rawn lam leh thuai a. Ka pa chuan a upa zinga pakhat Pamenga a rawn tir a. Pamenga a lo thleng tih an hriat chuan

Zapaova chu a sumhmunah ngêng ngulh hian a vei ngût ngût a,"ka nu nên kan en reng a, a inhrosa kûk kûk a,

"Pameng, Guntui a leh luan ta hi maw,
Lalburhte sungtatin nah a nei hi maw;
Akpi meiin bân a phak ta hi maw.
Pameng, na tanun ka man uh,
Zukpiin no a neih hunah hawng la un;
Thangurpi sawn tungah ka leng e,
Zapao ka maan lai,"

tiin a au dum dum mai a. Chu veleh a pasal ṭhaho chuan silai an lo kâp chiam mai bawk a. Kei chuan ka hlau lutuk a, ka nu ka kuah chawih chawih a. Chumi zawh chuan Zapaova chuan, "Pameng, khawthlang mi hi tlan theih a ni a: Lal chu sial sawm, hnamchawm chu sial pakhatin," a han ti a. Chu thu keng chuan Pamenga chu a hawng leh ta vang vang mai a," a han tih chuan Dama chuan, "Ka pi, chu, in thaw a veng huai ang maw ?" a lo ti a.

Chhingpuii chuan, "Veng deuh huai e. Tûnah chuan Sukte salah kan awm rei ḋâwn tawh lo a nih hi kan ti a. Kei phei chu tûk tin mai hian hawng tûrin ka intel ziah tawh mai a ni," a ti a. Buanga chuan, "Chu, engtin nge ni ta zêl ?" a ti a, hriat thuai thuai a châk a.

Chhingpuii chuan, "Ni e, ka sawi tawh ang khân, ni tinin hâwng tûrin kan inbuatsaih a, ka pa hmêl kan lo thlir reng ṭhin. Ni khat chu ka pa chu a

upa nên sial sâwm ķengin an lo kal ta ngei a, chuta kan lâwm dân chu sawi fiah theih rual a ni lo. Ka nu nên chuan kan intêl fel diam a," (a han tih chuan, a âwm chhûngah hnawhtu a awm tlat a, a hnuk a ulh a, a sawi hlei thei ta lo va, kan za chuan kan ngawi ta ţhap mai a. Nakinah chuan lungchhe tak hian a rawn ţap chhuak ta hawm hawm a). Ngawi teh u, naute u, heti lai dinhmun tak hi chu sawi har ka ti mang e aw !" a ti vawng vawng a. Nakinah chuan a mittuite a hrûk hul zawh chuan a han sawi zawm leh ta a.

"Chutia ka nu leh ka pa rên, kan pathuma hawng tlâng dial tûra kan inbuatsaih lai chuan, ka pa chuan min tlanna tûr man chu Zapaova hrênah chuan a han hlan a, Zapaova chuan, "Thanhrâng, sial sâwm chu pakhat tlanna man daih chauh a ni, pahnih i tlan thei lo vang. A nu emaw, a fanu emaw, i duh zâwk zâwk thlang rawh," a han ti ta khur khur mai a. Ka pa chuan, "Zapao, min khawngaih la, an nufa hian min hruai hawntir mai rawh. Sial sâwm dang chu ka rawn pe leh thuai ang che Naktûk naktip ļekah pawh ka upaten an rawn h'ân mai ang che," tiin a han ngen ngial pawhin, Zapaova chuan, a âwih teuh lo mai a, biak pawh a be duh hek lo. Ka pa mangang lutuk chu awm ngaihna a hre lo a ni ber mai, a tei a tei a, keini nufa lah chuti bawk, Dik ţak chuan, chumi hunah chuan kan pathum chuan min that nghal mai se tih hi, rilruin a thlang rum rum mai a ni,"

Damate ṭhian zaho chuan an pi chu an khawngaih hle a, an hnuk a lo ulh ve ṭeuh bawk a. An chanchin chu hriat zêl an châk si, hriat hrehawm an ti bawk si, tichuan a han sawi zawm leh ta a.

"Kei chu ka nu malchungah ka bawk tlat a, anin min kuah tlat bawk a, ka nu chuan, "Bawihte kan inṭhen anga maw ....? A ni thei lo, kan inṭhen thei lo vang. Duh leh hetah hian min that zâwk mai rawh se," a han tih chuan an mittui a lo sur zung zung a. Zapaova lah chuan, "Thanhrâng, i fanu nge a nu i hawn zawk dâwn ? I duh zâwk thlang thuai rawh," tiin a lo vau khur khur a. A nu chuan, "Bawihte-i hi hâwn pui mai rawh, kei chu ka awm awmin ka rawn awm ang a, ka thih pawhin kan chantâwk a ni mai alawm. Ngaihtha takin kalpui mai rawh," tiin, min kalpui tûrin ka nu chuan ka pa chu a hrilh a. Ka pa mangang chuan thaw a han la kâwk a, a hawi vel ruai a, a tâwpah chuan, "Bawihte, ti hian lo awm la, i pute pawhin sial chu an ngah alâwm, naktûkah ka rawn lam leh mai ang che," tiin thu a titlu ta a. Ka mangang êm êm mai a, thih mai theih chu ni se ka tân a duhawm zâwk daih mai le !" a han ti a.

Chhunga chuan, "Ka pi, i chanchin chu a va han hrehawm dâwn tak ve aw," a lo ti vawng vawng a. Nu chuan a han sawi zawm leh ta a.

"Dik tak chuan, ka nu nên kan awm tlan lai kha chuan, sal mah ni ila, a hrehawm tehchiam lo va. Mahse, naupang mai ka la ni si a, ka nuin min hâwnsan ang a, keimah chauhvin ka nu nên kan chênnaah khan khawhar takin ka khawsa dawn tawh a ni tih ka han ngaihtuah chuan, ka mang a ang êm êm mai a ni. Ka nu leh ka pa lah chuan, keimah chauhva khawhar taka nu leh pa ngai êm êma Sukte lal ina ka awm tûr an han ngaihtuah chuan an ngai ngam bawk si lo. A tâwpah chuan, kan chantâwka khawrêl angin kan awm lo thei ta si lo va, Zapaova upate khân an lo vau chhên bawk nên, ka nu leh ka pa chuan hreh tak chungin min kalsan a ṭul ta a. Ka nu leh ka pa'n min han kalsan dâwn meuh chuan ka ngai ngam lo a ni ber mai, 'Ka pa, vawi khat chauhvin min han châwi leh teh,' ka ti a. min han chawi leh rih a. Chutih lai chuan Zapaova chuan, 'Kal thuai rawh u, in fanu intilung êng mai mai, in kal tho tho dawn,' a lo ti khur khur a. Kal tûr chuan an han tho ṭan ta a, min han en a, "Aw Bawihte ....!" a ti a, a ṭap zawih zawih a. Ka nu lah a ṭap ve bawk, kan za chuan kan ṭap ta hawm hawm mai a; tichuan, ka nu leh ka pa chu an kal ṭan ta a. "Hei ha ! heti lai dinhmun hi chu sawi a har mang e aw," (a ti vawng vawng a, thaw a han la kâwk a) Ka nu leh ka pa mual liam tûr chu ka thlir reng a, anni lahin min thlir reng bawk, leh lam hawi chung zêlin an kal a. Ka nu chuan a khât tâwk hian, 'Bawihte............! Bawihte!......... a

tih hi ka hre reng a. An kal liam dawn tak ngial, Ka nu, ka pa......' tiin ka ûm dâwn a, mahse min dawm bet tlat si. Aw ! an liam hlei thei bik si lo. An liam ta hrâm a, an liam rual chuan ka nuin, 'Bawihte............' a tih hi ka hre vawn vawn a; tichuan mual min liamsan ta ! Aw chutih laia ka nu aw ri chu khawvêl hian ka hriat leh a phal tawh si lo. Ka dam chhûng hian ka theihnghilh leh ngai tawh dâwn lo a nih hi ! Chumi hun chu ka nu leh pa ka hmuh hnuhnun ber ni a ni ta," a ti a. An za chuan an mittui an hru fap fak hlawm a, an insût thluah mai bawk a.

Buanga chuan thu a han zâwt ve leh a. "A nih ka pi, i pa chuan a rawn lam leh reng che em ?" a ti a.

Chhingpuii chuan, E ! ka hre tawh lo. Ka sawi tâk ang kha a ni a, kan inṭhen ni aṭang kha chuan ka pate nên kan inhmuhna chu a tâwp ta vang vang mai a ni. Dik takin, chhûngte hmuh beiseina kawngah chuan thih nên a lêm chuanna ka hre lo a ni," a ti a.

Dama chuan, "A ni ngawt ang, nung chunga phûm pawh a hrehawm chuang hranpa lovang e tih palh awl a ni," a lo ti ve bawk a.

Buanga pawh chuan, "Ni e, i sawi chu a dik ang. Ka pa sawi ka hriat dân chuan, 'Kan lalpa chuan a fanu chu a han lam leh ngei a, Sukte lalpa in chu a han zawng a, tuman an lo ngaihsak hauh lo va, 'Chhingpuii khawiah nge ?' a han tih pawhin sawi

ţha duh an awm tlat lo. A tâwpah chuan Zapaova upa pakhatin, 'Chhingpuii chu a thi daih tawh' a lo ti a. Mahse, a pa chuan a ring thei lo va, chîk taka a han zawh chuan Zapaova chuan, 'I rawn lam leh dâwn tawh lo a nih hi kan ti a, kan upaten an dahna ka hre tawh lo. Hmuh tur a awm tawh lo vang, beisei duh tawh suh,' a lo tihsan a. Upa pakhat chuan, i fanu chu hmuh tûr a awm tawh lo. Kan lalpain salho chu thah vek tûr a ti a, daiah an hruai vek a, i fanu pawh chutah chuan a tel ve a ni,' a ti ve bawk a. Mi dang pawhin an sal man daipawna an hruaiho chu tumah an lo kir leh tawh lo, tih an sawi bawk," tiin, a pa hnên aţanga a thu dawn chu Buanga chuan a sawi ve bawk a.

Chhingpuii pawh chuan, "A dik ang, ka pa chuan min lam leh lo chuan a awm lo vang. A, Sukte lalpa kha a sual êm mai a, rilru so phut hi a nei leh rghal a. Thi daih tawha ngaih tûr chu ka ni reng a ni," a ti a.

Tichuan, an inkâwm tui hle a, khuan hmasa a lo khuang ta hial a. Chhûnga chuan a han zâwt ve leh a. "Ka pi, i nu leh i pain an hâwnsan che chuan a va khawhar thlâk dâwn ve aw !" a ti a.

Chhingpuii chuan, "Ni e, sawiin a siak lo a ni ber mai. Mihring pângngai tân chuan in hre thiam vek ang chu. Ka sawi tawh ang khân thih mai theih chu nise a thawventhlâk huai tûr hi a ni a. Khua rêl a nih loh chuan thih chu thil tih theih a ni si lo.

Zân a lo thleng a, (a sawi zawng chuan a mittui a luang zung zung reng a) zân a rei êm êm a, khawvâr hlân ka nghakhlel ngawih ngawih a, 'Aw ! eng tikah tak khua vâr ang maw !' tiin mutmu ka tuah thei lo va. Ârkhuang zawng zawng hi ka chhiar chhuak vek ṭhin. Zân thimin min lantuam mup mai chu, ka mangan a tizual a, ka thlan tuiin min rawn leih leh pup ṭhin a. A tâwp a tâwpah chuan, ka nghahhlelh ang ngeiin, leilung dân pangngaiin khua chu a lo vâr ta hlawl a, tlêm chuan ka harh deuh huai ṭhin. Amaherawhchu, chu khawvâr chu ka damra tûr khawvâr nge ka thihna tûr khawvâr zâwk ni ang aw, tih ka ngaihtuah chuan, khawvar pawh chu ka tân lungngaih tahna bawk a ni si. A châng chuan lungngai tak chungin khua chu ka nghâk vâr a ni ber mai. 'Aw ! ka pa khân min lam leh lo chuan a awm âwm si lo va, engtikah nge a hmêl ka hmuh ang aw, ka ti a, eng harsatna nge maw a tawh tâk chu, tiin nghâkhlel takin ka thlir vawng vawng ṭhin. Ni lo chhuak pawh chu ka ṭahna Ni a ni leh ṭhin. Ka pa hmêl hmuh tûr awm lovin ni a tla leh a, zân thimin min nang zui leh a. Karei ! heti lai dinhmun tak hi chu aw !" a ti a. An han ngawih deuh ṭhap hnu chuan a sawi zawm leh a.

"Ni khat chu an sal man zawng zawng chu daipâwn lamah min hruai a, tuman nung dama hâwn leh lêng kan inring lo. Ka pa khân min rawn lam leh lo chuan a awm âwm si lo va aw ! A tlai hman dâwn .... A tlai hma hian lo lang mai se ka va

ti êm !! . .'Kı pı ! min hmangaihtu, khawiah nge maw i awm le aw ! Eng harsatna nge maw i tawh tak le ! ka ti a. Dıiṛâwnah chuan min hruai a, an sal mante chu an that t'n ta ! 'Aw ka pa ! i tlai lutuk dâwn ! ka pı .. ka pa......' ka ti tuar tuar a. Ka hawi vel ruai a, ka pa hmêl ka hmu si lo. A tâwpah chuan kei pawh chu thah ve tûr ka ni ta ! Min thattu tûr chuan min hruai hrang a, ka chungah chuan a hriam chu a han lek ṭan dâwn ta a ! mahse, ka sawi tawh ang khân, ka chungah hriam a lek thei ta tlat lo mai a. Tichuan, ka sawi tawh ang khân, ka nunna chu min zuah ru ta a, Kâwlho surdâwng hnênah min hralh ta a ni," a ti a.

Tichuan, khua a vâr ṭêp tawh a. Chhingpuii chuan, "Khai le, mut zai rêl tawh rawh u, tlêm tal muhil ula a ṭha ang, in kalna tûrah in chau lutuk dah ang e. A tâwp nân hei chauh hi ka han chah leh hrâm ang che u: Inremna Thuthlung bawhchhiat chu a pawi a ni tih hi lo hre reng rawh u. Inremna atân chuan miin eng anga nasa leh khirh ber pawhin intiam ṭhin mah se, a pawimawh ber zâwk chu inremna Thuthlung Vuantu mihring thinlung hi a ni fo ṭhin. Tûnah hian Rûntui a leh luan hma loh chuan indo lo tûra intiam si, an indo leh mai si avang hian, Rûntui chu a takin a leh luan thei ngai lo vang; mahse, mihring thinlungah chuan Rûn tui a leh luan ta a nih hi ! Chumi rah chu kan seng ta a ni," a ti ta a. An inmang ṭha a, thlen in Nu pawh chu mu tûrin in chhûng lam a pan ve ta a.

Buangate ţhian zaho chuan mutna chu an siam tak nain an muhil tawh chuang lo va. Chhingpuii chungchânga thil awm dân an hriat zawng zawng chu mak an ti hle a, an rilruah a chêng tlat a ni. Hmâna thi bo daih tawh si, a taka an han hmu leh tlat mai chu mak an tih thu an sawi an sawi a. Buanga chuan a han ngaihtuah nawn leh ţhin a, "Kan pi hi 'a thi' tia sawi ţheuh a ni si a, chu chu keini pawh hian kan hriat dân a ni ve rêng a. Tûnah hian hetiang hian hmu hauh lo ila chuan keini pawhin a la dam tih hi miin sawi mah sela kan âwih chuang hauh lo vang le," a ti a.

Dama pawh chuan, "Dik takin kan pi hi a thi ngei tih fiahna dik tak a awm lo rêng a ni. Hmâna kan lalpa khân a han lam leh khân Sukte lalpa khân 'A thi daih tawh' a lo ti a. Chu chu a hriat dân a nih avângin Pu Thanhrânga kha dem mai theih a ni lo a ni. "A thi tawh" tih kha a hriat dân a ni tlat a ni," a ti a.

Chhûnga pawh chuan a lo tuihnih ve a, "Ngawi teh u, Sukte lalpa pawh kha dem mai theih a ni lo ve, a khaw paho kha an sal mante kha that fai vek tûrin thu a pe a, daipâwnah an hruai ta a ni a, tumah lah an lo hâwng leh tawh si lo. Zapaova hriat dân dik tak chu a thuţêk angin an sal mante chu thah vek an ni tih hi a ni lo thei lo a ni," a ti a.

Hetiang hian Chhingpuii thih thu an hriat dân chu an sawi kual vel a. Buanga pawhin, "A thih thu chauh lo chu khawiah mah sawi phal a nih loh avângin Khuanglêng mipui pawhin a thi tih hi kan hriat dân dik tak chu a ni ve lo thei lo. Mahse, hei, tûnah hian keiniho hian a dam ngei a ni tih hi kan mitin kan hmu ngei si a, hei aia dik leh chiang a awm thei lo a nih hi," a ti a. A ṭhiante pawhin chu chu dik an ti tlâng ṭheuh a ni.

Tichuan, rei lo têah khua a lo vâr ta mai a, kal leh mai tûra an insiam lai chuan Chhingpuii chuan a rawn thlah leh a. "Heti hian dam takin in kal ang a, tûnah chuan rêl (train)-ah in chuang tawh dâwn a ni. Heta ṭang hian Lashio thlengin rêlin in kal ang a. chuta ṭang chuan in kalna tûr chu a hla vak tawh lo va. Lashio aṭang chuan kein in kal leh ang a, 'Naṃtu Smelting Works' lunghlu laih chhuahna hmunpui in thleng tawh ang. Chuta ṭang chuan in kal leh ang a, ṬHI-HNA laih chhuahna hmunpui BAWDWIN MINES chu in thleng tawh dâwn a ni. Tin, hei hi hre reng rawh u: chuta Ṭhi-hna laih chhuahna hmuna an hotupa ber chu ka pasal unaupa hi a ni a, a hming pawh Senglaw-a a ni. Unau, piang hmun chiah an ni. Chumi hnênah chuan in va insawi ang a. ka hming in sawi chuan a lo hre thiam mai ang. In hâwn leh lamah chuan min rawn tlawh leh dâwn nia. Dam takin mang ṭha ule," a ti a, anni pawhin, "Dam takin" an ti a, an inṭhen ta a.

BUNG 6

Bawdwin Mines (Thi-hna Laih chhuahna Hmun)

Buangate chuan rêl station an thlen chuan, rêla chuanna tûr ticket te an han buaipui a, tluang takin an tifel ve mai a. Rêlah chuan an chuang ta a, Mandalay khawpui chu an tlânsan ta vung vung mai a ni. Rei vak lo an tlân hnu chuan khaw pakhat Maymyo an tih chu an thleng a. Chu khua pawh chu a ropuiin a nuam hle a, chuta ṭang chuan Lashio par in an tlân leh ta a. Buangate ṭhian zaho chuan chûng lai ram vêl chu hmuh nawm an ti hle a, tlâng sang tak leh kawr ruam thûk takte a awm lo va, "Shan Plateau" (Shan tlâng chung zâwl) an tih chu a ni. Rêl kawng th'ûr hnih lian tak takte an hmu a, pakhat chu Mandalay aṭanga chhuak. Namtu Mines tlawhna kawng a ni a, chu chu China ram lam pan-in an kal zêl a. A dang leh chu Mandalay aṭang bawka chhuak, chhim lam panna kawng a ni a, Rangoon tlawhin a kal a. He kawng hian Shan State-a Centre pawimawh tak Kalaw Hill Station tlawhin, Taunggyi-ah a lût a. Kawng tenau deuh pawh a awm nual bawk. Engpawh nise, heng ṭhian pathumte hi rêla chuan zêl kha a remchâng tawh lo va, thil laih chhuahna hmun tlawh pah zêlin kal an duh a, Lashio aṭang chuan kein an kal ta a ni.

Shan States hi nuam an ti hle a, a ram a mawiin mit a hahdam êm êm a, zo ni si lo, phai ni bawk

si lo a ni a. Tuifinriat zâwl aṭanga teh chuan 3000 ft. a sâng a ni. Mual lian pui pui, cham hmuai mai a ni a, hmun ṭhenkhatah chuan hlobet hmun mawi tak te a awm bawk a. Khawi maw laiah chuan thingbuk sâng vak lo, ṭawi lihleih hmuh tûr a awm bawk. Ramngaw hmuh tûr erawh chu a awm lo. Chutianga ram leh hmun nuam chu an la hmu ngai rêng rêng lo va. Amaherawhchu, kum 1937 khân Japanin China a rûn chiam a, hêng lai hmuna khâwl ropui tak tak leh rêl kawngte, thil siamna hmun tam tak chu a tibchhiat avângin, heng ṭhian zahote hmuh lai ang hi chu a hnuah hmuh tûr a awm meuh tawh lo... Tin, hêng lai Shan States-ah hian hnam hrang hrang an chêng ve a, chungte chu, Shans-ho te, Palaungs-ho te, Was-ho te an ni ber. Hnam mâwl tak an ni a, an nun dân a sâng vak lo hle. Hlobet hmunpuiah chuan Beram te, an lo tla sup sup a; hmun ṭhenkhatah chuan Bawngte hmuh tur a awm bawk. Hêng lai ram hi a hausa hle a, thil laih chhuah lam chauh ni lovin, ran vulhna hmun ṭha tak a ni bawk. Amaherawhchu, a ram mi chêngte hi an mâwl êm avângin an ram hausakna hi an hmang ṭangkai thiam vak lo a ni. Heti laia luipui Salween phairuam leh a chhehvel ngâwt pawh hi, an ram mi chêngte châwm theihna khawpa hmun ṭha a ni. Han sawi tur ting chuan thingpui huante pawh hmuh tûr a awm. An thingpuite chu a ṭhain sumdawnna tling ni thei vek a ni. Hêng bâka ṭi zawnna pawimawh tak dang leh chu, Vaihlo hi a ni. Hei hi an ram tihausa thei khawp a tling bawk.

Lashio aṭanga an chhuak ta chuan Namtu Smelting Works hmun chu an thleng ta a. Hetah hian rangkachak leh lung man tam, chi hrang hrang an lai chhuak tawh a ni. Mi sâng tam takin an lo thawk mur mur a. Hmun ṭhenkhatah chuan khâwl lian pui pui hi a'lo vir muai muai a. Hmun ṭhenkhatah chuan khâwla lung an her dip sa chhuan tuina a awm a, an lo chhuang tui tluk tluk bawk a. Hemi hmuna rangkachak an laih chhuahna khur thûk lam chu mêl khat zeta thûk a ni. Chumi hmuna rangkachak zu lai chhuak tûr chuan hmun 12 laiah inkhaithlâkna, tûn lai chuan "Lift" an ti âwm e, a awm a. Thil thiar vê'na lian pui mai, rêl ang deuh hi a awm a, chu chu an hmang ṭhingkai hle. A khur mawnga uai thlâknaah hian vawi khatah mi 30 vêl an uai thla ṭhin. Japan hun lai khân vawi khat chu an uai thlâkna hrui hi a chat palh a, an tla hlum ṭeuh a ni tih an sawi.

Namtu hmunah hian Buangate ṭhian zaho pawh inhlawhfain an awm ve nghâl a, thla khatah Rs 89. 8as. (cheng sawmriatpakua leh hnariat) an hlawh a ni. Thla khat zet an inhlawh hnu chuan, an tum tak Ṭhi-hna khur laihna lam pan chuan an insawn leh ta a.

Namtu aṭang chuan Ṭhi-hna Laihchhuahna "Bawdwin Mines" chu a hla vak tawh lo va. An phur chu an siam fel hnu chuan an kal leh ta a. Kalkawngah chuan Ṭhi-hna an laih chhuahna hmun leh

lunghlu an laih chhuahna hmunte chu an hmu ṭan nual a. Ṭhi-hna hi lung chi khat aṭanga an siam a ni a, chûng lung chi chu rawng chi hrang hrang, a dum lam deuh te, sen fim ṭha tak te, vâm ham mai te, mei alh rawng ang te, senduk deuh te a awm a. Chutiang lung chu an chhu thla a, ṭhi atân an suih ta ṭhin a ni. An suih zawh chuan an nâwt mâm leh han a, tichuan a thilna tûrin an verh leh ta ṭhin a ni. Hetiang hian ṭhi kan awrh ang hi a lo ni ta a. Hêng ram nuam leh mâwi takte an pelh hnu chuan, an tum ram ber Ṭhi-hna laih chhuahna "Bawdwin Mines" hmun chu an thleng ta a ni.

Ṭhi-hna an laih chhuahna chu hmun hrang hrang a awm a, hlâwm hran tê têin an thawk a. Ṭhi-hna khur chu a neitu bik an awm hrang leh thliah a, chûng khur neitute chuan an ram sorkârah chhiah an chawi ṭheuh a. Chumi hmuna sorkarin hotu bera a dah chu Sir Senglow a ni a. Ṭhian pathumte chuan an hotupa ber chu an va hmu a, Pu Senglow a nih leh nih loh an va zâwt a, ani pawhin an mi hmuh duh chu a nih thu a lo hrilh a. Ṭhian pathumte chu khawia kal tûr nge an nih leh engnge an tih dâwn tih te, khawii khua nge an nihte a lo zâwt ve a. Buangate chuan khawthlang lam mi an nih a, Lusei mi an nih thute an hrilh a. Tin, Mandalay-a Chhingpuiin amah chu va hmu ngei tûra a tih thute an hrilh a. Pu Senglow chuan ṭhian pathumte chu Chhingpuii hriatte an ni tih a hriat chuan ṭha takin a lo dawng

sawng a, hlim tak leh ini êl takin an awm ṭan ta a. Amaherawhchu, Pu Senglow chuan Buangate chu Shan emaw a ti a, Shan mi chu ni tin a hmuh ve fote an nih avângin Shan ṭawngin a bə ve mai a, mahse Buangate ṭhian zaho chu an bangbo hle a. Pu Senglow chuan an hre ṭha duh lo emaw a ti a, a vin deuh khur khur a, anmahni ṭawngin, "Engati nge in ngawih reng ? nangmahni pawh ka hria che u alawm, 'Lusei' in ni," a han ti a. Mahse, Buangate chu an nui mai a. Shan ṭawngin a han bə leh a, "In ṭawng pawh ka hria alâwm, "Chêng khat, chêng hnih, chêng thum," a han ti a, chêng sâwm thlengin a sawi a. Damate chu an hlim ang reng hle a, Lusei ṭawng a thiam niin an hria a. Pu Senglow chuan a han bə leh a, 'pi' 'pu' tih nân 'aphi, aphu' a han ti leh a. Chhingpuii ang deuh kl ân Lusei hnam a nih ve an ring rilru thut thut a. Mahse, an inkâwm thui deuh chuan Lusei zawng a ni lo tih an chiang si, Chhingpuii pawh khân a hnam chu a hrilh sa vek si a. Pu Senglow chuan a in lamah ṭhian pathumte chu a hruai hawng ta a. Pu Senglow hi chhingpuii pasal nên pawh an lo inang rêng mai a, lian thelh thawlh, ngo lam deuh, mit meng zim lam deuh hi a ni a. Chhingpuii pasal hre sa tawh tan chuan unau an ni tih a hriat hle a ni.

BUNG 7

Thi-hna khur an thleng

Ṭhian pathumte chu Pu Senglow chuan a inah a hruai lût ta a, hahdâm tak leh thlamuang takin an chăwl ta a ni. Chûng lai hmuna laina an han chhar chhuak ta mai chu mak an ti hle a. Chulai rama mi chengte leh Lusei hnam chu kawng tam takah kan inang hle tih an han hmuh chuan nuam an ti lehzual a. Zan a lo thlen chuan, an thlen in pa Pu Senglow chuan chik zâwkin thu a zâwt a, ṭawng an in hre thei vak lo nain, an thinlung lam inrêlna leh inpawhna avangin hlim takin an inkawm tho va. Pu Senglow chuan a mikhualte chu khawii khua nge an niha engnge tih an tum a zâwt ṭha leh a. Buanga chuan Lusei ram ṭanga lo kal an nih thu leh Ṭhi-hna phurh an tum thu chu a hrilh a, an khua tak chu Vaihleia khua, Khuanglêng an nih thu a hrilh bawk a. Tichuan, Pu Senglkw chuan Lusei ram ṭanga lo kal an ni tih a hriat chuan, an ṭawng chu tihdiktir a tum a, "Lusei a ni lo, Lusi tih tûr a ni," a ti a. Hetianga a tih chhan chu, Shan State-ah chuan 'Lusi' hnam an awm a, chûng mite chu an ni emaw a tih vâng a ni. Buangate chuan an awmna chu khawthlang daihah, Lusei ram a awm a, chuta ṭanga lo kal chu an nih thu an hrilhfiah leh ngial a, chuta ṭang chuan 'Lusei ram' chu a awm ve tih a ni tih Pu Sênglow pawh chuan

a hre thiam ve ta a. Pu Senglow chuan Kâwl ṭawngte pawh a thiam hle a, ṭawng an zir ho a ni ta ber mai a, an ṭawng zirna aṭang chuan Kâwl ṭawng leh Lusei ṭawng pawh inang a lo awm nual mai tih an hre chhuak a, chung zinga ṭhenkhatte chu hêngte hi a ni : kûm (to bend), kam (bank), khâ (bitter), râ (to feel painful), nam (foul smelting), hnap (mucus of nose), lam (road), lamkawi (the bend in the road), liak (to lick), tih angte hi. Buangate pawh chuan thui tak an ngaihtuah a, eng hun lai emaw kha chuan hêng hnamte hên hian khawsa tlâng leh thlahtu thuhmun zawng kan ni ngei tih an hre thei a. Hemi ṭum pawh hian inrêl takin an inkâwm thei a ni.

A tûkah chuan khua a lo vâr chuan, Ṭhi-hna laih chhuahna khur lamah chuan an thlen inpa chuan a hruai ta a. An thlen inpa chu Pu Senglow "Hotupa" tiin an ko mai a. Ṭhi-hna laih chhuahna hmun an thlen chuan Pu Senglow chuan khur hrang hrang a fanpui a, Buangate ṭhian zaho pawh an hlim hle a. Hmun pakhatah chuan an duh ang deuhva ṭha a lo awm avângin, chutah chuan lai ve tûrin an bung ṭan ve ta a. Hemi hmuna Ṭhi-hna an han lai chu, an duh ang ngeia ṭha a nih avângin an hlim hle a, rei lo tê-ah an phur khawp an lai chhuak nghâl ta mai nghe nghe a. Chutia an ṭhi hawn tûr an buatsaih lai chuan Buanga chuan, "Ngawi teh u, ṭhian te u, hetia a ṭha chi hlir kan hawn chuan a fel lo vang; khua kan han thleng ang a, khawlaiah kan awrh ngam râng.

Hawh u, 'Lal hlau lo ṭhi' i hâwn tel ang u''' a ti a. A ṭhiante pawh chuan Buanga thu chu dik an ti a, 'lal hlau lo ṭhi' an hâwn tel ve ta a ni.

Hmân lai Mizo lalte chuan, an khua leh tuite thil neih eng pawh, an âwhzawng a nih phawt chuan, an duh apiang an chhuhsak mai ṭhin a, tuman an ui ngam ngai lo. Chuvângin, ṭhi an awrh chhuah pawhin, lalin a chhuhsak duh loh tûr chi ṭhi chhia an awrh chhuak ṭhin a, chutiang ṭhi chu, "Lal hlau lo ṭhi" an ti a ni. Ṭhi ṭha chu lalin an nei tih pawh an hriat theih loh tûrin an thukru bo daih ṭhin.

Chutianga an duh tâwk an lâk hnu chuan, tlai lamah chuan an Hotupa inah bawk chuan an lâwng leh ta a, anmahni ngeiin Bawdwin Ṭai-hna khura mi an han lai chhuak a, an han phur ve ta chu an hlim hle a, nuam an ti hle bawk a ni. Khaw thlen hlân an nghâkhlel hle a. Khaw thlen hunа an awm dân tûr vêlte an sawi lâwk a, an infiam pah bawk a, an nui dar dar a. Hâwng tûrin an inbuatsaih ta a. Bawdwin aṭang chuan rêlah an chuang nghâl a, kal lama an kal dân lo angin chak takin rêlin an tlân hâwng thei ta a, Mandalay thlen hlan an nghâkhlel hle a. Rêla ni hnih lai an kal hnu chuan, tlai lamah chuan Mandalay chu an thleng leh ta a, Chhingpuii te inah bawk chuan an lût leh ta a ni. Chhingpuiite in an thlen chuan, mahni in thleng ang deuhin an inngai a, an hah a dam sawng sawng a, Chhingpuii'n

a lo hmuh chuan. "In kal tluang em ? Nute u dam takin in lo hâwng leh em ?" a lo ti a. Buanga chuan, "Engmah harsatna kan tâwk lo va, kan dam e. Bawdwin-ah chuan min kawhhmuh ang khân kan pu unaupa Pu Senglow pawh kan va hmu a, min lo duat khawp mai.' Amah ngeiin thil engkim min ruahmanpui a ni," a ti a, a ṭhiante pawh chuan lâwmthu an sawi mawlh mawlh a.

Zarriah ei kham chuan hlim takin an inkâwmho a, Chhingpuii chuan an khua an thlen huna thil pawimawh tûra a ngaihte a chah ve luam bawk a, hetiang hian a chah a, "In hâwng thla zêl ang a, in chhûngte nên hlim taka in inhmuh leh ka duhsak êm êm che u a, Kei pawhin thil hawntir che u ka duh a, Lusei ramah ka lo kal ve thei dâwn tawh lo va, ka tarin ka chak tawh si lo. Chuvângin, nangmi hnêna ka thilpêk chu, ka Lusei pui, mi dang zawng zawng hnêna peah ka inngai dawn a ni," a tih zawh chuan, Bawdwin Mines-a Ṭhi ṭha ber chi, a bika an kawl ṭhat tlat chu an pathum hnênah chuan a pe ta ṭheuh va, "Hei hi hâwn ula; amaherawhchu, fimkhur hle ang che u. Lal ṭhenkhat chuan an khua leh tuite thil ṭha neih an chhuhsak duh mai ṭhin a. in ṭhi ṭha hi in lalin a chhuhsak loh nan che u, Lal hlau lo ṭhi in hâwn tel a ngai ang. Hetiang hi leilung dân a ni tih hria ula, khawvêlah hian thil ṭha leh ṭha lo hi a inkawp ve rêng a ni. Ṭhi ṭha lo chu ṭhi ṭha vêng himtu a ni ang bawkin, in lo hausaka in chapo mai

loh nân in nun vêng himtu a ni tih pawh in hre tel ve tûr a ni," a ti a. Ṭni-hna ṭha mi tak chu lâwm takin an dawng ta ṭheuh a ni.

Buanga chuan a pi thuchah chu a hre reng a, mi dang pawhin an vawng ṭha hle a, Buanga rilruah chuan dam fel lo deuh a awm a. An piin an hun laia Lusei ram dinhmun a hriat ang kha a nih tawh loh avângin, an pi thuchah chu pawimawh hle mah se, thual ṭhat ngai deuh awmin a hre tlat a, Chhingpuii hnênah chuan, "A maw ka pi, tûnah chuan Lusei ram chu a danglam hle tawh asin. I hriat lai ang kha chu a ni tawh hauh lo asin," a ti a. Chhingpuii chuan hriat châk takin, "Engtin nge ni ta ?" a ti a.

Buanga chuan, "I hriat lai dinhmuna indo leh inrûn vêl kha chu a awm tawh lo va, Kumpinu-in indo leh inrûn a phal tawh hek lo. Amaherawhchu, thangchhuah tûra ramsa an bei ṭhin kha, sawi tûr ting chuan a la awm a, sechhun khuangchawite pawh ti an la awm bawk a. In hun laia in hlauh êm êm ṭhin, sih, tuivamit, satlaw, leichat, bûng, thinglubul, fângfar, leiruangtuam, thing zungkâi te leh ramhuaite pawh an hlau tawh meuh lo va, biak pawh an be duh tawh mang hlei nêm, Hetiang ramhuai be mi chu tlêmtê chauh an ni tawh asin," a han tih chuan Chhingpuii chuan, "Aw aw aw ! a nih tak chu ! Chu ramhuai pawh in hlâu tawh na nge ?" mâkti takin ati â.

Buanga chuan, "Hlau lo chu ti ila, a dik chiah lo ang a, â, kan inang vek lo a ni, hlau tâwk chu an la awm;" a han tih chuan, "Chu, Bâwlpu leh Sadâwt pawhin hna a nei meuh dâwn tawh lo a nih chu," a ti a.

"Sawi tawh ang kha a ni a, thawh tâwk chu an la nei ve reng tho; mahse, mipui ngaihdân chu a danglam tawh khawp asin. Kan engto êm êm, 'Lal hlau lo ṭhi' pawh kha, tawn sual palh hi chu a awm ngei tak a, tûnah chuan lal nazawngin chutiangin mi thil neih an chhuhsak mai duh tawh bik lo. An khua leh tuite an hmangaih êm êm a, an ṭhatna tûr kawng an zawnsak zâwk ṭhin asin," a ti a.

Chhingpuii chuan, "A nih tak chu, aw, a va lawmawm tehlul êm ! Chutiang chu kan hun lai khan thleng ni ta sela, hetianga chhiatna râpthlâk tak kan chhungkuain kan tawng hi kan tâwk bik lo tûr. A nih loh leh chutianga in nun a ralmuang ta chu, a chhan eng ber nge ni ang le ?" a ti a.

Buanga chuan, "E le, tunfanriat râl aṭangin Mingo an lo kal a, 'In sakhua hi in be fuh lo deuh a ni' an rawn ti a. Kan sakhaw biak awmzia min rawn tih danglam sak a, ramhuai biak phei chu an phal lo rêng rêng a ni. An thuawihte chu 'Pathian thu awih' an ti a, a mak khawp mai. Pathian thu awih chuan ramhuai an hlau tawh lo va, indo an duh tawh hek lo. An inngainain an inhmangaih êm êm bik bâwk a ni,"

a han tih chuan Chhingpuii chuan mak a ti êm êm a, "Chutiang chuan eng tik aṭangin nge in awm ?" a ti a.

Buanga chuan, "A la rei vak lo, kum 16 emaw chauh a la ni. Lal tam tak pawhin an ngai-thiam lo va, mahse, a tâwpah chuan Pathian thu awihho chuan an hneh leh nge nge zêl a ni," a ti a.

Chhingpuii chuan, "A nih tak chu, a va lâwm-awm êm ve aw ! Lusei ramah chuan khua a vâr ta a ni ngawt alâwm. Chutiang thu rawn sawitute chu an va fakawm êm ve aw ! Chu, 'lal hlau lo ṭhi pawh a ngai hran dâwn em ni ?' a han tih chuan Buanga chuan, "E, ka pi. a ngai lo tih theih a ni lo. Ka sawi tawh ang khân, tawh sual palh hi thil awm thei a la ni reng tho. Lal ṭheuh ṭheuh pawh an inang vek lo va, chu bâkah an thil tawn azirin an la awm thei cheu a ni, fimkhur reng chu a la ngai a ni," a ti a. Chhingpuii pawh chuan, "A nih tak chu, kan hun laite ngaihtuah chuan "Khua a vâr ta" a ni ber a lâwm," a ti a. Dama pawh chuan a lo pui ve a, "A dik alâwm. Dik takin he sakhaw thar lo luh hma leh tûn chu danglam tak a ni. Sakhaw hluiah zawng lalte chu tawrhhlelhawm tak an ni rêng a. Lalten an duh duhin hnamchawm thil neih an chhuh lui thei a, tuman kan haw ngam si lo. Ṭhi ṭha pawh kan awrh chhuak ngam lo a nih kha, lal hlau rêng rêng in kan awm a. Nau hming tak ngial pawh kan duh ang ang kan sa mai thei lo va, lal hming sakna dâla hming sakte chu kan ngam lo ṭheuh a nih kha," ati ve bawka.

BUNG 8

Mandalay - Vaihleia khua.

Chhingpuii chuan Lusei ram chanchin a han hriat thar chuan lâwmawm a ti a, sakhaw thar avanga nunphung danglam tak rawn inthlâk te a hriat chuan a rilru a hahdam huai huai a. A tûkah khua a lo vâr chuan, ţhian pathumte chu an insiam a, lâwng tûrin an inbuatsaih ta a.

An hâwn kawngah chuan kal lama an kal dân ang kha chuan an kal tawh lo va, rêlah leh lirthei dangahte an chuang a, hahdam takin an kal tawh a ni. Mandalay atanga Tahan chu mel 600 laia hla a ni a; mahse, lirtheia an kal tawh avângin an kal lam ang chuan ni an hmang tam tawh lo va. Chindwin lui an han kai aţang phei chuan an rilru a zângkhai tawh a, Tahan nên a inkârah pawh zan thum emaw chauh an riak tawh a ni. Tichuan, tlai lamah chuan Tahan khua chu an thleng ta a. In pakhatah an inkulh a, hlim takin an titi vêl a, Chhûnga chuan Dama chu a fiam a, "Tûnah chuan Dama, Chawngi chuan a mumang lamahte a hmu vuai vuai tawh ang che ti rawh ?" a han ti a. Dama chu a nui deuh sak a, "Ngawi teh Chhûnga, khaw lam han sawi tâkah chuan, nizân khân ka mumangah nula ka lo hmu asin. Sainêka pui roh khân a lo rim ngawrh hle nge nghe a, Chawngi lah chu a lungawi lo hmêl khawp

mai leh ngtâl a, ka rilruah a châm deuh reng asin," a ti a. Zanriahte an ei kham hnu chuan, rei vak ṭhu lovin mutna lam ân buatsaih ta a.

Hetih lai vêl hian Chawngi pawh a lung'êngin a khua a har hle tawh a, Damate zin chu hawng har a ti hle tawh a, an dam lo ta nge ni ang a, a nih loh leh harsatna dang engemaw an tâwk ta em ni ang aw," tiin a ngaihtuah neuh neuh ṭhin a. Khuang-chawi thla a ral a, Sahmulphah thla pawh a tiave lai a lo ni leh tawh si a. Zan tinin arsi a thlir ṭhin a, Dingdi-puantah chuan a lung a tilêng êm êm mai a. an leikapuia an thlir dun laite kha a hre chhuak leh uai uai a, A rilru tê têin, "Aw, Dingdi-puantah khi an awmna aṭangin a lang ve ang em aw. A, a lang ve phawt ang," ti tein a inhnêm vêl a.

Buangate ṭhian zaho chu khua an hnaih tawh avângin an phûr tlâng hle tawh a. Khua a lo vâr chuan an phurte an siam a, kal leh tûrin an inbuat-saih a. An riahbi tûrte an chhûtho va, Chhûnga chuan, "Engpawh ni se, Rih Dila riak lo zâwngin riahbi kan siam a ngai tawh ang," a lo ti a. An han chhût dân chuan an hâwn kawng pângngaia an hâwn dâwn chuan Rih Dil chu riahna tawk chiah a ni a. Dama chuan, "Rih Dila riah leh a ṭûl pawhin kan riak leh mai ang chu. Ngaihtuah teh mah u, Rih Dilah khân riak ta lo ila, tûna kan dinhmun hi kan tawng pha ngût ang emaw chu ?" a ti a. Buanga

chuan, "A dik khawp mai, thil chhe bera kan ngaih thihna meuh pawh hian min luhkhung chhâng chuan, thlirna mit a vai zo ṭhin a. Amaherawhchu, thihna tuar ve ngai lo ai chuan lusûn dinhmuna ding tawh chuan mite lusûn dinhmun a hriat thiam pui zâwk ngei ṭhin. Keini pawh hian kan ṭhihna phurh zinga a chhe ber nei tûr pawh hian hlauhawm leh hrehawm tam tak kan su tlang a ni tih kan hre ṭheuh a ni. Rih Dil ṭihbaiawm tak kârah kawng hruaitu kan chhar chhuak kan ti thei ve bawk ang chu. Kan hun tawng leh a ṭûl dân a thuin kan nun thiam a pawimawh fo va, Rih Dila riak kher lo pawha kan hâwn theih chuan, chu chu kan tum ve bawk tur alâwm," tiin, Chhûnga rilru chu a thawi dam ve leh a. Chutiang chuan, kal pahin an titi zêl a, phai kin chu an lo thleng dâwn ta hial a. Lui pakhat a awm a, chutah chuan an phur an nghat a, chaw chhum zai an rêl ta a. An kal chau tawh hle nain, an phur an hun nghah chuan, Mizo tlâwmngaihna angin, tumah inring bik lovin, tui an chawi a, thing an fawm a, hnahte an la bawk a; rang takin chaw chu an chhûm hmin ta mai a. Chumi hmunah chuan zân an riak nghal a. Mu chung chuan khua an thlen huna an awm dân tûrte an sâm lâwk a, hlim takin an inkâwm pah zêl a; tichuan, an muhil ta a.

A tûkah khua a lo vâr chuan an insiam a, an kal leh ta hnak hnak a, nilênga an kal hnu chuan tlai lamah chuan khaw pakhat 'Hriangzing' an tih

chu an thleng ta a. He khua leh Tiddim inkârah hian Rih Dila riak tûr chuan kalna a awm a, Tiddim tlawh lovin chutah chuan an pêng nghâl ṭhin. Buangate erawh chuan Tiddim lam an pan a, chutah chuan zân an riak ta a ni. Tichuan, Rih Dila riak lovin an awm thei dâwn ta a. Tiddim-ah zân an riak a. A tûkah chuan zing takah an tho leh dial a, an kal leh ta hnak hnak a, tlai lamah chuan, Tuidil khua an thleng ta a. An tum ang a nih chuan a tûk chu khaw ban ni a ni ta. Tuidila an riah zân hian an hlîm hle a, khua aṭanga an chhuah ṭan nite an ngaihtuah a, thla thum chu a pumhlum chiah lo nain, thla thum hmêl chu an hmu a ni. Zin rei an inti hle tawh a. Ṭhi-hna phur tâwk rêna khua han luh chu an châk hle tawh a. Buanga chauh hi nupui nei tawh a ni a, Chhûnga leh Dama chu zawnglai an ni. Buanga chuan a fate lâwm atâna a thil hawnte chu a phawrh a, an fate hming an hmeh bel thliah thliah a. Damate ṭhian dun erawh chuan an lo thlir reng a.

Nakinah chuan Dama chuan nula tân engnge a hawn ve ang tihte a ngaihtuah a, Chhûnga pawh a nula kawm ber Sangi chu a hre reng a. An kal nia Chhûnga chungchângte kha an sawi chhuak thar leh a, khami ni khân lêt leh ta mai sela eng tak ang ang maw tihte an sawi a. Tûnah chuan khawchhûng tlangvâl awm mai maite chu an awt lo ṭan hle tawh a ni. Hetiang hian zân chu an hmang zo ve leh ta a.

Zingah khua a lo vâr chuan an insiam a, an kal leh ta vang vang a, khaw ban tûr an ni tawh bawk a, hrehawm an hre meuh tawh lo a ni ber mai. Thlasik vâng lai a ni a, a vâwt hle nghe nghe a, kalkawngah chuan vûrte a lo tla vâr iar a. An kal zêl a, Ṭiau lui an thleng ta a. Chutah chuan chawte an fâk a, an inbual hahdam a, an hahdam deuh hnu chuan khaw lam panin an kal leh ta a ni. Ṭiau aṭang chuan an khaw panin an chho ta hnak hnak a, ni rên khua an lût rual ta a.

Naupang hovin Buangate ṭhian zaho lo hâwng chu an hmu a, naupang zingah chuan Buanga fate pawh an tel ve a, an in lam panin an inkai hâwng ta a. Dama leh Chhûnga pawh chu anmahni in lam pan chhnan an hâwng ve a. Naupangho chuan, "U Buangate Kâwl zin an lo hâwng," an ti ta huai huai mai mai a. Chu chu Sângi chuan a lo hria a, Chawngite inah a tlân nghâl a, Sângi chuan, "Ka ṭhian, lo chhuak lawk teh," tiin a ko chhuak a. Chawngi chuan, "Engnge ni ta, ka ṭhian ?"

Sângi : I hre tawh em ? U Damate an lo hâwng an ti !

Chawngi : Tak tak maw ?

Sângi : Aw ni e, tûnah mai khân naupangin an sawi.

Chawngi : Aw, hmuh ka chak, hawh teh. ṭhiani i va hmuak teh ang.

Chhûngate in ai chuan Damate in chu a hnai zâwk a, Damate inah chuan an kal nghâl a, an lâwm phili ang reng hle a, Damate chu an pawh ṭha ngam chiah lo va, sumhmun vêlah chuan an tâwi an tâwi a. Chu chu Dama chuan a lo hmuh chuan a chhuak nghâl vat a, "Aw, Chawngite lah ni reng mai !" a han tih chuan an inchibai a, Chawngi pawh chuan, "U Dam, in va lo hâwng har ve. Damin in lo thleng em ?" a ti a. Sângi pawh chuan chibai a buk ve a. Dama chuan, "Kan dam e. Nangni in lo dam em ?"

Sângi : Dam e, in lo hâwng kim em ?

Dama : Kim e, kan lo hâwng vek e. Ani pawh a dam e !
(An nui dar dar a)

Chawngi : "In ṭhang rei kan ti khawp a, kan ngaihtuah hle che u asin," a han tih chuan Dama chuan, "Ni e, rei kan ti tawh khawp mai, kan han ngai tawh khawp che u asin," a ti ve a. Chawngi chuan za vak lova nui deuh chung hian, "Min ngai lo a ni ang chu, in zin dâwn zânah pawh.........', a han tih chuan Dama chuan, "Ngawi teh Chawngi, chu lam chu........." a ti a. Sângi chuan, "A nih aw, U Dam, zânriah ei a hun ta a, kan hâwng rih ta'ng e. Chaw ei tui le," a ti a, an inṭhen ta rih a.

Chawngite ţhian dûn chu an hlim hle a, Damate kawmchhak pa chuan an inkâwm vêl dân chu a lo thlir reng a, Damate khualzin lo hâwng chu a chhûngte ai maha lâwm leh nghâkhlel zâwk an awm tih a hriat chuan mak a ti hle a, mihring khawsak dân makzia hi a ngaihtuah neuh neuh va.

BUNG 9

An vangkhaw tual nuamah

Buangate ţhian zaho chuan hmuh an châk êm êm, mumang lam chauhva an hmuh ţhin chu a takin an han chên ta a, hun harsa tak kârah an thlâkhlelh êm êmte pawh dam takin an lo awm a, an dam sawng sawng mai a ni. Amaherawhchu, an zin bo chhûng hian ram pumin harsatna namên lo tak a tuar a, Mautâm ţâm râpthlâk tak mai chu an tuar a ni. Chhûngkaw ţhenkhat chu an inhloh nual a, chu chuan an hlimna kârah mittuite pawh a kai chhuak thar bawk a. Mautâm ţâmin mihring nun khawsak bâkah in leh lo din vêl pawh a tiharsa zo va, nun a tla hniam hle a ni. An thil hawnte chu an chhûngte nên an phawrh a, an lâwm êm êm a, ropui an ti bawk a, an hlim hle a ni. Chhingpuii lam rêng rêng an hre chang lo.

Vaṫsân lâk a hun ṭan a, mipa ṭhalai zawng zawng tih theih chu mahni lovah ramah an liam fai vek a; Damate erawh chu an hahchâwl rih a. Tlangvâl nih dân pângngaiin Dama chu Chawngite in lama 'êng tûrin a chhuak a. Chhun-lâwn lai chuan Chawngi chu hna thawka a kal bo a ring nain, a awm hlauh tâkin tih thuah lên a tum a ni a. Chawngite in a thlen chuan, sumhmunah Chawngi chuan puan a lo tah dap dap mai a. Chawngi chuan a hmuh veleh, "E, U Dam, lo lêng rawh. Ṭhian kâwmtu in lêngte in nei ang a, khawi dangah mah in kal theih ka lo ring ngam hlei nêm," a ti a. Dama chuan, "Ni e, ṭhenawmte an lo lêng nak nak a, tûn hi an reh lai tak a ni a. Lo lên ka nghâkhlel ve tawh êm a, ka rawn kalsan mai a ni. I awm hman pawh ka ring bik lo asin," a ti a.

Chawngi chuan. "Nia, engmah ka thawk lo - chu ti ila, a ni lêm lo va; ka thing dah sa ka phur lawk a, ka thlen hnuah puan ka vawng ve leh chiah a ni, rei pawh ka la tah hman lo. A thu hrimin, U Dam, vawiin angahte hian engnge thawk bika min rin," a tih pah chuan nui deuh chung hian a han melh ralh a.

Chutichuan, Dama leh Chawngi chuan inkawmna hun ṭha tak an nei a, Chawngi chuan Dama hi êna sawi a cṫâk êm êm sawina hun a nei dâwn ta a ni. Amaherawhchu, a rilruah thil pakhat a awm tlat a, nuṫa fel tak a nih avângin hun lo la kal zêl tûr a

ngaihtuah lo thei lo va. A rilrua sawi a châk ang zawng zawng chu sawi ta sela, mipa tân zuamawm tak angin a lang thei mai ang tih pawh a hre reng a ni. Chu chuan Dama hnêna a thu sawi châk êm êm pawh a titim lo thei lo. Nula a ni a, Dama pawh tlangvâl a ni a, Tlangvâl hian nula hmaah chuan an duh tak tak lohte pawh duh ber angin an sawi thei tho va, chu thang rûkah chuan âwk mai lo tûrin a theih ang tâwkin a invêng ve tlat a. Dama hnêna a inleihbuak fai lutuk chuan Dama pawhin a ngaih êp thei ang tih leh, khuavâng sam suih an ni ngei ang em tih pawh mihring chuan hriat pl âk a ni si lo. Hêng thil khirhkhân leh harsa tak t kte hi a ngaihtuah naah rawn inchhawp mah sela, nula fel tak tân chuan a duh ber leh a hmangaih ber a hup theihna chu amahah a awm ngei a ni tih chu a hai bawk si lo. A thinlunga Dama tân hmun a pêk chu a puan ngam si loh chuan, puan hnuai thil chu tuman an hre lo ang hi a nih dâwn avângin, a hmangaih berin a hmangaih ber a ni tih a hriat si loh chuan, nula fel a nihna pawh chu engnge lêm chuang ang? Nula fel lo te nên zâr khatah an fu tlâng mai dâwn a ni si a. Heng zawng zawng hi a thinlungah a indo mup mup a, a hmêlah pawh a lang thei hial a ni. Mahse, Dama chuan a hriat thiam a hlau si a, hlim taka kawm a, lungâwi taka a ngaihzawng ber siam theitu nih chu a tih tûr niin a hre tlat a ni.

Dama chuan heti hian a han ţan a, "Ngawi teh maw Chawngi, kan zin chhûnga ka rilru tihrehawm

bertu pakhat chu, kan lo thlen nia min han fiam zâwk ang khân, kan zin dâwn zân kł ân kan lo lêng hauh lo tak a, chu chuan kan zin chhûng zawng khân ka rilru a tinuam lo hial asin," a ti a.

Chawngi chuan, "A ni rêng asin. Kei pawh ka rilruah a awm reng a, ram khi leh chena zin tum si, khami zâna i lo lêng hauh lo kha chu ngaihthiam har ka ti khawp mai. Kalkawnga i mamawh tûr ka tih theih ang angte pawh tihsak che ka duh tehlul rên. Mahse, tlangvâl in ni a, in duh duh in rim thei a, keini angte chu in duh tlâk kan ni lo a ni maiah ka ngai deuh ta ber a ni," a ti a.

Dama chuan, "Ngawi teh Chawngi, mi dangah rilru ka nghah zâwk vânga lo lêng lovah chuan min ngai lul suh ang che. Chu lam chu duh tâwk mai ila. I hnêna sawi ka châk êm êm mai chu, zan khat chu mumangah ka lo hmu che a. Ţlangvâl pakhat hi a lo lêng ngawrh viau mai a, i hmêl erawh a hlim vak lo va," a han tih chuan Chawngi chuan, "Awi ngawi teh U Dam," a ti a, sawi loh theih niin a hre ta lo va, a sawi zawm zêl a, "Mahse i rilru tihah duh suh," a ti chauh va,

Dama chuan, "A ni alâwm. Nulate hian tlangvâl zawng zawng hi in tân biak chhiat a thiang lo tih chu ka hria alâwm, chu tak chu ka tân a harsatna a ni ve tlat a ni. In duh hauh lohte pawh duh angin

in lang der ve fo bawk alâwm. Chuvângin kei pawh hian engtin tak nge ka chungah hian rilru i put dân engtin nge ka hriat theih ang le ?" a han tih chuan, Chawngi rilru chu chhûn angin a râ a, a kun nghat a, a ngawi vang vang a, a rilruin, "Aw, ka hmangaih ber hian ka duh ber a ni tih hi fiah fai taka ka hrilh chuan, a ṭha ber lo mai thei si a. Ka thinlung tak hi ka hrilh si loh chuan a hre thei dâwn bawk si lo va, chumi thu hriattir tûr chuan kei hi mawhphurtu ber chu ka ni bawk si a. Hei leh chen hi atân rinawmin ka awm a, tlangvâl dangte chu duh ni ila ka hmu lo pawh a ni bik si lo va," a ti a. A tâwpah zawng heti hian a ti ta a, "U Dam, ka hmangaihna che hi i ringhlel em ni ? Mi i ringhlel dâwn a nih chuan thu tâwp neitu chu mipa in ni alâwm. Tûn thleng pawh hian palai hmêl pawh vawi khat mah ka la hmu bik hlei nêm," a han ti ta a.

Dama chuan, "A ni alâwm, lo lên chu a ṭhat dâwn phawt chuan chu chu ka tân duhthusâm a ni. Amaherawhchu e, Chawngi, nula tam tak chuan to nih an duh a, hetianga palai tirh mai hi an duh thu an sawi ve châwk bâwk ṭhin. Nang erawh chu min bum mai tûr chuan ka ring phal hauh lo vang che," a ti a.

Chawngi chu a rilru a na deuh hle a, a thiam theih tâwpa ṭan a han lâk pawha bumna ṭawngkam ang mai a la ni thei fo chu nâ a ti a, "U Dam, min

ringhlel em ni ? Tûn hma zawnga kan inkawm chhûng khân i tân rinawm lova ka awm i hre ngai em ni ?" tiin a han melh kâwk a.

Dama chuan, "E. Chawngi min ngaidam rawh, ka rinhlelh vâng che a sawi ka ni hauh lo, thil ṭha hi a ṭhatna leh a hlutna hre lo va kawltu chuan a thil ṭha chu roh nachâng a hre lo fo ṭhin. I ṭhatna leh rinawmna hı hriat hmaih palh ka lo nei hlauh dah ang tih ka hlauh vang mai a ni e," a han tih chuan, Chawngi pawh chuan a hre thiam ve a, a hlim ve leh a. Tichuan, rilru inhmu takin an inkâwm a, Dama chuan a ṭinsan ta rih a.

Chawngi leh Dama chu mite pawhin an enbel ṭan hle tawh a, chu chu Sainêka'n a lo hriat chuan, a hlauhthâwn sa rêng a nih avângin a vir buai ṭan hle a. A rilru tê tê chuan, "Engtin nge he mite pahnih inkârah hian buaina ka siam ang a, ka inhmêlmâktir theih ang aw ?" a ti a. A chêt tlai chuan khalh hman loh thil a awm mai a hlau si a, a theih anga rangin tihbuai dân kawng a dap ta zar zar a. Chawngite in lamah chuan a kal ta a. Chawngi chu amah chauhvin a lo awm a, Sainêka a hmuh chuan, "E, U Nêk, lo lêng rawh. Tûn lai chu i va vang ta ve, tûnah chuan khân thlâkna dang i nei tih ka hre mai." tiin a lo fiam chûl a.

Sainêka chuan, "Chawngi, i mi fiamna chu i rilru taka sawi chhuak chu ni la, ka tân a va lâwmawm

dâwn êm ! Kan thu danga laiin, tûn lai chu zin hâwng thar an awm a, i hmêl pawh dang deuh tlatin ka hria. Keini angte chuan khân dang tlâk mai loh chu tih ngaihna kan hre lo a nih hi," tiin a han fiam zui ve a.

"Aw, U Nêk, chutiangin zin hâwng an awm a ni maw ? Tu zin pawh hâwng se, zin hâwng an ni ve mai alâwm. Engnge ka tân lem chuanna a awm hlei nêm,"' a ti a.

Sainêka chuan, "Ngawi teh maw Chawngi, mite hi ka rin loh ang pui hian, sawia awihawm loh khawp hian zu awm theia maw le. A mak hi ka'n ti khawp a. Hmânni khân Damate zin hawng chu ka va hmuak ve e ka ti a, annite chu khawtlângah pawh tlangvâl chhuanvâwra kan neih ţhin a ni a, dik takin tûnah zawng kan be ngam lo a ni ta ber mai. An sum ngah hi an hre rân mai a, keini ang tân chuan biak pawh zawh pawh an ni ta lo ve. An mangan laia ka pa'n a chhawmdâwlna zawng zawngte chu an hre duh tawh lo rêng rêng a ni ber mai,'' a ti a.

"A ni maw U Nêk, chutiangte chu ţha ka tih loh zâwng tak a ni mai. Retheih laia mi seihlei pawh thlâk châk rêng rênga nung si, an han ziaawm deuhva mite rapbet leh mai site hi chu, kei pawh ţha ka tih loh zâwng tak a ni," tiin, Sainêka thu chu a han ţâwm der ve a.

Sairêka chuan, "Ni e ti rawh, hetiang hi nula tam tak chêtsualna a ni châwk a ni. Mite hausakna îtin pasal an nei a, a tâwpah an pasalte'n an lo hmusit leh si a, a tâwpah chuan chhiatna zakhua a thleng thin a ni rêng a ni," a ti a.

Chawngi chuan a rilru tê tê chuan Sainêka tum dân chu a hre kiau va, "Amaherawhchu U Nêk, mi dik leh ṭha pângngaite chu an danglam ve ngai lo va, hmangaihna tak tak chu sum leh paiin a lei theih ve chuang ngaiin ka ring lo. Keinite chuan duh mah ila U Nêk, i sawi ang mite chu hmuh pawh kan hmu zo ve nâng," a ti a.

Sairêka chuan, "Ngawi teh Chawngi, ka thu hriat hi a dik chuan, Dama nên hian miin an enbel viau tawh che u a; mahse, keini thute chu i ring tak tak lo vang tih pawh ka hre reng a, thu dik nâ nâ na chu i tân zawm har mahse, i tâna ṭhâ chu hreh lo takin ka'n sawi ve mai a nia. I ṭhatna tûr ka ngaihtuahzia hi chu theihnghilh bik suh ang che. Thil awmzia ka'n sawi tlâng law law ang a: he mi hi i neih vaih chuan, ka sawi tawh ang kha i pumpelh bik hauh dâwn lo ania. Hei Ṭhi-hna an phur a, an khawhawi a sâng âr tawh mai a ni. An rahbeh nih a hrehawm khawp ang. An rahbeh nih hma-a inthiarfihlim chu a finthlâk berin ka ring a ni," a ti a.

Chawngi chuan, "U Nêk, thu ṭha tak tak min hrilh a, ka lâwm ngawt mai. Mahse, 'an enbel che u'

i tih tak chu ka âwih hauh lo mai. Chutiang tûrin engmah a la awm si lo. Mi daikhalh i tumna hi keini ang hmeichhe mâwl tân chuan tak tak emaw kan ti mai ang tih a hlauhawmin ka hria," a ti a.

Sainêka chuan, "Chawngi, nangni ang nula fel leh chhuanvâwr tân chuan, engkim in hai hlei nêm. Tûnah pawh hian i hriat loh pakhat mah ka sawi lo. Engkim i hre sa vek alâwm. Mi neinung zawng zawng lakah fimkhur a ngai ka ti lo va, Damate ang kher hi chu i lo hriat tawh sa mah ni se, ka han tui-hnih ve mai mai a ni e," a ti a.

"Tin e Chawngi, hei hi lo hre ve mai mai ula, laina thurâwnin ka han hrilh teh ang che: He mite chhûng hian in lakah engkim phal leh ui nei hauh lo angin an awm ang a, chu chu thang rûk a ni tih in lo hriat a ṭha ang. A tak takah chuan an thil neih ro hlute chu nangni neih ai chuan chhuanlam remchâng tak siamin mi dang hrênah pawh an theh-thang duh zâwk daih-dâwn a ni," a ti a. Tichuan, Sainêka chuan a dûh angin Chawngi hrênah thu sawi tain a inhria a, "Chawngi, ka hâwng ta'ng e. In lamah hna ka ngah deuhva," a ti a. Chawngi chuan, "A nih aw U Nêk, mangṭha le," a ti a, Sainêka chu a hâwng ta a.

Sainêka hâwn hnu chuan Chawngi chuan Sainêka thu sawi chu a han ngaihtuah leh a, a thu sawi tam tak chu thu dik tak niin a hria a; amaherawhchu, a

thinlung ram a ṭhiat theih hauh loh a awm a, Sainêka thu sawi chu nula leh tlangvâl inhmê duh tak tak lêm lo inkârah a dik a, Dama nên an inkâra hmehbel dik chi niin a hre thei lo va. Chuvângin a thinlunga Dama tân hmun a pek chu lungpui angin a nghet tlat a ni.

Dama chuan Chawngi nu leh pate hnênah chuan palai an tir ṭan ta a, Pu Tluangate ṭhiandun chu Chawngite in lamah chuan palai hna thawk tûrin an chhuak ta a. Chawngi chuan sumhmunah buh a lo thlei lauh laih va. A rilru tê tê chuan Pu Tluangate tih tûr chu a ngaihtuah lo thei lova, thil dang vak niin a ring lo va. Kawrgka an han hawn chuan Chawngi nu chuan, "Lo lêng rawh u. Pu Tluang, engnge in duh ve tak mial ?" tih pah chuan ṭhutthlêng a pe a. Pu Tluanga chuan, "Eng dang duh lo ve, hei, in nula hi pasal neih hun lo pawh a ni bik tawh lo va, Dama tân kan awt êm a, phu leh phu lo pawh hre chang lo lêkin kan duhna kan rawn ûmzui ve mai a nia. Dama lah hian a duh êm avângin zah pawh kan dâwn thei lo a ni ber mâi. Min hlawhchhâmtir êm lo vang chu kan ti ngawt mai a ni," an ti a.

Chawngi nu chuan, "E, a nih tak chu, awihawm loh lâwmawm a nih chu. Keini fate hi zawng an lian uaih e mah ti ila, an rilru hi a la naupang tlat mai a, mi ina han khawsa thei ve tûr a la ni lo vang mawle. Engpawh ni se, a pa ngaih dânte pawh a ni ang chu; amah pawh kan lo bia ang a," a ti a.

Chawngi pa chuan, "A ni tak asin, kan nu thu sawi chu a dik khawp mai a; amaherawhchu, nu leh pain naupang ena kan en chî ûng hian kan fate hi mi ngaih chuan nula tak an lo ni leh mai ṭhin a. Nu leh pa hian an duh aia rei kan lo hrêng leh mai ṭhin a. Duh dertute an neihte chuan, chu chu kan tân chuan a hlu ber alâwm. Han pâwng hnial ngawt dâwn ila, an va awm sual palhin a tuar na tûr tûrate kan ni leh bawk si. Engzât nge in rawn lênpui ve rêng a ?" a ti a.

Pu Tluanga chuan, "A, lênpui han sawi tûr pawh kan la inchah chiah lo va; amaherawhchu, hmân nia Dama nu leh pa titi rûk ka hriat dân chuan, han sawi ta mai mai ila, 'Chawngi manah na nâ nâ hi chuan engmah ui thei kan ni lo vang. Kan neih theihna a nih dâwn chuan, kan neih loh chu thu dang ni se, kan neih laiah hi chuan tlânchhiat kan tum bik lo vang. Hei, tûnah phei chuan mite hriat thu suhah, Ṭui-hnâte pawh tlêm azâwng chu kan nei ve alâwm, an duhzâwngte a nih ve ngai chuan,' an ti ru deuh a ni." a ti a.

Chawngi pa chuan, "A nih tak chu, amah lamte pawh kan lo be ve ang a, rokhawlhna bik thil a awm a nih chuan kan inhriattir leh ang chu," a ti a. Palaite pawh ṭin an tum ta a, an hâwn dâwn chuan, "Ni e hei, rei tak chu kan rawn rial phal dâwn lo a nia," an ti a, an ṭin ta a.

Tûk dargah chuan Pu Tluarga leh Pu Khûma chu Chawngite inah chuan an lêng leh a. Hemi ṭum hian innei tûrin engkim an rêl fel nghal vek a, Chawngi man atân chuan Damate Ṭhi-hna phurh zinga a ṭha ber thlang tûrin an inrem a. Inneih ni an tiam chu an nghâk tlâng ta a ni.

Sairêka chuan Chawngi leh Dama chu an innei dâwn tih a hriat chuan a vir buai nasa ta mai a, "Se hrui ka sât chat tho tho vang," a ti ta to to va. A châng chuan, "Khati khawp khân thil awmzia ka hrilh chiang a, Chawngi hian min lo va bum nasa ve aw," a ti thûl a. A châng chuan, "Chawngi hian min duh thu vawi khat mah ka hrênah a sawi si lo va, kei hi kam loh zârah ka lo âwk a nih zâwk hi maw," tiin a inthiam lo thûl a. Heti hian a ngaih-tuah ta a: "Ka pa hi lal upa-min a ni a, a upa zingah chuan a thu hi a pawm ber a ni bawk a, Chawngi man atân an Ṭhi phurh zinga a ṭha ber thlang tûrin an intiam tih an sawi ngei a, an ṭhi ṭha ber chu kan lalpa chhuhtir ila; tichuan an duh tak tak lo tih an hria ang a, Chawngite hian Ṭhi ṭha ber an chan theih si loh chuan an inneih tûr chu an ṭhulh mai dâwn a ni," tiin ruahmanna a siam ta a.

Tichuan, Sairêka chuan a pa hrênah chuan, "Ka pa, Damuten Ṭhi an phurh hi kan lalpa khân a hria em? A tlai chuan an lo chhep relh hman mai ang," a ti a, an lalpa hrênah chuan muangchâng lova hrilh

tûrin a pa chu a tir a. Sainêka pa chu an lalpa hnênah chuan a kal nghâl a. "Hei le, Damate Ṭhi phur chu an lo hâwng ta a. Ka rilruah thil pakhat a lo lang vat a. Nang, lal ropui leh hmingthang, miten 'Vaihleia khua pawhin ....' an tih huai huai i ni a, i hming ṭhatna emaw, i ropuina emaw hliah theitu engmah a awm ka phal lo. Hnamchawmin nang aia ṭhi ṭha an neih a âwm lo vang. Chutiang chu mi an awm chuan, nang chu an hnuaichhiah che a, an rap bet hle che tihna tluk a ni. Chu bâkah an hmusit hle dâwn che a ni," a ti a. Dama leh Chawngi hi inneihte an tam deuh a ni âwm a, man lamahte nghawng buai thei a awm hmain i tih tûr chu tibfêl nghâl a ṭha dâwn lâwm ni ?" a ti a.

Lalpa chuan, "A dik ang. I thu sawi chu thu dik tak a ni. Ka khuaah hian ka thil reih aia ṭha zâwk engmah hnamchawmin an nei tûr a ni lo. Amaherawhchu, Damate chu innei se a ṭha alâwm. Anni inneihin Ṭhi chungchângah sawi buai tûr a awm em ni ?" a ti a.

Sairêka pa chuan, "Ka pu, ka rin dan hi a dik lo a nih chuan min ngaidam la, an inneihna tûrah hian man atân Ṭhi ṭha ber thlan tûr tih tlângkam ka hre deuh tlat a ni," a ti a. Lalpa chuan, "A dik thei lo vang, kei lalpa hian ka duh ka thlan hmain Chawngite'n an thlang tûr a ni lo. An tân a ṭha lo vang. Rang takin kal ta la, ka aiawhin ṭhi ṭha

ber chu va thlang nghâl rawh," a ti a. "Ni e, inneih hnu hi chuan thil fel lo leh hnawk a awm a mawi tawh lo va, nang lalpain ti tûra i tih chu a dik ber ang, an inneih hma ngeia tihfel a ṭha ang, ka kal ta'ng e," a ti a, Sainêka pa chu a kal chhuak ta a.

Tichuan, Sairêka pa chu Damate inah chuan a kal ta a, a tûk leh zingah chuan man inhlan an lo tum tawh a. Dama nu leh pa chu tapchhakah an lo ṭhu a, an mo neih tûr chungchâng leh man hlantu tûrte an lo sawi mêk a. Dama chuan a tir aṭangin Chhingpuii ṭhi pêk kha chu khawih danglam thiang a nih loh avângin a rûkin a dah bo daih a, tuman an hmuh a phal lo va. Sainêka pa hmêl an han hmuh chuan, "E Nêka pa, lo lêng rawh, i hmêl kan hmuh ve tak mial, engnge i duh ve tâk tlat ?" an lo ti a, Dama nu chuan ṭhutna a lo pe sawk sawk a. Sairêka pa chuan, "Engmah duh lo ve, chu ti ila, awih lah in awih nahek lo vang a, hei, hna hrehawm tak thawh a ngai ta tlat a, a tirtuin a tirh tâkah chuan saphûngah pawh an kui ṭhin alâwm, tih chhâlin ka lo lêng a ni. Tin, in mo neih tûr hi lâwmawm ka ti a, lo lên hi ka ba ve hrim hrimin ka inhre bawk a," a tih pah chuan a vaibêl a pak khu hluah hluah a.

Dama nu chu a meng phâwk hle a, "Nêka pa, eng thil nge ni ta ? I thu ken chu hriat a châkawmin a va huphurhawm si ve le ?" a ti a.

Sainêka pa chuan, "A ni taka sin, thil dang a ni law, nangni pawhin lal dinhmun leh awm dân chu in hai hauh lo va, a rûk taka sawi chuan, chhuak leh tlâk a ni lo va, lal hi a nin pawh ka ning a ni. Hei, tûnah pawh hian in Ṭhi ṭha ber a duh mauh mai a, thlang tûrin min tir si a, keinite chuan hreh ngam ni hek lo, ti hian ka lo thawk ve mai a ni. Kan lalpa chu ka thiam ang tâwkin ka han hnial ve bawk a, 'Ka pu, tûn laiah hian lal tumahin hnam-chawm thil neih an chhuh duh tawh lo asin maw le. Chanchin Ṭha a lo thlen hnu ngat phei hi chuan lalte pawhin an khuate an duhsak a, an thil neih chhuh chu sawi loh, mikhual chawhmeh tak ngial pawh an khuate thil neihin an siam duh tawh lo chu a ni a,' tia ka han thlêm pawhin, 'Ka thu chu ka thu a ni mai. ka khuaah hian kei aia ro ṭha nei tumah an awm tûr a ni lo,' a ti bur mai a ni," a ti a.

Dama nu chu lehlam a hawi nghat a, a pa erawh chuan, "A dik alâwm, lal a ni a, a khuaah chuan a thu tuman hnial chi a ni lo vang. Mama nu, Mama ṭhi hawn chu han phawrh ta che. Lal thuawih hi kan tân a him ber ang," a ti a. Dama nu chuan thrûl chhûnga ṭhi chu a va phawrh pah chuan, "A mak teh ṭhin zawng a nih hi. Tûnah chuan Chanchin Ṭha kâwl a êng ta, kan ti a, kan thaw a veng a, indo leh inrûn pawh an duh tawh lo va, ramhuai biak pawh miin zahthlâkah an ngai ṭan tawh a. He-tih laia khuate thil neih lalin an la chhuh duh hi chu

a mak teh zawng a ni. Mama pa, kei zawng pêm daih mai a nia ka duh ni," a tih pah chuan ṭhi chu a rawn khai chhuak a. Chawngi man tûr erawh chu a rûkin an dah hrang daih tawh a. Sainêka pa chuan tifuh inti fahranin ṭhi chu a thlang a, a chhuak ta vang vang a. A chhuah tâk hnu chuan Dama pa chuan, "Mama nu, pawiti ma ta che, Zângkhua a la bungbu chêk ang," tiin an nu chu a hrêm a.

Sainêka erawh chu a tei vel ruai a, a ruahmanna hlawhtling ngei dâwnin a hria a, a phûrin a tha a tho hle a. Chawngite inah chuan a lêng a, Chawngi nu leh pa hrênah chuan, "Hei, Chawngite inneih ni lah kha a hnai ta hle si a, lawmpui tuma ka lo inbuatsaih nasat tehlul nên, a man tûra in ruat Ṭhi-hna ṭha ber kha lal an pe daih an tih thâwmte ka lo hria a, pawi ka ti tak zet a ni," tiin, phung a va thlu luam a. Chawngi nu chuan, "Chuti a ni maw, a va fel awm lo ve. Kan man ngente chu engtin nge maw lal pawh chuan a lo hriat chu aw ?" a ti a. Chawngi pa erawh chuan, "Hetih hun hi hnêlma chê' hun a ni châwk ngai asin. Mahse, a hunte lo thleng phawt sela, palaite hmêl kan hmuh hma chuan, 'buana hmaa kherh,' tih ang deuhva keinin kan lo sawi vak hi a mawi lêm lo vang e," a tih chuan, Sainêka chuan, "Ka pu, nangni tânte chuan pasalte chu a lungngaihthlâk lo vang, anni lote pawh mi hausa dang an la awm chêk ang. A, Chawngite chuan pasalte zawng a phu tawk aia ṭha a nia a la neih ang ni," a ti vêl luam a.

An tum loh ang deuhva thil a kal ta chu Dama chu a lungâwi lo deuh hle a, Saii êka thil phiar rûk vânga thil thleng vek niin a hre tlat a, a pa hnênah chuan, "Ka pa, he kan hmêlma pa, uicho hi kan zuah rêng dawn em ni ? Kan lal hian ama rilru puak chhuakin kan ṭhi hi min chhuhsak a tum lo tawp ang, ka awih thei lo," a ti a, a insawh nghat nghat a. A pa chuan, "E, Mâma, lungngai duh ma ta che, kan tum chu a tlang tho vang," a ti a. Dama chuan, "Ka ngai thiam thei lo a ni. He pa hi ka huatna a rei tawh a, tûn hun taka hetianga thil a phiar vu iêl hi ka hua a ni. Ka pa, kan banglaiah sâwn ka pu mi lu lâkna chem pawh tih tûr hre lovin khawhar takin a inthiat mai mai alâwm ! a hna a thawk ve mai tûr a ni." a han tih chuan a pa chuan, "E, Mâma, ni lo ve, i sawi ang khân tûn hi hnê'-ma chêt hun a ni teh meuh mai; mahse hetih hun lai tak hi miin kan mizia an en hun lai tak a ni tih hrereng teh. Mo neih dâwna chutiang thil a thlen chuan tûna boruak ṭha lo i tih aia nasa hian min chim zâwk dâwn a ni," a ti a. A nu pawh chuan, "Ni e Mama, i pa thu chu awih la, hei, inṭhenawm khawveng vek kan ni a, i pa leh Saii êka pa hi rei tak lal kaiza vêngin an lo awm tawh ṭhin a, mi sual thungrulh hi a dik ngai lo ve. Ṭhenawmte chungah hlei an len vak ngai lo. Mihring hian chhiatni ṭhatni kan nei ngei ṭhin a, chutih hunah chuan khu lo unau neih aiin ṭhenawmte an ṭangkai zâwk fo ṭhin. Ṭhen-awm ṭha neih kan duh chuan ṭhenawm ṭha nih kan

tum hrâm tûr a ni," a ti a. Hetiang hian Dama rilru ṭha lo tûr chu an hêng a, Dama pawhin a nu leh pa thu chu a âwih a, palaite pawh Chawngite in lama kal tûrin an tir leh ta a.

Zingah chuan Pu Tluanga leh Pu Khûma chu man hlân tûrin Chawngite in lam chu an pan ta a, Chawngi nu leh pa chuan hawihhâwm takin an in lêngte chu an lo dawngsawng a. Pu Tluanga chuan Chawngi nu leh pa hnênah chuan, "E khai, hei le, in mi ngaihdam kan ngai nasa ta mai. Awm lo ngêna ṭap rual in ni lo tih kan hriat avângin kan lo êng ngam chauh a ni ta. Man chungchângah khân kan sawi tawh sa lo ang deuhva kal a ngai ta tlat mai, dâwt sawi ta ang mai kan ni a, pawi kan ti a, hrehawm kan ti bawk a, ngaihthiam kan ngai ta a ni," a han ti a.

Chawngi nu chuan, "Eng thil nge ni ta le ? Nangni meuh keini ngaihdam ngai ta chu, ngaihdam dânte pawh kan ṭhiam ve ngût ang e maw chu," tiin a lo chhawnchhaih vêl a. "Ni e, ka ngaidam e, ti si hian ngaihdam bânte pawh kan lo nei ṭhen nual mai ang e," tiin Chawngi pa pawh chuan a lo tuihnih ve bawk a.

Pu Tluanga chuan, "Hei le, Chawngi man atân Ṭhi ṭha ber thlan ni se kan tih kha, in tâna kan zuah liak liak kha kan lalpa-in min chhuhsak leh ta

si a, tûna kan neih laiah in duh in thlang mai a ni ang chu kan ti ngawt mai a ni," a ti a. Chawngi nu chuan an pa lam chu a hawi a, "Mami pa, eng tin nge ni ang ?" a ti a.

Chawngi pa chuan, "A nih tak chu, chutianga thu indelhkilhna anga a kal leh theih tâk si loh chuan, nangni pawhin min ngaithiam ang a, kan fate hi kan fate mah ti ila, mihring nih phungah pi leh pute thu lovin an thu kan tidanglam ngam lo vang a. Min lo hrethiam ang a, chhûngkua kan rawn inbe ve leh a ni ang chu," a ti a.

Pu Tluanga chuan, "Ni e hei, kan hlauthâwng sa rêng a; amaherawhchu, nangni zawng mi dang in ni lo va, pi leh pute aṭanga mi tluangtlam chhûng in nih kan hria a. Tûn lai huna kan chunga harsatna lo thleng thar thut thei thilah pawh hian a hrethiam pha leh ngaithiam thei tûrah kan dah che u a. Engpawh ni se, tûnah thu in pawt chat mai thei lo a nih pawhin, a harsa zâwnga thu kalpui lo hnâm tûrin kan ngên mawlh mawlh che u a ni. Kan cho pâk loh in nih hre rengin, zak chung chungin, kan mitin in ṭhatna hai bik hek lo, inthlahrung tak chungin in kap kârah kan rawn tla zep ve ngawt mai a ni tih hi min hriat thiampui ve mawlh ang che u," a ti a. Chawngi nu leh pa pawh chuan an thu chu an hrethiam vek a, Chawngi leh Dama chu an inneih theih dân kawng awm thei hrâm se an duh ve êm êm a.

Hetiang thu an sawi dun hnu hian, Pu Tluangate ţhian dûn chụ an ţin ve ta a, rei tak rial chu an tum loh thu' an chah a.

Chawngi pa chuan Pu Tluangate an ţîn tâk hnu chuan, "Mâmi, i pute chu va ko vat teh. Hei. kan thu a har leh zo ta e." a ti a. Chawngi chuan a nu hnênah chuan, "Ka nu, eng thu nge ni ta a ?" a ti a. A nu chuan, "Ngawi teh Mâmi, hmêlma kan nei te pawh a ni ang e, man chungchânga kan irdelhkilhna kha engmah a ni leh ta lo a ni,', a han tih chuan Chawngi chuan, "Ka nu, U Nêka a ni ngei ang," a lo ti vat a. A nu chuan, "Mâmi, chu lam chu eng pawh ni se, lo sawi ve vak a ngai lo vang, i pu chu va ko phawt mai teh," a ti a. A kal ta a. A pute in lam pana a kal lai chuan Chawngi chuan a rilru tê têin, "U Dama hi ka neih theih loh vaih chuan pasal ka nei lo law law mai ang," tiin a inngaihtuah neuh neuh va. A châng chuan, "Aw, Sairêka phiangsen kha biak pawh lo biak ţhat mâk lêk tûr," te a ti bawk a. A châng leh, "Inneih ţhulh hlen tak takna chu a thleng êm lo vang chu maw," te a ti bawk a.

A pute in a va thlen chuan. "Ka pu, ka pate'n lo lêng lawk teh se an ti che a nia, lo kal nghâl rawh," a ti a. A pu chuan, "Aw, Mâmi, thu hi chu a va hmanhmawhthlâk ţhin êm, khawnge, kan kal vat ang e," a ti a, Chawngite in lam pan chuan a kal ve ta a.

A pu chuan Chawngite in a thlen chuan, "Eng thu nge ni ta ? A va hmanhmawh thlâk awm ve," tih pahin ṭhutthlengah a ṭhu a. Chawngi pa chuan, "Eng dang a ni law, Mâmite inneihna tûra man kan indelhkilh dân kha a pelhsawlh leh ta tlat mai a. Man aia kan têl tûr 'Thi ṭha ber kha, kan lalpain a lo chhuhsak leh tâk si-ah chuan, inneih kan ṭhulh dâwn nge, engtin nge kan tih ang tih rêlho a ngai ta a ni," a ti a.

Chawngi pu chuan, "A nih tak chu. Eh, tûnahte chuan man kan inhlân ṭêp tawh a ni a, hetih hun laite chuan, Damate pawhin thil awmziate chu an hre vek a, an sawi fel thei ngang lo em ni ang ? Nge, min duh tak tak lo tihna zâwk em ni ?" a ti a. A nu chuan, "Ni e, min duh tak tak ni se, tûn hun angahte chuan man hlan tûr kherte chu an thehthang lo tawp ang chu. Lalte chu an fing a, thil awmziate chu an hretlang vek alâwm," a lo ti ve bawk a. A pa erawh chuan, "Mi chan hi inbel thiam a pawi-mawh fo va, lalte dinhmun kan hria a, an phal vâng ni lovin,an duh loh ang zâwngin thil a kal sual palh veah ngaih a ṭha ang," a ti a. Chawngi pawh khawi dangah a kal hlei thei bik lo va, kawmchhâr kawngka biang vuanin an thu hre pha tâwkin a lo ding reng a. A nu leh pa te, a pu erawh chu tapchhakah an indawm nghiai hlawm a. A tâwpah chuan a pu bawk chuan, "A, eng dang a ni lo ve, harsatna hi kan remchan hun khera lo thleng chi a ni lo va, kan

duh loh hunah pawh a lo thleng fo zâwk dâwn tih hi hria ila. Engpawh ni se, tûn ţumah chuan inneih chu ţhulh rih phawt mai ila, a ţha ber ang. Awlsam taka inneih hi awlai taka inţhenna a ni ve bawk a nia," a ti a. A nu chuan, "Ni e, a pu thu chu a dik ang, min duh tak tak leh duh tak tak loh fiahna pawh a ni ang chu," a ti a. Chawngi pasal nei tûr chu ţhulh zai an rêl ta a.

He thu hi Chawngi'n a hriat chuan kawmchârah a chhuak a, thlidalbang phênah chuan a inhru faih faih a. A chhûngte hriat erawh chu a hlau hle a, A rilru chuan, "Pasal ka nei lo anga a ni mai," te a ti ngal ngal a.

Dama te palai, Pu Tluangate ţhian dûn chu Dama chhûngte thu kengin Chawngite in lamah chuan an kal leh ta a. Tûn hma angin hmêl hlim takin an indawr hlei thei ta lo va, a lang chuan hlim hmêlte pawh han pu bawk ţhin mah se, chhûng ril lamah harsatna an nei ru ve ve tlat tih a lang a. Chawngite in an thlen chuan, "Khai le hei, kan thu ngai bawk kha kan rawn kalpui leh ta a, Chawngi nu, Chawngi pa, beidawng hlen chuan min siam êm lo vang chu kan ti a ni," an ti a. Chawngi nu leh pa chuan thu sawi thiam harsa an ti hle a, an kha a chih deuh tlat a ni ber mai. A tâwpah chuan Chawngi pa chuan, "Ngawi teh u, inneih rem hi a ţha a, mite dân pawh a ni a; amaherawhchu, se hruite hial an lo sât chat

ve bawk ṭhin a, chu pawh chu mi dân a ni a. Min lo hre thiam hrâm ula, kan chhûngkua kan inrawn vel pawhin, kan fanu hi lêng ṭûl takte a la ni lo bawk a, tûnah zawng inneih hi a remchâng rih lo ni berah kan ngai a ni. In lo hre thiam ang a, inṭhulh hlenna tûrah phei chuan kan ngai tihna a ni lo vang chu. Chu lam chu in thu thu a ni ang chu," a ti a.

Pu Tluangatc ṭhian dûn chu an heh a hil hle a, heti hian an han nawr ṭha leh ta a, "Le, sawi leh sawi hnu bawk, nangni zawng thiam lohna reng in nei lo, eng ang pawhin min lo chhâng ula in thiam vek mai; amaherawhchu thil pakhat min hriatsak tûr a awm vein kan hria. Lal dinhmun chu keini aiin in hre chiang zâwk a, tûnah hian ngam loh kan tawng a, lal lakah hian phal lohvin awn zi'a a nei lo va, lal lakah hian laklawh lah a awm hek lo. Kan rilruin kan rûm a, a langin kan mittui a tla a nih hi. Kan neih aṭanga in lungawi loh chuan kan neih loh aṭangin engtin nge kan tih ang ? Tih theih ni se in tân chuan varparh hem thlâk tak kan nâp a. Tûnah pawh hian hmai thinghâwng vuah chungin kan lo kal a, upain, 'Neih loh ngêna ṭap rual an ni lo' an tih thu chhâlin kan lo lêng a ni ber mai a. Kan laka in intihhniam-na zawng zawng kan hai lo va, kan inneih remna tûr a nin chuan tûn aia hniama in inphah leh kan la phût cheu a ni ber mai," a ti a. Mahse, Chawngi nu leh pa chuan thu dang an nei thei chuang lo va.

Hetih lai hian Chawngi chu kawmchâr kawngka-ah a ţhu a, engmah hre lo âwm takin a awm a, a rilru chuan Sairêka thiltih dân chu a ngaihtuah a, a thin a ur hle a. Misual leh phiarrutu thil tum dan a kal tluan theihzia a ngaihtuah chuan mak a ti a, a lang leh lang lo lamah pawh nula fel leh belhchian dâwl ni vea a inhriatna zawng zawngte a ngaihtuah a, "Engati nge Pathian hian misual tân kawng tluang a siam theih chuan mi ţha tân kawh a siam ve mai loh aw," te a ti rilru vawng vawng a, a biangah chuan mittui a lo luang zawih a, a puan hmawrin a hru leh zauh ţhin a.

Sainêka ve thung chuan Chawngite inneih ni tûr a lo thlen chuan, engmah thâwm vâng a awm tâk loh avângin a thil ruahman zawng zawng chu a hlawhtling ta tih a hria a, a tum anga a hlawhtlin avângin a hawina lam apiangah a rûkin a nui deuh vur vur reng mai a. Khawlaiah chuan Sângi rên an inhmu a, "Sângi, Chawngite kha an innei dâwn a ni lâwm ni kha ? Nghâkhlel takin mo lawm ka lo tum a, engtizia nge maw ni ta le ?" a ti a. Sângi chuan, "Awi U Nêk, ngawi teh ! Man chungchângah an buai ru deuh a ni âwm e," a han tih chuan Sairêka chuan, "Aw, a va pawi ve. A, Sângi, ka awih lo tawp mai, Damate chu kan khaw pa awm thei an ni alâwm, mante chu an rei êm êm ang," a ti vêl a. A nui deuh tut tut a. A hmêlah chuan a lâwm ru hle tih a hriat theih a.

Dama nu leh pate chuan Kohhran hnenah inneih an ṭhulh rih thu leh lo ngaichâng rih deuh tûrin an ngên a, Kohhran lam pawhin an hre thiam a, an thu hla an nghâk a.

Dama nu leh pate chuan an palaite chu an ko va, thil awmzia chu an chhuiho ta a. Khuma chuan thîl hriat chhuah a nei ta a, Sainêka'n a fanu Biaki a rim laia, "Dama chuan Chawngi chu a nei bik lo vang, ka theih ang angin harsatna ka siam ang," a tih thu a lo hre ru tawh a. Dama pawhin Chawngi hnên aṭangin Sainêka awm dân zawng zawng chu a hre vek a. Tichuan, Sainêka chungah chuan an inneih theih lohna chhan chu an puh thlu ta vek a. Dama nu leh pa chuan, "Kan hamṭhatna tihbe hlah theih lai hi hmêlmate chêt hun a ni châwk rêng a ni. Mahse, chan tâwka lâwm thiam mi nih hi a h'u a, mi lungawi thiamte hi mi vannei an ni zâwk zêl a nia. Hmêlmate hi kan duk lohna min hriat chhuahtirtu an nih fo avângin Sainêka hi tuman huat tûr a ni lo ve," tiin palai leh an fapa rilru na tûr chu an thl'êm a. Dama erawh chuan a rilruin tum a nei deuh tlat mai a, a lungawi lo hmêl hle a ni.

Zan khat chu Dama chuan a ṭhian Buanga leh Chhûnga chu nula rim puiah a sâwm a, an banglaia a pu mi lu lâkna chempui chu a la a, tuma hriat theih loh tûrin a puan hnuai a, "Zâninah chuan he chempui hian a hna a chhunzawm dâwn a ni," a ti

a. A châng chuan, "Zân inah hian mi thin bututte anga hum sual dai ve kher lo tûra ka invên thiam a va ṭûl êm ! Vawi khat thin thawk hian dam chhunga humsual min daitir loh nân chhia leh ṭha hriatna thiang tak ka hman a ngai a ni," te a ti bawk a. Tichuan, a ṭhiante nên chuan Sairêka chu an zawng ta a, Biakite inah a lo lêng a, an ko chhuak ta a. Dama chuan, "Sairêk, zâninah hian i lak a ṭangin thu dik chauh kan mamawh a, dâwt i sawi chuan he chémtum hian a hna a chhunzawm dâwn tih hria ang che. Kan innei tûr kan ṭhulhna chhan hi nangmah vang a ni a, kan ṭhi ṭha ber lal hrêna la tûra kawhhmuhtu chu nangmah hi i ni tih kan hria. A dik em ? Zân inah hian i dam chhung a i ṭawngkam hnuhnung ber tûr chu sawi rawh," a ti a. Sairêka chu a khûr ta zawih zawih mai a. Thu pawh a sawi ṭha hlei thei lo va, "E, Dama, min ngaidam lul rawh u, ka thiam lo a ni. In inncihna lam hi a nghawng phâk ang tih hre hauh lovin, in zin hâwng kha hlawhtling taka in lo hâwn avângin ka lâwmpui che u a, in ṭhi rawn hawn thute pawh kha mite pawhin an sawi tho va, kei pawhin thil pawi tûr a nih hre lovin ka pa hnênah ka lo sawi ve mai a ni. Chu chu ka ti dik lo a nih chuan min ngaidam lul rawh," tiin ngaihdam a dil ta a.

Buanga chuan, "Heti maia inngaihdam chu a chiang lo va, kan inngaidam dâwn a nih pawhin chhe chhamin thu i tiam a ngai ang," a ti a. Sairêka

chuan, "Zâninah hian ka nunna a him thelh dâwn phawt chuan ṭha in tih ang takin ka intiam ang e. 'Aw! itsikna leh phiar rûkna rah seng hi chu a va hrehawm êm!" a ti a, a ṭap ta a. Dama chuan a chemtum hriam lamah chuan Sairêka chu a kut a nghahtir a, Sairêka 'chuan, "Dama leh a thlahte pawi hi ka sawi leh a nih ngai chuan, ka thlahte zawng zawngin vân vâr hmu suh se," tiin chhia a chham a. Tichuan Dama chuan Sairêka chu a ngaidam ve ta ani.

Dama nu leh pate chuan an palai Pu Tluangate ṭhian dûn chu an ko va, an thu bawhzui dân tûr an rêlho va. An palai hnênah chuan an chhûngkaw thurûk inthup tlat chu sawi mai ṭha an ti a. Chhingpuii'n Dama hnêna ṭhi ṭha ber chi, "Zamadlei Ṭhi" an tih mai, lalin a hriat an hlauh êm êm chu, Chawngi hi an neih theih phawt chuan, an nupa pual liau liau tûr a nih thu an hrilh ta a. He ṭhi hi mi dang rêng rêng chuan an hriat ve a thiang lo va, lal phei chuan a hriat ai chuan an nunna pawh an chân mai zâwk tûr a ni a. He Ṭhi tel lo chuan an inneihna tûr chu tihpuitlin theih a nih dâwn tâk loh avângin an palai te hnênah chuan an nupa chauhva an pual tûr a nih thu an ken teltir ta a. Hemi bâkah hian tûn hmaa an thu ang deuh khân, an ṭhi kawl zinga a ṭha ber thlang tûrin an tih kha an la keng tel reng bawk a ni. Tichuan, palaite chuan Chawngite in lam chu an pan ta a.

Chawngite in an thlen chuan, Chawngi nu leh pa chuan palaite chu ṭha tak leh hawihhâwm takin

an lo dawngsawng a, Pu Tluanga chuan thu chu a han sawi ṭan leh ta a. "Hei le, kan dinhmun chu in hriat sa vek a ni a, in ngaihdân leh in thu min hnutchhiah pawh kan hria a. Tûnah hian hmachhuan tûr dang rêng rêng kan nei hauh lo, kan duhna che u chauh hi kan rawn lên pui a ni mai a. Mi intihbeidawn hlen mai chu kan ring phal bik lo va, kan tih theih tâwka lungawi ve hrâm tûr leh kan duhna min tihhlawhtlinsak hrâm tûrin kan ṭhawh tak meuh meuh che u a ni," a han ti a. Chawngi nu leh pa pawh an buai hle a, a pu pawh an ko nghâl a. A pu a lo thlen chuan palaite chuan an thu ken chu an han sawi leh ta a.

Pu Tluanga chuan heti hian a sawi a, "Engmah thu thar leh danglam a awm lo - chu ti ila, a ni chiah lo vang a. Engpawh ni se, kan sawi tawh angin, kan duhna che u chauh lo chu in lakah hian chhuan tûr kan nei hauh lo va. Kan thu tâwp kan han sawi ang a. Tûnah hian hei, mi dang an awm lo bawk a, (a han hawi vêl a), thurûk tâwp khâwk han hrilh mai che u kan duh a ni Dama hian mi dang hriat hauh lovin ṭhi ṭha danglam bik tak, "Zamadlei Ṭhi" an tih chu a kawl ru a, tuma hrêna pêk a thiang lo va, chu chu an inneih theih hlauh chuan Chawngi nên chauhva an pual tûr a ni ang a. Tin, ṭhi dang erawh kha chu in duh ber in thlang tho dawn a ni," tih hi kan rawn lên pui leh a ni ber mai," a ti ta a. Chawngi pa chuan mi dang ṭawng hmain, "E, a nih

tak chu. Dik takin min duh tak tak a nih chuan in lo lêng nawn leh ngei tûrah kan ngai a, tûna in hmêl kan hmu leh hian thil in ti tak tak a ni tih a lantir hle a, kan ringhlel hauh lo che u," a han tih chuan palaite chu an hlim ṭan ta hle a. A pu pawh chuan, "Ni e, a pa sawi chu a dik alawm. In thu rawn ken te chu keini phu phâk loh thil vek a ni zâwk a, khatiang thil kha inneihnaa indelhkilh nân pawh a ṭha berin ka ngai lo. An induh chuan engkim an irṭâwm vek tûr a ni mai a, mihring hian thawh sual tûk leh thu inbuh sual palh châng pawh awm thei a ni a, kan duh loh ang hian kan awm leh mai ṭhin avângin, tûn hmaa kan inremna thua man atâna in tih zinga mi duhthlan kha a tâwk mai e," a ti ve bawk a.

Chawngi nu pawh a hlim ṭan ve hle a, "Ni e, thil ṭha leh hlu hi harsatna hian a hliah fo thei ṭhin a, chumi piah lamah chuan hlimna leh lâwmna hi a awm si a; harsatna hian thil ṭha chu a ṭha a ni tih a lantir ngai alâwm. Kan intiamna tak a pelhsawlh pawha min han hnûk hun hun lêm tûr chu kan ngai ngam bik lo va. A rûka ṭhi ṭha ber an kawl te chu an duh ang takin kawl sela, inneihna insawi rem rân hman kher a ngai hlei nêm," tiin a pu thu sawi chu a lo tuihnih ve bawk a.

Tichuan, hlim takin man an inhlân a, Pu Tluanga chuan Ṭhi-hna hrui sawmthum lai mai hi a rawn

phawrh chhuak a, chhuatah chuan a han tlar dul ta mai a, Chawngi nu leh pa pawh an hlim kher mai. Chawngi nu chu duh an thlantir a, fim ṭha kâk mai, mei alh rawng ang chi, lang tlang kâk mai chu a han thlang ta a, an hlim tlang ngei mai. Chutia duh an thlan zawh chuan Pu Tluanga chuan a han khawm leh pah chuan, "Hê ngte pawh hi tu ta nge ni chuang ang ni ? in fanu leh kan fapate ta tho tûr a nih hi;" a ti a. Hlim takin thingpui an inho ta a.

Sairêka chuan Chawngite inneihna chu han tibuai deuh tak mah se, an induhzia leh an inhmangaihna tl ûkzia lantirtu lek a lo ni ta zâwk a. Sairêka chu a zak hle a, khawlai pawh a lêng ṭha ngam lo va, Chawngite phei chu a hmu ngam tawh lo rêng rêng a ni.

Chawngi leh Dama chu hlim takin an innei ta a, lawi nân sial an talh a, hlim takin ruai an ṭheh ta mup mup mai a ni.

Hetih lai hian khawvêlin hun mak tak a tawng mêk a, Indopui râpthlâk tak a thleng a; mahse Lushei ramah chuan he buaina hian a nghawng pha vak lo va, a nghawng ber chu Kumpinu ṭanpui tûrin Bawrhsâpin Lushei tlangvâl zawng zawng a tir a, French ramah an kal deuh vek a ni. Chhûnga pawh tlangvâl a la nih avâ ngin French ramah a kal ve nghe nghe a, kum khat vê' an zuk thang hnuin an lo hawng leh ta a.

BUNG 10

Thi-hna an zuar ta.

Hun a lo kal zêl a, Chhûnga pawh French ram aṭangin dam takin a lo hawng ve leh a, Mizo tlangvâl sângkhat leh za lai, an la hriat ngai rêng rêng loh rama an han kal ta chu, sawi tûr an ngah ang reng hle a. An lung'êngzia an sawi uar deuh ber a ni. Khawvêlah remna a lo awm leh tâk avângin Lushei ram pawh a râlmuang a, tlâng tinah miten hlim takin hna an thawk a. Ṭhian pathumte chuan Ṭhi-hna chu zuar tûra zin chhuahpui an zairêl ṭan ta a. Hetih lai hian khaw ṭhenkhatah chuan Pathian thu awih leh lal inkârah inhriat thiam lohna a la awm deuh va, Pathian thu awih ṭhenkhat chu khua aṭanga hnawhchhuahte an tâwk mêk a. Buangate ṭhian zaho hian lal Pathian thuawih awmna khuaah an ṭhite chu zawrh ṭhin an ring a, Aizawlah Dâwrpui (Bazar) an siam ṭan ve tawh tihte an hre bawk a, chu lamah chuan zin nghâl zêl an rihûk a ni.

Vau thla de chho lam a ni a khua a lum ṭan hle tawh a. Khua an luhna apiangah chuan, leina nei velo pawhin Ṭhi-hna chu an it a, hmuhnawm an ti a, an khai a, an thlêk an thlêk zêl a. Hetih hun lai hi chuan Ṭhi-hna hi hmeichhia aiin mipain an âwrh zâwk mah a, chhing deuhvin an awrh ṭhin a ni. Hun a lo kal zêl a, hmeichhe awrh chi-ah an ngai ta

deuh va, fual deuh apiang kha a mawi ta mah mah a ni. Kâwl rama an awm laia Chhingpuii pêk kha chu, tuman an zuar lo va, an vawng ṭha khiau a, an neih thu pawh tuman an la hre hek lo.

Hetia khua an fan zêl lai hian vawi khat chu khaw pakhat hi an thleng a, a la hma deuh avangin inzuar chhuak mai lovin an thlen inah an châwl hah-dam tê tê a. Lo-sûl hâwn a hun dâwn hnaih chuan, ṭhi-hna chu an zuar chhuak ta a. Feh hâwng apiang chuan an rawn hmu a, an bâwr luai luai reng ta mai a. He khuaah hian an hralh zo hman ṭhelh a ni. Khua a lo tlai lam chuan an thlenin ṭheuhvah an hâwng ta a.

Dama thlennate chu an ṭha hle mai a, chu khuaah chuan mi nun tluang tak chhûnga sawi an ni rêng a. An pa ber chu 'Bawnga' an ti mai a, a nupui pawh 'Pi Chawng' tiin an ko ṭhin. Dama chuan a thlen in nu hming a han hriat chuan a rilruin khaw lam a hre vawng vawng a, "Chawngi hi an fel duh a ni âwm mang e," te a ti hial a. Mahse, chu zawng a thlirtu athu a ni thei ang chu ! Zanriah an ei kham chuan Dama chu tapchhakah a ṭhu a, a thlen in pa nên chuan thu-khawchâng an sawi dun a. Damate khaw chanchin chu thlen in pa chuan a zâwt a, "Vailian vawi khatnaah khan Khuanglêng khua chu Suktêin an rûn vak," tih thawmte kan lo hria a. Engtin nge khua in din tâk zêl a, tûnah tunge in lal ni ta ?"

tiin a zâwt a. Dama chuan, "A ni tak asin, chu chu kan hriat theih hmâ thu a ni a, i hriat dân chu a dik ang. Suktêin an rûn laia lal-kha Thanhrânga, Sailo hnahthlâk a ni a, Sukte râl hlauh vângin Ṭiau hrûtah chuan khua a din mai ngam tawh lo va, tam tak chuan thlang an tlâk phah ta nghe nghe a ni. Tûenkhat erawh chu khaw chhehvel lal bêla châmbâng tate pawh an awm mêk bawk awm e," a ti a.

Thlen in pa chuan an mikhual chu thu zawh tlâk tak niin a hria a, "A nih chu, engtin nge ni ta zêl a, nangni pawh chu Khuanglêng khua in inti si a?" tiin a han zawt leh a.

Dama chuan, "A ni tak asin, kan khua chu Vaihleia khua a ni. Vanhnuailiana ina seilian Nikuala khân tlâng a chan vein, a huaisen bawk a, Ṭiau hrûtah hian khua a siam a, a tupa Vaihleia hi Khuanglêngah chuan a laltir ve ta a ni," a ti a.

Hetia an inbiak lai hian thlen in pa chuan a fapa chu a pawm a, an thu sawi chu ngun takin a lo ngaithla ve kar a, a fapa hming chu Khuma a ni. A pa chuan Dama chu thu a han zâwt leh a, "A nih loh leh hei, Ṭhi-hna in zuar ṭeuh mai si a. mi ta in lei chhâwng nge, nangmahni phurh ve rêng lẹ?" a ti a.

Dama chuan, "Keimahni phurh ngat a ni. Kâwl rama mi kan han phur a, rin ai takin a lo hle lehnghâl a. Tum khat phei chu kawng kan bo va,

hâwng leh tûr kan awm dâwn tawh lo emaw ken ti hial a; mahse tluang t' k'n kan kal leh thei hrâm a ni. Han irzâwt tà mai mai ila, in lal hi hnamchawm tân huphurhawmin a awm emaw ?" a ti a. Thlen in pa chuan, "Hlauhawm lo ve; keini lal chu lal ṭha tak a ni a, 'Lal hlau lo ṭhi' pawh neih hran a ngai lêm lo. Nangni lal zâwk engnge a an ve," a ti a.

Dama chuan, "E, kan lal chu a ṭha khawp mai. Amaherawhchu, thil kal sual deuh a awm a, kan ṭhi-hna hrui khat a ṭha ber chu kan pe ve ta ring. wt mai a ni," a han tih chuan, "In pe maw ?" tiin a han zâwt nawn leh kher a, "Pe chiah lo ve, min chhuhsak ka tihna zâwk a nia," Dama chuan a ti a. Thlen inpa chuan pawi a tihpui hle a.

Thlen in naupang Khuma chuan a pate titi chu ngaihnawm a ti hle a, mit khap lo baksakin a lo en kiau va, Damate ṭhi-hna an lalin'a chhuhsak tih a hriat chuan, naupang tê e ti lo chuan, "Ka pa. ṭhi-hna phurh ve ka duh, lal chuan min chhuhsak thei hauh lo vang, kan ta a ni tlat dâwn si a," a lo ti a. A pa chuan, "Mâma, lo ngawi ve mai mai ṭhin la, chutiang a ni ngai lo ve," tiin a khap a. A nu hnênah a kal a, "Ka nu, Kâwl ramah Ṭhi-hna phurh ve ka duh, maw ?" a ti a. A nu chuan, "E, Mâmte, i la thleng ve thei deuh lo vang. Kan mikhual tia i nih hunah i phur ve dâwn nia," a ti a. Engtikah nge kan mikhual tia ka nih ang, ka nu ? a ti a. "E le,

i tlangvâl hunah," Nu chuan a ti a. Khuma chuan tlangvâl hlân a nghâkhlel hle a. Hemi zan hian an inkâwm tui ang reng hle a ni.

A tûkah khua a lo vâr chuan Aizâwl lam pan an rilrûk ta a. Tûlṭhuan ei kham chuan kawtchhuahah an innglâk khâwm a, an chhuah kim chuan Aizâwl lam panin ṭhian pathumte chu an kal leh ta a. Aizawl chu an thleng ta ngei a, a tûkah chuan Dâwrpui hmu tûrin an lêng chhuak ta a. bazârah chuan mi an lo awm sup sup a. Ṭhenkhatin thil an zuar a, ṭhenkhatin an lei thung a. Vaiho pawh an awm ve nual bawk. Bazâra han lêng vêl chu Buangate chuan nuam an ti hle a, an Ṭhi-hna chu an han phawrh chhuak ve a, mite chuan hmuhnawm an ti a. an awt bawk a, an khai an khai ta mai a, rei lotêah an hralh zo ta vek mai a ni. Naupang lâwm leh an chhûngte thil hâwn tûrte an lei a, chêng khatin an chhûngte thawmhnaw an lei thei nual a. A tûkah chuan an khaw lamah hâwn zai an rêl leh ta a.

Khua an thlen dâwn chuan kawtchhuahah an chawl a. An chhûngte tâna an thil hawn tê tê chu an chhûngte hmuh tir thuai thuai an chak a. Buanga leh Dama chu nupui nei tawh an ni a, Chhûnga erawh chuan a la nei ve lo va. An rilruin hual sa an nei deuh va, chu chu Chawngi ṭhian nu Sângi kha a ni. Sângi pawh hi Chhûngate zin chu hawng har

a ti hle tawh a, an lo hâwn hlân a ngħâkhlel ve hle tawh a. Feh hâwng hmahruai chu an lo hâwng ṭan ta a, mangkhawh lai a ni a, lo-sûl hâwng pawh an hmai a belbang niau hlawm a; chuti chung chuan pula tlangvâlte chu hlim takin an nui bâwk bâwk a. Hnung lam deuhvah chuan Sângi pawh a lo tel ve a; mangkhawh lai a ni nain, nula na râ râ zawng an hmai a fai deuh tho va. Sângi chuan a rin loh takin Chhûngate chu a han hmu phut mai a, "Aw U Chhûng, in lo hâwng a ni maw ? In dam em ?" tih pah chuan chibai a bûk a. Lehlam hawi chungin a hmai chu a puanin a hru pawk pawk a. Dama chuan a lo hmu ru reng a, "Sângi, irthlahrung duh suh, 'Fai lai an hai ngai lo ve," a lo ti a. Buanga pawh chuan, "Hnathawhnaa fai vung hi fate nu atân an îtawm fahran lo a nia," tiin a lo tuihnih ve bawk a. Tichuan, hlim takin an inchhawm hâwng ta a.

Zanriah ei kham chuan tlangvâl ho chuan Zawlbûk an pan khâwm a, zawlbûkah hian fa pahnih/pathum nei pawh an chhuak ve tho ṭhin a; ṭhenkhat phei chu an la riak ve tho ṭhin. Zawlbûk atang chuan nula in lam panin an lêng chhuak sang sang a, Chhûngate pawh Sângite in lam panin an lêng chhuak ve a. Kawngka an han hawn chuan Sângi chuan, "U Dam, lo lêng rawh u," a tih pah chuan ṭhutthleng a pe hlawm a. Sângi chuan, "Vawiin kħân kan inhmu vuai a, in zinna lamahte chuan in tluang em ? Kâwl rama tawhsual in tawh ang kha chu in

tâwk êm tawh lo vang chu ka ti mai a," a ti a. Dama chuan, "Tûn ṭum kan zin chu kan tluang khawp mai. Ngawi teh maw, Sângi, mi khuaah pawh nangni anga nula fel hi an tam lo khawp nia," tiin a han fak a. Sângi chuan, "Awi U Dam, i tihrehawm êm mai, a zahthlâk, nangnite chu in zin zau va, khua in hmu tam a, keini aia nula fel leh tha in hmu ṭeuh tih ka hre reng alâwm. Mahni vêng nulate hi in rawn sit hâwng mai a ni zâwk lo maw ?'' a han ti ve a. Chhûnga chuan Sângi chu a han be ve a, "Sângi, in mangkhawh chu in zo dâwn tawh em ? a ti a. "Vawiinah kan zo chiah a, tûnah chuan buh tuh mai kan hmabâk a ni ta. U Chhûng, tûn chu zin bik tawh lo ula, buh tuhah chuan kan inlâwm tawh ang chu," Sângi'n a han tih chuan Chhûnga chuan "Ni e a! a châkawm khawp mai. Tûnah chuan kan zin tawh rih lo vang. A thuhrimin, Sângi, kan zin leh pawhin i remtihna-in kan zin tawh ang chu," a han tih chuan, Sângi chuan melh pahin a nui sak a, "Keinite chuan in chungah thu kan nei pha ve nâng," a ti a.

Chutih lai chuan Sângi pa chu a ṭhenawma a zu in a lo hawng pai ṭuang ṭuang a. Sângi pa hi Pathian thu âwih duh lo pâwl a ni a, zû leh sa han chen vêl chu nuam a ti hle ṭhin a. Sângi in lêng chu pâwr ang reng tak hian a rawn be luam a, "Buanga, in zin chu in lo hâwng tawh a ni maw ?" a ti a.

Buanga chuan, "Aw hawng tawh e. Kha, ka pu, in lo dam ţhin maw ?" a ti a. An zinnaa biak ina an inkhâwm chanchinte a sawi a. Sângi pa chuan, "Aw aw aw! chu, Pathian thuawihho chu an la awm a ni maw ? An bâng zo dâwn tawh emaw tih nâk alaia, rin aiin an va tei rei peih phian ve," a ti a.

Buanga chuan, "A, ka pu, bân mai an tum awzâwng hlei rêm, an pung tual tual zâwk asin," a han tih chuan, "Mai mai a, Pathian thu âwih a ţha lo. Zu în in awih bawk si lo. Kût ni vângthla kan hlim ni ber lah hman in phal lawk si lo. Inthawi lah in phal bawk si lo. Damlo ila engtia min tih nge in tum ? Thi se min ti a ni mai alâwm," a ti khur khur a.

Dama chuan a rawn chhâng ve a, "Ka pu, ramhuai hlauva in inthawi ţhinte hi, Pathian thu i awih chuan hlauhawm a awm tawh hlei rêm, huai in biak ţhin zawng zawng hi a ngai tawh hek lo. Hawh teh, tûa Chawlhni lo thleng tûrah chuan i hming dah ve tawh ang che aw, biak inah i inkhâwm ve dâwn nia," a ti a.

Sângi pa chuan, "Mai mai a, ka duh teuh lo mai. Hmanniah pawh in inkhâwm lai khân biak in tual aţangin kan rawn bih a, in biakin hmai lah chu tuibûr leh vaibêlin a khat tup mai a, in biakin bang hmai chu a hmuhnawm ngei mai, tuibûr leh vaibêl hmun a ni ngawt a lâwm. Pakhatin Pathian thu ka sawi e, a ti a, Uirete pawh ngaihdam tûr, a ti emaw ni. Uire in ngaihdamte chuan uire hmang hi pung chiam se in tihna a ni mai alâwm," a ti tûn tûn a.

Buanga chuan a lo chhâng ve a. "Ni e, Isua chu thil tihsualte ngaidamtu a ni a, a thu kan awih phawt chuan vân ramah kan kal ang a, kan âwih loh erawh chuan hremhmunah kan kal dâwn a ni. I sawi ang khân, uire pakhat pawh Isua hrênah an rawn hruai a, lunga den hlum tûr a ni a, chu pawh chu a lo ngaidam hmiah mai a ni," a han tih chuan. "Chu hmeichhe uire chu Isua nupui em ni ?" a lo ti thuai a.

Buanga chuan, "Ni lo ve, Isuan nupui a nei lo; mi dang nupui a ni," a han tih chuan, "Nui deuh sêng sûng hian, A, ṭhenawmpa nupui uirete chu kan ngaidam thei ve ṭheuh ang chu," a ti a. Dama chuan, "A, ka pu, 'Isua chuan uire chang a ngaidam a ni lo va, sual sim rêng rêng hi a ngaidam thei vek a ni," a han ti leh a. Sângi pa chuan. "A, Isua in tih hi a ṭhatna ka hre chuang lo, sual sim lo tih loh, sual simte chu keini pawhin kan ngaidam ve thei ṭheuh alâwm," a ti chuar chuar a. Sângi nu chuan, "He pa lellul hi chu hnial hneh theih pawh a ni roh lo. Amah avâng hian alâwm Pathian thu awihte pawh harsa kan tih a, tûn thlenga hming pawh kan la pêk ve loh," a lo ti hlaih hlaih a. Sângi pa chuan ṭawng fiah ṭha duh mang lo hian, "Sual simte chu ka ngaidam ve thei awm êm mai. Mahse, uire zawng ka ngaidam dâwn chuang lo, Sângi nu, nargtê reuh pawh hi uirete i tum ve a ni zâwk lo maw ? Tuikhur kawng thlanga nu pakhat ang mai khân, i thûl hi daipâwn thing lêrah kan khai ve nalh nalh mai tûr

a nia," a han tih chuan Sângi nu chuan, "I tenawm roh ve, anite rên chuan min tehkhin harsa duh suh, sakei sehah uirete chu kan hlawh peih lo ve," a lo ti hlar a. Sângi pa chuan, Sângi nu, "Hlau pawh in lo neih loh hi maw. In duhna-ah chuan hmeichhia hian khua in hmu lo ve," a ti a. Sângi nu chuan, "Va mu ngawi chipcham reng la a nih chu," a ti a.

Buanga chuan, "A, ka pu, i hming chu lo pe ve phawt mai teh. Hei kan sawi thui hman si lo. Tûn a sual i hriat aia nasa daih, i sim theih hauh loh sual i nei a, chu chu i hre lo a ni. I sim theih hauh si loh chuan ngaidamtu i mamawh hle a ni lâwm ni? Chu chu alawm vânram kaina daltu ber chu," a han tih chuan, "Mi aia ka sualna bik pawh ka hre lo ve," a ti bul bul a. Sângi nu chuan, "I rûi a nih kha, va mu tawh. I harh deuh hunah an la hrilh chiang dâwn che nia," a ti a. "Ka muhil hlei rên, harh leh chuang tûr ka awm hlei rêr, muthilh ka tum tawh zâwk asin," ti chung chuan khum lam a pan a, a mu ta a. Tichuan, lênghawn âr a lo khuang a, Buangate pawh chu an lâwng ve ta a.

BUNG 11

Zangkhua a bungbu dawn ta.

Hun a lo kal zêl a, vânduai'hlâk takin khawvêl-Indopui vawi hnihna a lo thleng leh ta a; chuvângin chhûngkûa in-kalbosan pawh rilru a nuam zat lo va. Ṭiau kam hiût vêlah chuan Japan enthlatute pawh an lo lang ṭan tawh a. Khuang'êngah pawh pahnih khat chu an lo kal 'eh zauh ṭhin a. Hêng enthlatute hian Ṭiau kam hiûta Mizo-te hnênah chuan, "He puan zâr hi lo la têng rêng suh ang che u, Japan ta in ni tih entirna a nih hi; mi dang lo kal huna in lo tihdanglam chuan in lû kan la ang," tiin puan vâr an rawn zâr a. Mahse an liam chauh va, an puan zâr chu an sût ve leh mai bawk a.

Chawngi pawhin Dama chu zîn rih lo mai se a duh hle a, ni tin mai hian Tiddim vê'ah indo thawm, laipui leh bomb thlak ri chu a ri ulh ulh reng mai si a. Mahse, an Ṭhi chu kawl reng chu a him lo mai thei dâwn a, a rang lama deh ral thuai thuai a ṭûl ve bawk si a.

Hetih lai hian lal ṭhenkhatte chuan Pathian thu an awih tawh nain, ṭhenkhatte chu an la hel hle thung a; sechhun khuangchawite pawh an la awm reng a. Thargel huah tûra sa beih pawh an la bâng chuang hek lo. Lal ṭhenkhat chuan bâwih an nei a.

Tum khat phei chu Missionary pakhat lêh Bawrhsâp chu bâwih chunghchângah an inhnial a, nasa fe-a an inkhin hruin Missionary sâp chuan a hneh ta a, Mizorama bâwih zawng zawng an chhuah phah ta a ni.

Pathian thu awih erawh an pung ve tial tial a, lalte meuh pawh Kristian ṭha tak tak an lo ni ta a, Kristian lal nei khawtlâng chu an khua leh tuite an za'êm deuh zêl a ni. Chuvângin, ṭhenkhat chuan sum leh pai, ro ṭha neih an tum a, ṭan an la sauh sauh va. Damate chu an khuaah chuan mi awm thei leh mi awh an tling phâk a, tlangvâl ṭhenkhat pawh Damate Ṭhi-hna phurhnaa kal ve an tum a, khaw danga mite pawh an kal nual a ni. Hmâna Damate'n Ṭhi-hna an zawrh laia an thlen in naupang Khuma, ṭhi-hna phurh châk ve êm êm pawh kha Shan ramah chuan a han kal ve ta ngei a. Lunghlu laihchhuahnaah a han thawk ve a, kum hnih dâwn lai a han thawh hnuin a lo hâwng leh a. Khuma hi mi fel tak a nih avângin an vêngah Y.L.A. a lo din pawhin, a dintute zingah telin, an hruaitu ber a ni nghe nghe a ni. Zofate zalênna sualtu zingah pawh a hming a lang pha ve a, hun a lo kal zêl chuan M.D.C. hial a tling phâk ve a ni.

Khuma hian lunghlu laihchhuahna hmuna a han thawh ve lai khân, rilru a nei hle a, hausak tumin ṭhahnem ngai takin a han thawk a, Ṭhi-hna tam tak a rawn phur hâwng ve a. Amaherawhchu, a rilruah

vêŋ a nei deuh reng a, Lal chuan thu an nei nasa si a, lal tam tak chu an khua leh tuite tân ṭhain ngilnei hle mah se, ṭhenkhat lakah chuan tawhsual palh tawh theih a la ni reng a. Tih thinur palh emaw, an lâwm loh zâwnga awm palh chuan, khua aṭanga hnawhchhuah te, an ro thil chhuhsakte chu a la bang chuang lo a ni. Chuvângin, Khuma pawh hian an ṭhi leh ro ṭhate chu lal laka hluahthawnawm hauh lova neih ve theih dân chu a ngaihtuah hle a; chutiang kawng chu awm thei sela chuan theihtâwp chhuaha beih a châk hle a ni. Ṭhi engmah hian lal hlau bik awm tawh lo se a duh a. Dik takin, mipui mi mir pawhin chumi hun chu a awm thei ngai ang em, awm thei se engtia tih tûr nge ni ang, tih chu an engto êm êm ṭheuh a ni.

Tûnah chuan Buangate ṭhian zaho zinga a naupang ber Chhûnga pawh kum 58 lai a lo ni ta a. Kumpinu sorkarin indo leh inrûn a khap tlat avangin tumah an indo tawh lo va, mi lû an lâm ngai tawh hek lo. Amaherawhchu, Bawrhsâpin lalte chu a khât tâwkin a kokhâwm chhên mai si a, an hah lutuk loh rân; lal aiawh tûr chu mi an ruat a, chu chu Bawrhsâp pawhin a pawmpui vek bawk a ni. Hun a lo kal zêl chuan, lal aiawh bâkah mipui aiawh pawh Bawrhsâpin siam ṭha a ti ta a; tichuan, mipui aiawh tûr mi an thlang chhuak a, C.I bial tinin lal aiawh pakhat leh mipui aiawh pakhat ṭheuh an nei ta a. Mipui aiawh chuan ro an rêl ta a, mipuiin an nin

êm êm, Phût luih kuli leh lalin ama thua a khuaa mi a hnawtchhuak mai chu tih tâwp an duh ta hle a. Bawrhsâp pawhin mipui aiawh thu hi tundin a tum deuh tlat zêl bawk a. Kuli nuai bo chungchâng chu YLA inkhawmpuiin a rê' a, Bawrhsâp hrênah an thlen a; mahse Bawrhsap chuan Kuli tihbân tum chu YLA tihtûr niin a hriatsak lo va, a tihpuitlinsak duh ta lo a ni. Chuvângin, mipuiin Political Party din mai ṭha an ti ta a, kum 1946, April 9-ah chuan Zorama Political Party hmasa ber chu a ding ta a, an hruaitu atân pawh Bawrhsâp leh lal pawh hlau lo mi ngat an thlang ta a ni.

Tichuan, Political Party chu lal lakah an ṛâwng sâwt ta hle mai a. Vawi khat chu an intâwkkhawm a. Chumi ṭum chuan thingtlâng khaw lam palai pakhat hi a lo ding chhuak a, "E, pute u, keini khua chu kan lal a sual khawp a, hnatlâng a ko reng mai a, kan thawh loh chuan min rûn bawk si, thlawhhma pawh kan nei thei dâwn hlei rêm. Engtin nge kan tih ang?" a han ti a.

Chairman : In engzât nge in nih ?

Palai : In sawmthum.

Chairman : In lal chu in engzât nge ?

Palai : In khat.

Chairman ; In sawmthumin in khat in ngam lo maw ? Khuangbêng ula, ûm chhuak ula a ni mai

alâwm," a han ti ta a. Chutih lai chuan lal pakhat hi a lo lût ve kher a, "Nang pawh i bâng dâwn, i bâng chiang dâwn khawp," an ti ta luai luai mai a.

Kum a lo vei chuan Bawrhsâp hran a lo chhuak a, Party lam hruaitu rên chuan an ir bai deuh reng a, Party hruaitu leh a hnar kaitu tam tak chu lung inah an tang ta zêl mai a. Buaina a so sâng ta tial tial a, khaw tinah lal leh mipui inkâr beruak chu a sa ta hulh hulh mai a. Lal bân tûra hma latute chu police-in an man a, an vaw ṭhuai ṭhuai a; chu veleh mipui thinurna a so sâng ve sauh bawk a. Party lam hruaitute chuan lal leh a upate zawng zawng chu bântir vek tûrin an nawr ta a. Mipui chu ṭhinur tûrin an chawk tho va, khawlai an fang dûl dûl a, lal leh zalênna chu hlain khuangpui tlirin an aukhum a,

"Zalên rêl leh choui bauh chu,
Ka ngaisâng lo vâl zawng lêngin;
Châwnbân hawiin zalam tluangah,
Lâm ang ka phar bâng lo,"

tiin an lam ta hut hut mai a. Hetih lai hian Khuma pawh kha a phûr pâwlh a ṭang ve a, a Ṭhi-hna phurh thukrua lal hlau rêng rênga an awm ṭhin kha a ngaithiam thei bik lo a ni. A naupan laia Dama bula "Lal chuan kan Ṭhi chu min chhuhsak lo vang." a tih kha, a la hre reng a ni phawt ang. Zângkhua khi a bungbut thliai chuan khua a vâr dâwn ṭep ta tih a entir ṭhin angin, tûnah chuan Zoramah khua a vâr ṭêp tawh a, Zângkhua a bungbu ṭan ta a ni.

Hetih lai hian, Dama chu khum betin a damlo lo, a lo upa ve tawh bawk rên "Pu Dama" tih awm hian a lang tawh rêng a. Mizoram khawvâr tûr irţhoh ţan veleh hian Pu Dama chu a duh angin a tel ţha thei ve tawh lo va. A chhûngte chu a kal-san mai dâwnin a inhre deuh ta a. A fanu Kâwl-ramthangi hi ênah chuan, "Mâmi, hei ka kalsan dâwn ta che u, Pastor lah khaw hran daihah a awm si a, Kohhran upa han ko ula, min han ţawngţai teh se; tin, i pa Buanga leh i pa Chhûnga pawh ko bawk rawh u," a ti a. Mathangi chuan Upa chu a han ko vat a, Buanga leh Chhûnga pawh a ko bawk a, an lo thleng kim ta a. Kohhran upa chu a ţawngţai a, Pu Dama chu thlamuang taka a kal theih nân leh a chhûngte'n thlamuanna an neih theih nân, Pathian thlamuanna nei tûrin a dilsak a. A ţawngţai zawh chuan Pu Dama chuan thuchah hnuhnung a sawi a; "Buanga, Dama, leh mi dangte pawhin hei hi lo hre rawh u: Khua a vâr dâwn ta ! Chutih hunah chuan tûna lalte ni lovin, hnamchawmin ro an rêl tawh ang a, hnamchawm lalte chu fimkhur hle rawh se," "Lal ngai lo lal a ni an lal a kha," tih kha, a takin an tawng loh rân invêng ţha rawh se. Lal nih dân an thiam loh chuan tûna lal hnuaia kûn ai hian a la hrehawm zâwk dâwn a ni. Ram hmangaihtu inti pawl hrang hrang an lo chhuak ang a, rorêltu apiang an rawn sawisêl dâwn a ni. Hei hi an thu a ţhat vâng a ni lo vang a, anmahni pumpui hma an ngaih vâng a ni ang tih hi lo hre reng ang che u. Awm

dân tûr ṭha chu, tu pawhin ro rawn rê! sela. Pâwl dangin an chhiatna tûr zawng lovin, an rorêl chhûng chuan an ke vaw bai suh se. Mipui thlan an nih dâwn avângin, inthlan hunah pawl hrang hrang chuan an dinhmun an sawimawi chu a tâwk a ni. Rorêltu atân mi ṭha leh mi dik in thlan thiam loh chuan he khawvâr lo thleng tûr hi hlimna khawvâr ni lovin, lungngaihna leh ṭah leh rûmna rawn her chhuaktu khawvâr a ni zawk dâwn a ni. Mami nu, ka chau ta êm mai," a ti a, a han ngawi rih vang vang a. Nakinah chuan a rawn meng peih leh deuh va, "Mami nu, lo hnai teh," a ti a. Chawngi chuan a hmai hmâ-ah chuan a beng a va dawh a, "Engnge Mami pa ?" a ti a. Pu Dama chuan aw thâm deuh ṭiak hian, "Hei le, ka kalsan dâwn ta che u, kan fate kha fel takin i rawn enkawl dâwn nia. Pathianin a hruai zêl ang che u tih ringhlel hauh suh ang che:

'Ka kalna vân kawng ngeiah hian lo kal ula,
Suala in hnungtawlh loh nân fimkhur rawh u,'

Chhingpuii Ṭai min pêk kha uluk takin rawn vawng zêl ang che,' a tih zawh chuan, "Lal hlau lo ṭhi...... Khawvâr vawi thumnaah chuan he ram hi .. .. . ," a ti a, a chat thla ta riai riai a. Chawngi chu a ṭap ta hawm hawm a, "Aw ! Mami pa a awm ta lo ! Aw, Mami pa, Lalchhandam, min kalsan mai dawn em ni ? A va lunglênthlâk dâwn êm ! Kan hun kal ta zawng zawngte kha aw ! Mami pa, khawi lam nge ka rawn hawi tâk ang ?" a ti a. Bianga chuan,

"Aw ! Mathangi pa, Zalênna khawvâr tûr hi nghâk thleng thei la ka va ti êm !" a ti a. Tichuan, Kristian invui dân pângngaiin an vûi ta a, an thlah liam ta a ni.

An khuate chuan Chawngite chhûng khawhar chu an lênpui a, khaw chhûngah mi lâr tak a ni bawk a, ṭhenrual ṭha pawh an ngah hle a. Khawhar lênpuitute chuan an hun lai boruak chu titi berah an neih a. an sawi luai luai a, Ṭaenkhatin, "Lalte chu bân mai mai theih an ni dâwn lo, a dotute chu an rethei thlâwn mai dâwn a ni," an ti a. Lo pui tâwk an awm a' "Vànphunga lal lai pawhin mipuiin an sawi (hrem) a, thingthu nung an kintir a, 'He thingthu nung tuia chiah mih ang hian, ka lalna hi mit ṭhak rawh se,' tiin, thingthu nung chu tuiah an chiah mihtir ṭhak a, hetiang hian diriam takin lal an bân a. Mahse, Suakpuilala rên an rawn er ve leh a, mipuiin an ngam leh ta lo a nih kha. Kha ang kha an ni dâwn a ni," an lo ti ve bawk a.

Tuenkhat thung chuan, "Ṭang ṭang duh suh se, rei lo têah lal chu an bân fai vek dawn, America ram ang khuan kan awm dâwn a ni," lo ti tawk an àwm bawk a. Khawhar lênpuitute pawh an hrui pawh a rual vak lo va. Mipui chuan lal bân hun chu a awm ngei dâwnin an hre tlat a ni.

Lal bân tumna boruak chu a so sâng zêl a, sawrkâr lam pawhin tih ngaihna vak a hre tawh lo

va, mipui leh sorkar chuan inremna siam an duh ta a, mipui lam chuan, "Lung in tâng zawng zawng chu an chhuak vek tûr a ni," tiin an ngên tlat a. Tichuan, mipui duhdân ang chuan lung in tâng zawng zawng chu an chhuah.fai ta vek a. Zoram chu lal bik awm tawh lovin, lal zawng zawngan bân fai ta vek a, mipui duh dâna rorêlna ram a ni ta a ni. Kum 1952, April 4-ah chuan Dtstrict Council Member tûr an thlang ta hut hut mai a ni.

Khuma pawh kha a phusa pâwlah a ṭang ve rêng a, hlim takin "Tûnah chuan zalênna kâwl a êng ṭan ta, Ṭhi zawng zawng tân hlauh tûr a awm tâwh lo. 'Lal hlau lo ṭhi' a awm hran a ngai ta hek lo," tiin a au chnuak ta hial a. Chawngi rilru pik pawh a kiang ṭan ta. A pasal hnêna Chhingpuii'n Bawdwin Ṭhi-hna ṭha a pêk kha, thûl mawng ata a hai chhuak a, a han khai chhuak a, mittui tla zawih zawih chungin a en ngawih ngawih a, "Aw, Mami pa! Zalênna khawnvâr hi han nghâk thleng ve hrâm la ka va ti êm ! Aw nang Ṭhi duhawm! Nang hi 'Lal hlâu lo ṭhi' chu lo ni tawh ang che," a ti a, chu Ṭhi chu a awrh ta a. Mipui nun a zalên rualin Ṭhi pawh a zalên ve ta a ni.

Chutichuan, Rih Dil kama Dama thil hmuh chanchin kha, a hretu apiangin mak an ti ṭheuh va. Zorama khawvâr chhawng thum lo thlâng tûr chu an engto êm êm ta mai a. Ṭhenkhat chuan Zorama Sakhaw thar lo piang ta hi khawvâr vawi khatnaah

ngaiin, a vawi hnihna chu mipui rorêlna lo awm taah hian an hmehbel a. A vawi thumna erawh chu mi tam takin an ngaihtuah buai a, "Kan thleng ngei lawh alâwm," tiin, hmehbel theih an nei a. Ṭhenkhat erawh chuan, "Khawvâr chhâwng thumna chu kan la thleng lo a ni," tiin an nghâk mêk bawk. Mak ka tih êm êm erawh chu, Buanga te, Dama te leh Chhûnga te hian Chhingpuii an hmuh leh thu hi an khuate hnênah rêng rêng an sawi tlat lo hi a ni. Khami chanchin kha tûn thlengin a hretu apiangte mak tih leh mi rilru khawihtu ber a ni hlen ta a ni.

XX OXO XX

Printed at Arbee Publication & Printing Press
Venghlui Aizawl.